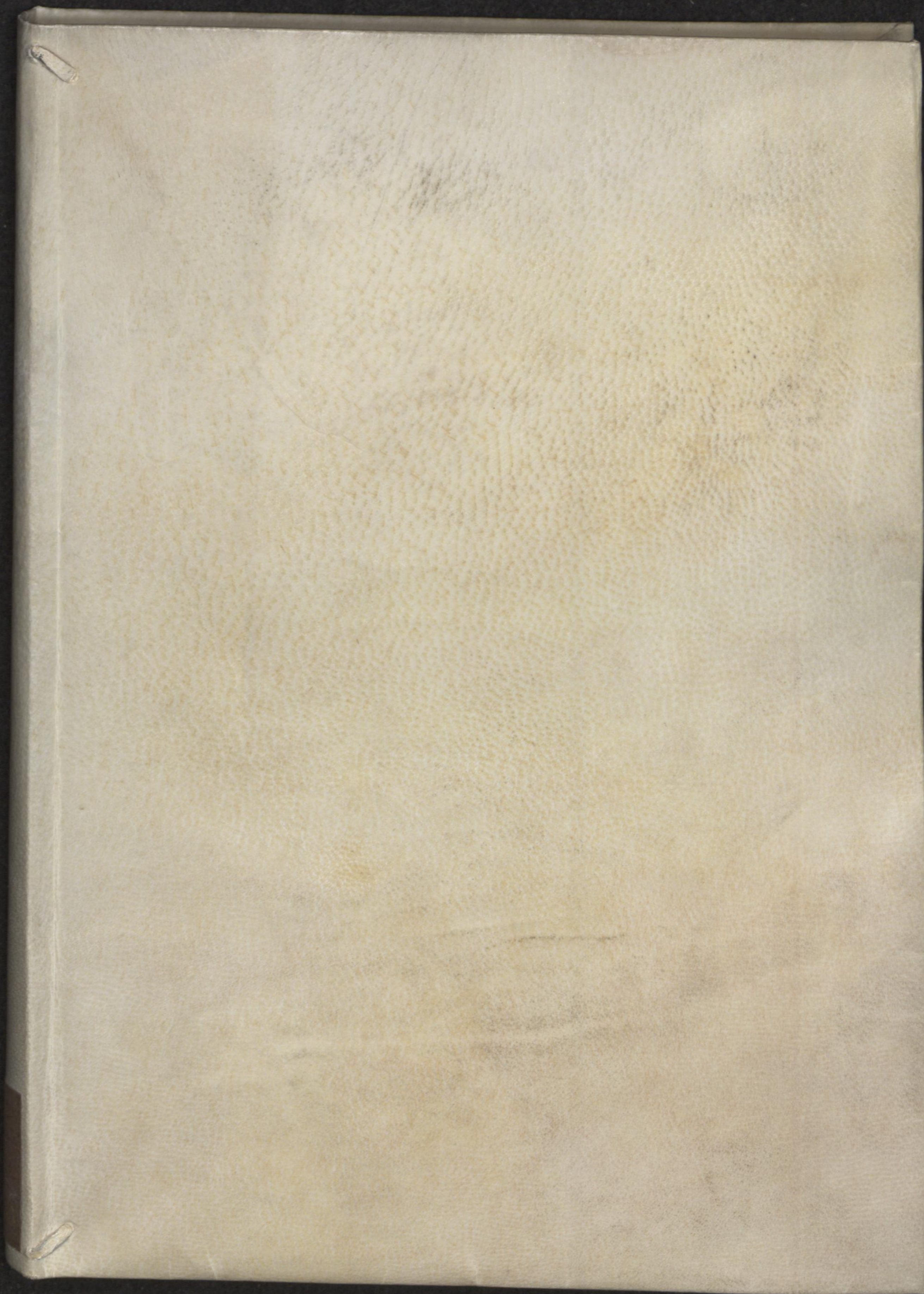
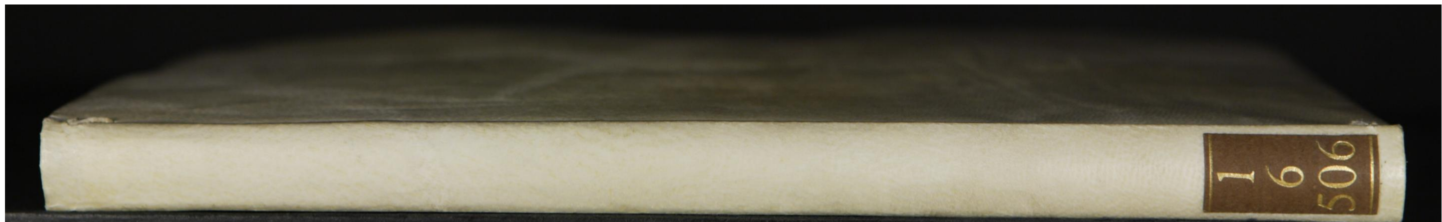
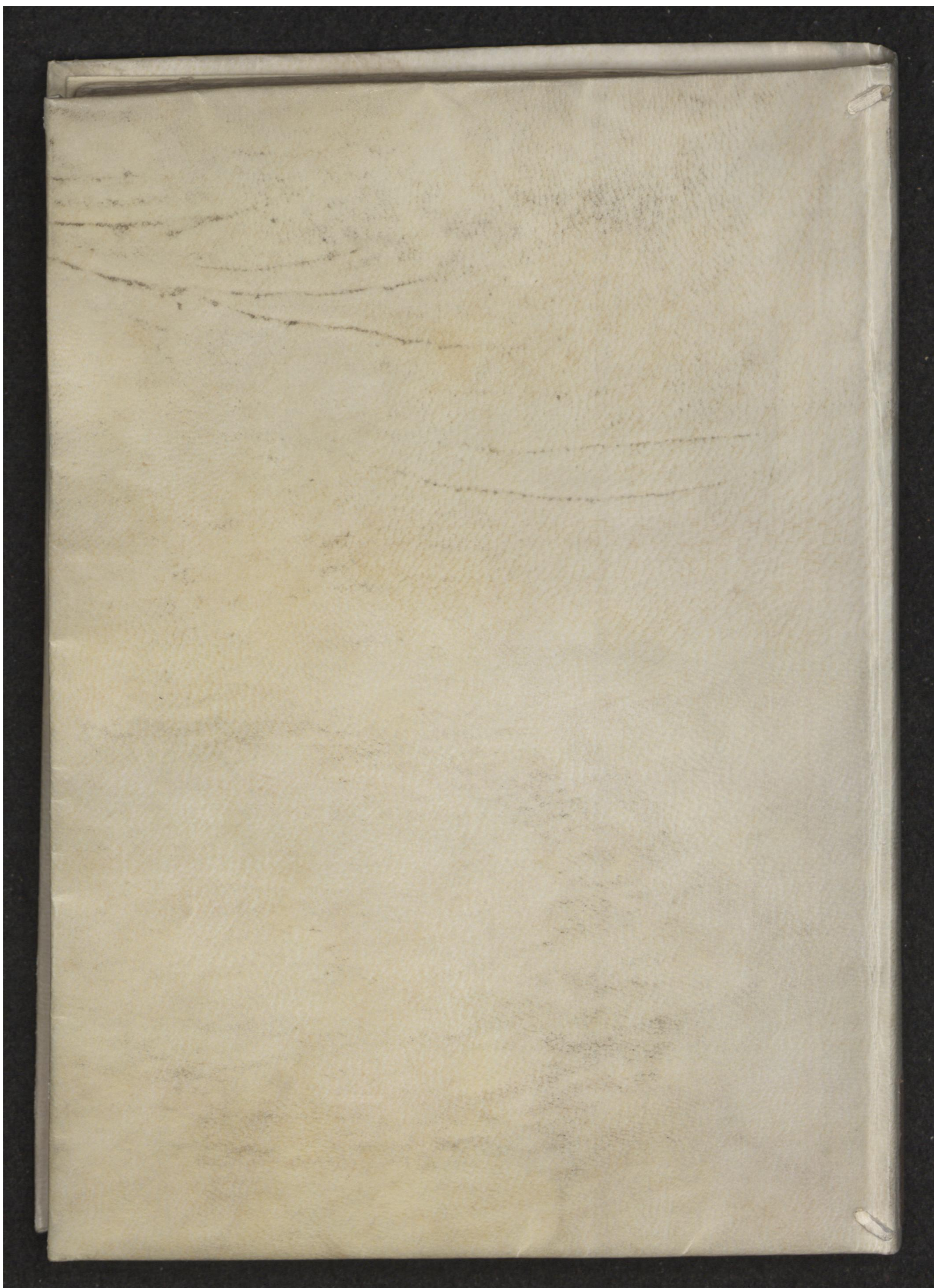
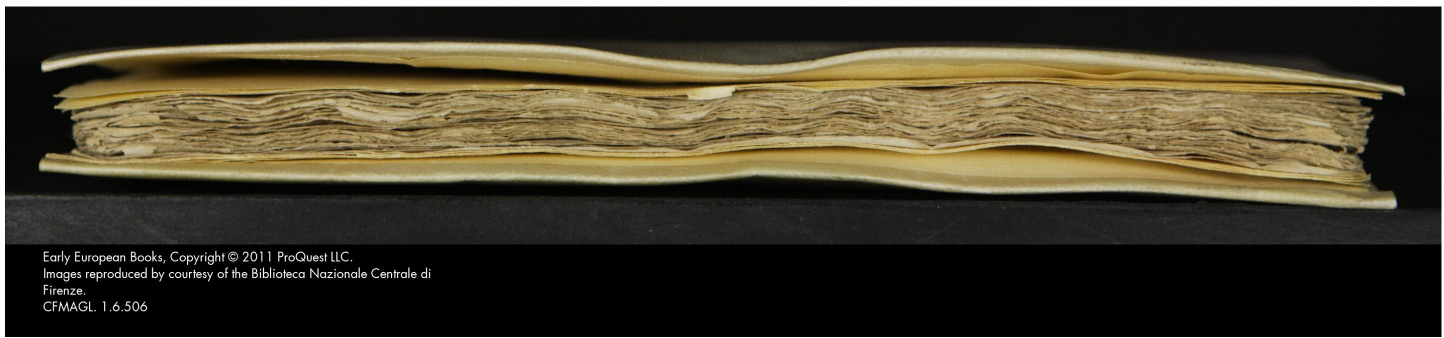

1
6
506

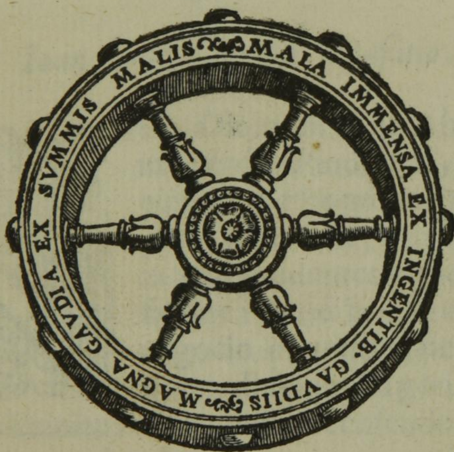

COMMENTATIONVM MEDICARVM IOANNIS BAPTISTAE DONATII

Liber IV. De Iudicijs.

Quæ in Galeni voluminibus planè desiderari videntur.

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS, M D LXXX.

Apud Octauianum Guidobonum.

SERENISSIMO EMANVELI PHILIBERTO ALLOBROGVM DVCI ET SVBALPINORVM PRINCIPI,

Militum S. Mauritij & Lazzari Magiſtro.

Ioan. Bapt. Donatij Præfatio.

AE Diuinum aliquid habuiſſe in animo cenſeo Pindarum, qui bonos, ſapientesq́ue homines ex Deo eſſe ſcriptum reliquerit; etenim cum multa in vita prudentes quoque viros ſæpe fallant; quòd hæc breui, paruoq́ue negocio mutentur, neque recte, atque ordine cuncta geri videantur: meritò aliquid diuinitus ad eos deferri cenſendum eſt, qui vulgò boni, ſapientesq́ue habentur; neque enim vulgus (cuius ſummam conſenſionem nemo ſanus vnquàm contempſit) eos ſapientes bonosq́ue arbitratur, qui fortuna duriori conflictantur, ſed qui mente, & conſilio præditi ſecunda aura prouecti ad maximos aliquando elati ſunt honores;

vt enim odiosi, & molesti minime sint, quibus illa perpetuum bellum indixit, neminem certe sapientem existimabit vnquam imperitorum vulgus, qui in vita eadem vsus sit aduersa. Audiui sane sępe quosdam maledictis nonnullorum gloriolam ridiculè nimis violare, qui bonam rectamq; Reip. gerendæ ratioñe aliquando reliquerunt cupiditate rapiēdi volucrem fortunam, quod nulla nec ratione nec exemplo factum clamitant. Hi si scirent plura nobis agenda esse interdum, non quia velimus, sed quia res ipsa, cogere videatur, rationem tantopere in ijs non postularent, quæ obscuras habent caussas, & nobis planè ignotas. non ratio semper, sed rerum euentus gestarum sæpius spectatur: apud magnam partem hominum fortunæ munera amplissima habentur; nec homines tantùm rebus prosperè gestis lætantur, sed dijs quoque immortalibus supplicationes habentur. Datur profectò fato quodam, vel potius Dei Opt. Maxi. beneficio magnis ingenijs & magna quæque aggredientibus optima fortuna. Herculem prætereo, quem vel cum Dijs quoque bellum gessisse poetæ tradiderunt. Alexandro magno iter in mari Pamphiliæ diuinitus patefactum est. Annibal iuuenis diuina specie ab Ioue dux in Italia missus est. Scipio Africanus cuncta mente monita diuinitus agebat. Iulium verò Cæsarem ipsa somnia ad spem amplissimam concitauerunt. Augusti temporibus difficile est commemorare, quot, quantaque euenerint, quibus imperium & fęlicitas & præsentiri & prædici facilè poterat. Cæteri, qui à Deo non sunt, meritò perpetua conterantur obliuione. Quòd si quis est, qui censeat homines historia erudiri, & eam vitæ nostræ rationem, & normam certissimam adhibere posse, ad quam actiones omnes perpetuò dirigendæ ac formandæ sint, ille negligenter, ne dicam impudenter labitur; etenim si causæ, ad quas respicere, animumq; semper referre debet is, qui in legendis historijs omne suum studium

dium posuerit, nunquam non immutantur, iniquum est postulare, vt rationem inueniamus, cur aliquid factum sit, aut omissum, cum caussas, cur id acciderit inspicere, ac dare planè nequeamus; fortuitæ enim sunt, & minime necessariȩ. Deinde quid est, quòd optimarum artium studijs eruditi ita depressi sȩpe iaceant, ut posthac exurgere se posse desperent? Senes quoque eos fortunis omnibus exturbatos sæpenumero videmus, quos plurimarum ac maximarum rerũ vsus satis omnino erudire potuit. Quid? quæ inepta, absurda, à ratione auersa consilia esse sentimus, ea non ne repente diuinitus in prudentiam, sapientiam, laudemque conuersa sæpe videmus? Contempto Q. Fabij Max. Senis Optimi ac sapientissimi consilio Senatus Romanus Scipioni Cons. adolescenti obscuram fortunæ spem tantummodo ostentanti nulla certa ratione omnino permisisse videtur, vt in Africam traijceret. Apud Pop. Rom. cum imperium eidem illi Scipioni in Hispania esse iussit, plus omnino fauor, quàm ratio ipsa valuit; vtrunque tamen Deus factum comprobauit. Præclarè igitur illud usurpatum est à fortissimo Imperatore, à Dijs modò consilium hominibus, modò fortunam non dari. Felix, qui illius fluctibus minime obrutus ueluti Gyges, vt arbitror, apud Platonem in terræ, hoc est fortunæ hiatum incolumis aliquando descendit, id est in cogitationem miseriarum, ærumnarum, turpitudinumque nostrarum omnium totum interdum se auertit. In ea cum multa, quæ nos rationis perturbatione incitati ac fortunæ tempestatibus penè absorpti, sentire uix possumus, admiratur; tum verò æneum equum agnoscit inanem; quid enim habet homo (animo semper excepto) quod suum sit prȩter litteras, quæ sonos tantum efficiunt, cum leguntur? Bruti, Camilli, Torquati, Marcelli, Nerones, Varrones, Catones, Cicerones, nihil sanè nobis uidentur, nisi litterulæ languentes, fractæ, ac mutæ, quæ lingua impulsæ quasi

æneos

æneos equos inanes,ſonos nobis fundunt, referuntque mul tiplices, ac uarios. Beatiſſimus verò eſt, qui cognitis aptisq. foribus annulum aureum nactus fortunæ iniurijs ſubinde ſe ſubducere poteſt. annulus ille via eſt ac ratio nos ſubtrahendi inconſtantiæ ac temeritati fortunæ, cuius fulminum ictibus quotidie deflagramus, Dei donum atque munus, quod in vita honeſtiſſimè & laudatiſſimè acta ſemper inuenitur; & non intermittit quotidie fortunatis, ac nobilibus afferre; & eodem ueluti dote quadam illi ipſi conciliati, cõmendatique omnibus eſſe uidentur. Bene tibi eſt, cuius de ſumma, immortalique gloria, tantum abeſt, vt inſana quicquam fortuna diminuerit, ut nouo & incredibili quodam, at minime alieno, & certè debito ornatu ægregias uirtutes tuas Deus ornarit & amplificarit; multum enim longeque virtute præſtantibus dextram tendit, ornamenta congerit, ac ſecretis tandem malis omnibus facit beatos. In humanarum verò rerum conuerſionibus ac perturbationibus, nunquam non ſummorum virorum virtutes enitent admirabiles. tua quidem in bello ſuperioribus temporibus eminebat cùm ſcientia, tùm verò difficilium omnium rerum voluntaria perpeſſio cum fęlicitate. Teſtes ſunt Morini, & Gallia, in illis expugnaſti ſumma ui urbes munitiſſimas, reſiſtentes in fugam hoſtes conieciſti, magnum comprehendiſti numerum ſummorum ducum, ac præfectorum. illa ſanè exterrita tuos conatus ab ſe uix potuiſſet auertere, niſi mi litum fortiſſimorum impetum ſuſtinuiſſet, & ſuppreſſiſſet Deus Opt. Max. credo, ne fortuna victoria tam inſolenter gloriaretur. non armis ille ſuorum miſertus, ſed ſapientia te contendere uoluit. ergo quæ fortuna furens tuis ademit, tute pulcherrime obtinuiſti; affinitate cum ſummo Gallorum Rege te ipſum deuinxiſti; pace Reip. Chriſtianæ per te confirmata omnium iudicio laudẽ, laborum fructum quàm uberrimum tuliſti. Nunc cum Allobroges, & Inſubria te ſo-

lo custode, gubernatoreque utatur, Academiam Augustæ Taurinorum incredibili tua cum laude & summo totius Italiæ commodo exornas amplissimam, plurimis & grauiss. artibus apprime instructam. Popularis es, quippe qui ea, quæ multitudini grata & iucunda esse uides, nullo admonente per te optimè facias à grauitate minime descis cis, quòd in superbis edomandis ac comprimendis male sanis tristior omnino ac seuerior uideare. ab iniurijs fortunæ tutum te præstas; quod quò difficilius & laboriosius est, eò maior debetur tibi laus, hisce præsertim temporibus, quibus in tuto Dei immortalis, benignitate pulchrè te collocas; in qua re tua perpetua sanè adhuc excelluit industria ac fęlicitas. ò fortunati, qui te rectore non modò saltibus, agrisque, quos natura eis ultrò largita est optimos, diligentia, atque artificio cultis potiuntur; uerum etiam pace, concordia, ocio & tranquillitate, quæ abs te habent, eorum bonitate pœnè condita, placatè moderatèque fruuntur. ad tui imitationem totum effictum filium relinquis, clauum summarum omnium rerum tenentem. Nemini ergo mirũ uideri debet, quid sit, quòd nos terrę filij, & in infimum locũ deturbati, uos uerè beatos, & gloriosos meritò suspiciamus, admiremur, feramus in cœlum laudibus, quibus possumus; & incendamur quotidie magis, ac magis cupiditate incredibili nostrum in uos studium aliquo officio declarandi. ~~quòd~~ Ego uerò, tametsi scio multos te habere summæ tuæ laudis fautores & amplificatores egregios, qui aureos equos, tuæ famæ & factis monimenta præclarissima, quotidie tibi meritò perficiunt, ac condunt; hoc tamen æneum uel potius ferreum munus, (in quo absoluendo diu, multumque à me elaboratum est) fidẽter tibi commendo, atque trado, quippe qui minime uerear, ne tu, qui ex Deo es, hoc officij genus aspernere, ac respuas, qui miseros, ac tenuiores complecti semper, & augere; obseruantiæ uerò, studij, uoluntatis monumenta, neque contemnere, neque negligere unquam soleas. D. Lucæ IIX. Non. Decem. M D L X X I X.

Idem ad Lectores humanissimos.

IBRVM hunc quartum de Iudicijs, in Galeni voluminibus adhuc desiderari, probare tibi non debeo, humanissime Lector, qui hoc optimè per te scias. Etenim cùm in illis, quos habemus, ita rem ipsam Galenus persecutus sit, vt rudiores nihil omnino amplius desiderari posse arbitrentur, medica verò sciētia instructi habeant etiam quod vehementer requirant, quod tamen quale illud sit, planè explicare non possunt; ea re factum est, vt illi ad ignaros erudiendos magnopere apti non fuerint, in animis verò peritorum tantum informatam quandam illius rei, qua de agunt, imaginem, ac cogitationem reliquerint. Quapropter pauci admodum reperti sunt, qui librorum illorum lectione instructi, ac eruditi, de morborum euentibus antehac ex arte certam coniecturam facere ausi sint. Nimirum deerat, quod exquisita quadam ratione id, quod proposuerat, erudire atque docere posset. Quare fundamenta quidem præclarè iacta apparent, operis verò perfectio atq; absolutio desideratur. Quod ex ipsa re intelligi nullo negotio potest; Etenim cum in primo de iudicijs libro, quæ & quot morborum essent tempora ostendisset, de signis, quæ iudicia afferunt, & de concoctionis notis longum sanè sermonem instituit; quippe quæ morborum tempora maximè valeant distinguere. In secundo quo pacto primo quoque tempore morbi naturam cognoscere possimus, singula febrium genera percurrendo luculenter docuit. Egit autem potissimum de febribus; quoniam illę cum vulgò homines corripere, tum vero acutis morbis haud rarò superuenire soleant. Reliqua (Pleuritidem excipio, qua de in priori) prætérijt vel quòd, cum de illis luculenter dixisset, de cæteris

satis dictum putarit, uel quòd in quarto volumine ea subtilius persequi in animo haberet. In tertio, quæ bona, quæ mala, quæ perfecta, quæ imperfecta, quæ salutaria, quæ pestifera iudicia sint, docuit; qua ratione continuæ febres, quotidianæ, tertianæ, quartanæ iudicia afferant, demonstrat. Phrenesis, Lethargus, Iocinoris, Lienisq; inflãmatio, quem præcipue exitum habere soleant ostendit. Qui ex iudicijs euadunt, cuncta pertransire tempora, qui verò extinguuntur ad morbi imminutionis tempus nunquam peruenire tradit. Item morbos acutos humorum emissionibus potissimum, longos verò abscessibus finiri præcipit. Signa rigoris, sudoris, vomitus, sordium ventris, profluuij sanguinis, menstruorum, ac denique abscessuum diligentissimè persecutus est. Quis est, qui non planè videat hoc loco Hippocratis historias veluti testimonia & grauiores quasdam huiusce totius doctrinæ confirmationes maxime desiderari? Namq; vt in singularibus, quæ sub sensum cadunt, nosmetipsos exerceamus, maximè auctor Galenus est; vt, quæ ante generaliter didicerimus, optimè dignoscamus; neq; enim vniuersales uiæ ac rationes ad certam definitam, rectamq; alicuius rei cognitionem satis esse possunt: Generalis enim methodus sine ulla in singularibus exercitatione optimum artificẽ reddere nullo modo potest; quæ res omnibus in rebus tibi clarius elucescet; eaq; tantam habet quibusdam in rebus uim, ut uniuersalem methodum discere uel unius anni spatio nemo non possit; at nisi in ea diutius, sed quid diutius? nisi toto hoc uitæ spacio se diligentius exercuerit, in artis usu mirificè offendat, necesse est. Testes sunt Dialectici, Rethores, Musici; Demonstratum uerò est cùm in alijs uoluminibus, tum uero in methodo medendi duplicem esse eorum, quæ quæruntur, inueniendi uiam: Altera ratione ad notitiam peruenit tum generalis, tum uerò communis cu-

ius-

iuslibet singularis speciei; Altera autem à singularibus ad commune, uniuersaleq; progreditur. Atq; ex his uniuersale conflatum est. Artificis uerò munus atq; opus omne in singularibus exercetur; quæ ut ex arte tractentur, exercitatio necessaria est ei, qui prius vniuersale inuenerit. Præterea & ad prædictorum vniuersalem doctrinam singularia vtilia sunt; sunt quoq; & ad discentium captum veluti exempla quædã. Quapropter ipse quoq; Galenus in cunctis ferè, quæ edidit uoluminibus, non vniuersalia modò, verùm etiam singularia persecutus est ex libris Hippocratis; præcipuè uerò Epidemiorum historias diligenter perpendidit; in quibus cuncta exposuit, quæ ab initio ad finem vsq; ægris superuenere. in libris quoque de difficultate spirandi omnes percurrit, qui in Epidemijs durius spiritum ducebant: In libris de diebus, quę iudicia exercent, quicunque iudicia subierunt. Itemque in cęteris eadem ratione. Sed quid? Galenus ipse cum non satis luculenter cuncta, quæ ad iudicia spectare viderentur, tradidisse perspiceret, in ęo, quod tertium subsequi debebat, volumine, non ne rem omnem ita se absoluturum pollicitus fuerat, ut quod cęteris deesset, supplere uelle videretur, quibus nos aptiora minime appeteremus? Doctis enim ea satis esse putabat: ignaros verò multa quoque expectare & exoptare posse fatetur: quę tametsi in unius Anaxionis historia in primo libro de iudicijs se cumulatissimè præstitisse non ignorarit: attamen post illa quartum illud uolumen ex se promere pollicitus est. At quid in hac re diligentius demonstranda amplius laboramus? an hoc inauditum, aut cuiquam nouum esse potest, qui libros Galeni unquam perlegerit? Quid plura? non ne hoc idem ab ipsomet Hippocrate diligentissimè obseruatum est? Nam cum uir ille doctrinam omnem, quę futura prenunciat, libro prognosticorum egregiè complexus esset,

quoniam generalia præcepta dare non satis esse perspiciebat, ad ea docenda ac præcipienda, quæ in operibus ac exercitatione quadam continerentur, animũ adiunxit. Quare ægrotos in Epidemijs notatos nobis conscribere aggressus est, qui veluti exempla essent eorum, quæ alibi quidem generaliter, sed tamen luculente ab eo tradita ac præcepta fuerant. Id postremò, ut planè credam, faciunt ipsius Galeni commentarij in libros Hippo. de morbis vulgaribus, in quibus cum ad ægrorum historias ventum est, eius narrationes (quòd ad iudicia et materiæ maturationem pertinet) semper mihi visæ sunt (ne mentiar) paullò exiliores; nimium enim satietatem longæ orationis effugisse uideatur, necesse est, nisi eum ita excusemus, ut iudiciorum notas omnes in quarto illo libro studiosius memorasse dicamus. Quod si quis est, qui hac de re amplius dubitet, is sciat Galenum testificari in libris de iudicijs scriptum reliquisse uires iudiciorum diligenter perpendendas esse, easq; inter se studiosius conferendas; sunt enim quædam indicia, quæ etsi praua sint, magis tamen & minus suscipiunt, quorum vires vocabulis distinguere ac notare necesse est. Neque verò tantummodo signorum vires, quæ inter se similia sunt vt bona cum bonis, aut mala cum malis nos conferre debere tradidit, verùm etiam bonorum cum malis collationem faciendam esse testatur. Hoc loco quæro, num in hisce tribus uoluminibus, quæ habemus, hæc scripta sint? præterea alibi tradit symptomatum magnitudinem, quæ ex eorum potestate sumitur, exactius dignoscendam esse: at verò qua ratione hæc ab illa, quæ cogitatione percipitur, distinguenda sit, in libris de iudicijs persecutum esse memoriæ mandauit. Diuinus videlicet vir, cum in primis casus humanos extimesceret, metueretque, ne iniuria temporum eius scripta aut corrumperentur, aut amitterentur, ne, cum hæc in suis

vo-

voluminibus desiderarentur, aliquis illa imprudenter se præterijsse suspicaretur, hæc alijs in libris testata relinquere voluit. In alio verò libro de singulorum, quæ in Prorrethicorum particulis scribuntur, Symptomatum vi ac potestate paucis quidem docuisse commemorat, in illorum prima ac secunda narratione, longiori autem oratione in prognosticorum commentarijs, uberius quoque, ac fusius in libris de iudiciis, & symptomatum causis se persecutum esse testatur. Quo in loco hæc in libris de iudiciis uberius præcipit Galenus? Iam verò in commentarijs de morbis popularibus scriptum reliquit, cuncta quæ de iudicijs & de diebus, qui iudicia afferre solent, ab Hippocrate literis consignata sunt, accuratè ac diligenter in duobus illis uoluminibus à se collecta fuisse. At quo in loco hæc ab eo citata sint, maximè quærimus. signa, quæ iudicia antecedunt, & ex quibus illa cognoscimus, similia, aut dissimilia esse quo in loco tradidit? Quo denique in libro ab eo dictum est fieri posse, vt in aliqua sede affecta concoctio absoluatur, morbo toto haud quaquam ad maturitatem perducto? nullo profectò. Non omittam & illud, quo in libro Galenus tradiderit praua signa, & minimè perniciosa, si absque signis maturationis desierint, ac redeant, continuò hominem non tollunt. Quæ verò perniciosa sunt, si redibunt, ægrotum perimere nullo negocio possunt. Postremò num meminit de vrinis fermentatis? Quis est igitur, qui non fateatur multa in libris hisce, qui ad manus nostras peruenerunt, de iudicijs deesse? Cætera omittam, quoniam in ipsius rei tractatione, facile vnusquisq; intelligit, quot, quantaque ab eruditis in hisce libris desiderari possint. Interea haud ignoro nunquam IV. illud volumen conscripsisse Galenum; memini eum in propriorum librorum enumeratione tres tantummodo à se de Crisibus editos testatum reliquisse;

at id

at id tamen in animo aliquando habuisse contendo. Principiò quòd ita concluserit tertium illum librum, vt & secundum de facultatibus naturalibus, in cuius item extremo pollicetur, id quod restabat in tertium coniecturum. Deinde quòd multa alia quoque desiderentur in Galeni voluminibus, quæ deinceps ab ipso literis consignata minime fuerunt. in libro enim V. de curandi ratione plane desideratur, quonam pacto Aneurismata curari conuenirent. tota de luxatione tractatio, & de vulneribus ventriculi. in VI omnino deest. in X. de pestiferis febribus se diligentius perquisiturum profitetur, quod minime perfecit. in extremo XIII. non ne & de Varicibus & de ijs omnibus, quæ ad Chirurgiam maxime pertinent, se postremo loco acturum promisit? Quæ tamen non præstitit, credo, quòd à nullo sit admonitus. id certe notamus in libris de san. tuenda; cum enim eos amicis legendos tradidisset, ab illis admonitus in extremo addidit ex malorum succo medicamentum; quod paullò ante in IV. scilicet volumine se descripturum professus, pollicitusque fuerat. Postremò quod id res ipsa (vt comprobauimus) luculentè demonstret. Neque verò prisci illi medici eruditissimi viri, si quid in antiquorum scriptis præterea desiderabatur, continuò ea reijcienda aspernanda, repudiandaq; putarunt; quòd homines ex Aristotelica illa disciplina omnes in medium aliquid afferre maxime vellent, tametsi illi minime id, quod volebant, assequuti viderentur; omnibus enim congestis inter seque collatis veritatem, quæ hisce in rebus maxime delitescere solet, emergere sentiebant. At nos homunculi, delicatuli, in scribendoque minime exercitati, si quid diminutum in probatissimorum auctorum scriptis reperimus, ea non veluti vnius peccati volumina damnamus, sed ueluti multorum maleficiorum iudicijs conuicta continuò explodimus. Huius libelli desiderio

multos

multos ad aliam florentem magis scientiam confugisse animaduertimus, Astronomiam scilicet, cuius auxilio nixi, quæ prænunciant, prorsus persuadendum est futura; prædictionis enim illius rationē nunquam non exploratam esse arbitrantur. Quod tametsi uerum esset, & à Galeno in libris, de diebus, quæ iudicia exercent traditum; non est, tamen, cur ab arte nostra continuò deficere debeamus; nam, etiam si Galenus illud non ignorauerit, non illico futurorum prædicandi ratio, & uia aliunde petenda nobis est; etenim imperfectam esse hanc scientiam fatendum esset, quæ omnino absoluta est, quæ suis principijs nixa alieni indiga ad futurorum prædictionem peruenire minime posset. Tunc autem alicuius adiumento indigere dicimus unamquamque scientiam, cùm altera alteræ subiecta est; at Astrologia nullo modo cum re medica coniuncta est. Cohærere uerò, ac maxime consentire debere artis vniuscuiusque theoremata, nemo est qui nesciat. Neque uerò ulla huic arti instrumenta parat aut materiam politiorem, perfectioremque profert; solent autem artes, quarum opus in faciendo est, quæque altera alteram continet, alterutrum præstare; rarò enim euenit, ut altera alterius ope non planè indigeat. Phisici principia probat Metaphisicus. nihil tale Astrologia. Veruntamen Galenus scriptum reliquit Astronomiæ præceptis non obscurè pronunciari posse de ægrorum euentis. Quid tum? Galenus dum se iactat Astronomum esse, dum uarijs instructum scientijs se uenditare studet, famam illius scientiæ, quantum potest, eleuat. Qua in re ab hac nostra scientia minime nos studet abstrahere, sed omnes in hac eadem doctrina sitas, & locatas spes nostras nos habere vult, hanc spectemus, nullam præterea. Etenim hæc scientia hæret Philosophiæ, à qua sua ducit principia; ubi enim desinit Philosophus, inde exordia sua sumere medicum

noui-

nouimus. Turpe uerò, atque adeò nefarium esset tantæ scientiæ iactis fundamentis, dum futurorum signa inuestigamus, naturam minus habere uirium, quàm ut signa, quibus futura prænoscimus, efferre possit, arbitrari. Ego uerò ex Galeni, & Hippocratis primum uoluminibus, deinde ex cæteris rei medicæ scriptoribus ea, quæ ad hunc librum restituendum opis aliquid afferre posse uidebantur, studiose ac diligenter collegi & notaui, & ut doctorum uirorum iudicio liber hic dignus esset, qui in manus hominum perueniret, uehementer laboraui: Quid præstiterim, per uos facile cognoscetis. Quòd si forte à nonnullis minus probabitur, mea me facti conscientia consolabor. qui primus in re maximi (ni fallor) momenti non modò meam sententiam simpliciter uobis aperuerim, sed etiam, quæ desiderari uidebantur posse, sedulò in medium attulerim.

IOANNIS BAPTISTAE DONATII DE IVDICIIS

LIBER QVARTVS,

Qui in Galeni voluminibus adhuc desiderari videtur, in quatuor partes dispositus.

VM liberales artes, optimaque studia, quæ ad vsum vitæ maxime necessaria semper habita sunt, miserè multa iampridem afflixerint, tum in primis optimorum librorum auctorumque, qui pręclariss. quasque disciplinas alius alio studiosius, ornatiusque certatim excoluere, iactura propè funditus perdidit. In philosophia, quæ vna ceteras alias amplexu suo doctrinas continet, cuique ingeniosissimi quique nunquam non dediti fuerunt, quàm multa desiderantur? In Mathematicis, in quibus diligentissimè elaborasse scimus omnes, qui philosophi haberi voluerunt, difficile est enumerare, quot à studiosis exoptentur. Quid de Musicis, Grãmaticis & rerum gestarum monumentis quæ studiosius conseruari ac custodiri à nobis solent, dicemus? Quorum volumina propè infinita temporum iniquitate, & iniuria miserè adempta nobis sunt? Ceteras disciplinas omitto; ad hanc nostram professionem animum meum conuerto, in qua quamplurima doctissimorum virorum monimenta funditus perierunt, quos nihil omnino, quod ad vsum hominum pertineret, prætermisisse verisimile est, quod vel scientiæ peruestigatione, aut vsus ratione à singularibus ingenijs euidenter comprehendi, & literis consignari posset. Hic ego non Themisonis, non Thessali, non Erasistrati, non Asclepiadis scripta desiderarim, quãquã minime contemnenda, sed Herophili, Dioclis, Philotimi, Mnesithei, aliorumque multorum percupio, qui longissimè ab aliorum decretis

disiuncti, cum Hippocratis verò, hoc est veritatis placitis coniuncti artem ipsam mirum immodum colloclupletarunt. verumtamen his quoque æquo animo fortasse nobis carendum esset, si vnius Galeni volumina, quæ plurima eloquentissimè, & ornatissime scripsisse nouimus, integra ad manus nostras peruenissent: Sed præterquam quod multæ fædæque quemadmodum in ceterorum auctorum libris in illis maculæ irrepserunt, tum verò non nulla etiam miserè ammissa videmus, quæ incredibile est, quam magna studijs nostris adiumenta attulissent. Quamobrem cum multorum iactura librorum summa fraudentur vtilitate studiosi, tum verò interitu quarti libri de iudicijs mirificum profectò damnum contraximus; nam, cum tota de iudicijs tractatio pernecessaria sit, tum verò eiusmodi est, ut ea nobis ad maximos honores pulcherrimos aditus patefaciat: etenim ut plurimum sit, eos, quorum salus propè desperata est, saluos posse facere, multò profectò præclarius, atque honorificentius nullum malum ad salutē conuerti, nihil in morbis aduersis vnquam accidere medico non præsentiente ac prædicente. Galeno quid spei, quid metus subesset, in omni morborum genere semper prædicendo magnas tum fortunarū, tum dignitatis accessiones factas esse legimus: qua verò id ratione præstaret monimentis consegnauit litterarum. Verum pernicioso bonis litteris fato nescio quo factum est, vt ea mancha atque imperfecta ad nos peruenerint. Quare nihil mirum si ex illis haud magnū fructum consequi potuerimus; fastigium enim inchoato operi deest. Testes sunt superioris ætatis medici, qui ita in re medica versati sunt, vt nullam prorsus huiusce doctrinæ partem vnquam attigisse videātur. Sed quid ego veteres commemoro? quibus omnino danda venia est; iam tum enim & Arabum erroribus, & temporum iniuria deceptis effugere ac vitare offensionem minime licebat. Quotus quisque nunc medicorum inuenitur, qui futura in morbis prænunciet, ut ars, idest ratio ipsa medica postulet? Cum igitur quanto detrimento ac damno rei medicæ fuerit huiusce libelli calamitas, perspicerem, cum existimationis etiam iactura aliqua tentaui, & quid hoc potissimum in genere possem consequi, & quamuis res ipsa quātum ingenij, & industriæ, quantum eruditionis, ac facultatis postulet, intelligo, tamen quoniam egregium aliquod ac eximium me negocium suscepisse confido, si non beneficæ voluntatis, at magni certè animi præmium bonis viris approbantibus me laturum esse sperabo. Quod si qui forte in vnius Anaxionis historia omnia singularia complecti, & in vna sententia Hippocratis ceteras contineri atque in esse

contendant, quòd qui vtramuis rectè norit ambas nouerit, in eoque obstinatè perstent tametsi morem, consuetudinemque Galeni illi planè mihi ignorare videantur, qui non præsè, angustèque ut Aristoteles (ad cuius exemplum ac regulam nos reuocare, atque hæc dirigere velle uidentur) sed vberius ac fusius de una quaque re pertractare consueuerit, nimis pugnax contra eorũ sententiam esse nolo: eosque oro, ut has nostras vigilias vel potius vindemiolas si non cõprobare, at saltem minime vituperare in animum sibi inducant, atq; me si non doctum, at saltem laboriosum existiment, qui hanc curam susceperim, mihique hanc operam sumpserim, ut liber hic quartus de iudicijs Galeni si non protinus restituatur, at hoc saltem perfectũ sit, ut hæc, quæ ex Galeni voluminibus meo summo labore ac vigilantia collegi, atque hoc pacto in hoc libello quasi illigaui, inclusi, conieci, non librum quartum de iudicijs magni illius Galeni (id enim, vt arbitror, fortasse plerosque offendit) verùm de signorum viribus, quibus medici in ægrorum curationibus certa quadam via ac ratione futura prædicunt, commentariolum vel per me pariant, atque gignent. Quapropter si hæc inscriptio ab omni eos molestia vindicabit, ea tantum abest, ut existimationem (si quæ à me hac in re parta est) aliqua ex parte violatam esse existimem, ut potius ad illam hoc facto maiorem quandam factam esse accessionem censeam. Non enim lectores quid inter initia pollicear sequuti videbuntur, sed rem ipsam eos quæsijsse vtilitatemq; libelli maxime spectasse apparebit, quam nunquam non attendere debent, in quaque dum hæc litteris consignabam, animum meum nunquam non fixum, ac locatum fuisse res ipsa (ut spero) apertius demonstrabit.

Principio Physicum esse oportet, qui ad huiusce libelli lectionem se conuertet, hocque pro certo sibi illum persuadere necesse est, naturam omnino sufficere, & summa quadam prouidentia corporibus nostris prospicere, item proprijs etiam motionibus ordinatis, si quid aliud ipsam vti. Vulgò enim apud Philosophos illud notissimum est, naturam cuncta agere impulsu Dei optimi maximi intelligentiarumque, quæ omnia ordinatim, consultoque regunt, gubernant, moderantur, tuentur. Horum quædam ex libris de particularum corporis humani vsu intelligi nullo negocio possunt: diuinitus enim ibi ostensum est summum naturæ in animali fingendo artificium: Quædam uerò in animantium conceptibus, incrementis, absolutionibus, & partu contemplari licet: namque vniuscuiusque animantis conceptionis & generationis suæ tempus definitum accuratè seruatur, natu-

ra scilicet motus difinitos semper ciente: nec nō & post partum vnū-quodque animal crescit, uiget & decrescit finitis quibusdam temporibus . Iam verò qui libros perlegerit de facultatibus naturalibus ; Itemque alios, qui sigillatim de singulis naturæ functionibus perscripti sunt, dilucidè perspiciet, quantum prouidentiæ simul ac ordinis naturæ motus præditi sunt . Quod si hæc crediderit miretur artificium pariter, & ordinem naturæ, recordatus iterum quantum ipsa superetur prouidentia & ordine à coelestibus , nullo ferè ordine hæc inferiora moueri putabit; atque pulchrum omne (si quod modò in hoc mundo inferiori elucescit) atque omnis ordo , atque omne artificium ex superioribus naturis emanare intelliget , inordinatum atq; erraticum ex materiæ ratione, quæ hic est, ortum ducere percipiet . Deinde cum innumeri ęgrotis casus protinus superueniant, qui tametsi aliquid continuò mali præmostrent, illis tamen nos naturam se ipsam quoad eius fieri potest tueri, incolumemque seruare præcinimus: etenim vt mundum ipsum aliquando contremiscere, interdum imbribus turbinibusque pœnè opprimi, sæpe incendi, exurique notamus, quæ quamuis mala sint, tantum tamen abest, vt quicquam de eius incolumitate detrahant, ut etiam eadem conuenientiæ, conseruationisque eius causa commodè euenire summi quique Philosophi censuerint . Sic tametsi quàm plurima hunc paruum mundum simptomata circumuallēt, nihil tamen in eodem accidere arbitrandum, quod non hunc , quoad eius fieri possit, conseruet, custodiat, incolumenque tueatur . Natura enim perpetuò, quod è re nostra est, eligit, suique semper conseruatrix rectè dicitur. ex ijs enim, quæ in vnaquaque re fieri possunt, id semper eligit, quod melius & præstantius est . Postremò eundem optimè exercitatum esse in materiæ concoctione & cruditate perspicienda ac dignoscenda cōuenit, sine qua aut vix, aut ne vix quidem hæc percipere quisquam poterit: omnis enim hæc tractatio ex illa aut pendere aut certe adiumento illius ad sui ipsius confirmationem indigere uidetur . Cuncta quidem certè animalia, quòd sentiant & moueantur, & ab anima & à natura regi, gubernarique manifestum est . Natura gignit, auget, nutrit, concoquit, id uerò mouere est, ea enim corpora, quæ nunquam non codē in statu posita ac defixa sunt, protinus quiescere, eadem labefactata turbataque cum videmus, pristinam conditionem minime retinere, & dimota esse continuo dicimus . Cum autem in corporibus nostris qualitatum commutatio accidit, illa secundum qualitatem moueri dicimus, motusque ille alteratio vocatur . Virtus verò ea, quæ hoc

præstat,

alterare & mouere planè videtur, quo tempore munere aliquo fungitur, & opus manifestò tractat natura. Opus id appello, quod actio ipsa conficit, actio verò quod est in agitatu, & actiuus motus, à nostris appellatur: causam, quæ antecedit, & opus nauat, facultatem, naturam & uires denique vocamus, quas non nisi ex alterius comparatione intelligere solemus. Naturam sanè primum suis naturalibus virtutibus caliditate scilicet, frigiditate, humiditate, & siccitate agere animaduertimus, deinde ceteris qualitatibus, quæ ad tactũ referuntur, nunquam verò non habet indulgentem, & sibi deseruientem propriam vniuscuiusque partis humiditatem. Nulla certè pars non suis qualitatibus agit, qualitates temperiem custodiunt, & constituunt; propter vero propriam temperiem, unaquæque pars certam, exploratamque obtinet muneris functionem. Alterare vincere est, alterari vinci, ac superari. Cum natura igitur materiam versat, ac commouet, tempora morborum commutantur; morborum enim tempora causarum commutationes sunt, in quibus conditas etiam esse res futuras demonstrare debemus. Nunquam verò non ciet motus in corporibus natura necessarios, & in iudicijs, qui quidam motus sunt repentini exprimentes & repellentes humores, qui morbos excitant (omnis enim pars corporis nostri, cum aliquid extrudere conatur, principiò in vnum se colligit, ac contrahit, mox illico impetum facit; qua in re laboris multum sustinere solet) aliquando ordinatim, aliquando verò incompositè eamdem mouere videmus. Tunc autem ordinatim mouere solet, cum ipsa plurimum potest, & arbitratu suo materiam moderatur, ac regit. Incompositi verò atq; adeo nobis minime noti eius motus sunt, aut cum à morbo vehementius vexatur & exagitatur, quod & in morbis qui ad salutem perducũt, interdum euenire notauimus, sæpe in pestiferis; aut cum eius vires opprimuntur, quod in perniciosis semper contingit etenim si omnino fracta atque abiecta est, tantum abest ut in vigore aut in statu iudicium edere nitatur, ut ne inter principia quidem morbo se opponere audeat. Illud argumento est, quòd in toto morbi tempore non multa ægrum symptomata circumuallent, quæ res afflictam ac prostratam naturam demonstrat, nunquam enim non profligatæ naturæ is adiunctus est casus. Quod si quando prælium inire velle videatur, paulo post tamen pugna sedatur, atque illico succumbit. Naturam autem irruere ac insultare maturrimè conatur ob morbi vexationem grauissimam, qui eam stimulat, affligit, nec vnquam quiescere patitur: quam rem cum ferre amplius non possit, illico,

quod

quod stimulat, ac vexat propulsare ac propellere conatur. quemadmodum ex ijs, quæ ventriculum mordent, vexant, refrigerant, onere premunt, siue alia quauis ratione exagitant, intelligere facilè possumus; nam quæ in stomacho innatant, uomitu potissimum pelluntur, quæ verò in inferiorem partem descenderunt, venter reddit: Atque hæc maxima est immaturi iudicia nota: quæ enim in tempore accidunt iudicia, cum morbus consistit, & cum materia maturitatem consecuta est (tametsi nullus admoueatur stimulus) in ardentibus & magnis morbis maximè exerceri videmus. quæ uerò intempestiuè eduntur iudicia (hoc enim modo vocat Hippocrates cuncta, quæ antequam morbus consistat, iudicia exercentur) acrioribus stimulis natura incitata sit, & in ea virium roboris plurimum reperiatur necesse est. Quamobrem plena certaminis iudicia & tanto minus commoda ea accidere obseruamus, quantò acrior naturæ stimulus extiterit; nec non materia longius abest à maturitate. Natura verò agitatur ac stimulatur, cum corporis nostri partes humores in eo inclusi refrigerant, calefaciunt, siccant humectant, grauant, erodunt, fœdo odore mouent: virtus autem illa, quæ aliena atque ea quæ ipsam agitant, reprobare atque extrudere potest (quemadmodum in libris de naturæ virtutibus demostratum est) eo potissimum tempore vires suas ostendere solita est, cum ea, quæ alterat, suo officio functa est. Ita enim natura comparatum est, ut ea virtus, quæ expellere dicitur, vnde à nostris expultrix est appellata, tunc quoduis exequi ac præstare comodè posit, cum ea, quæ alteratrix vulgò uocatur, munere suo secundum naturam perfuncta sit. Verumtamen antequam materia maturitatem assequuta fuerit, protinus quæ aduersa sunt nonnunquam reprobare conatur, & nonnunquam perfecta concoctione moram interponit, & lentè agit propter imbecillitatem. Vtrumque in eodem ventriculo considerari nullo negocio potest, qui maxime vexatus concoctionis tempus minime expectat, sed protinus ea etiam, quæ nulla re lacessunt, cum ijs, quæ eum male habent, expellit, & eorum, quæ iampridem maturitatem habuerunt, lentè, quod superuacaneum est, nonnunquam propter virium imbecillitatem depellit: at cum validior est, & secundum naturam se habet, illud semper spectare uidetur, ut postquam concoctionem molitus sit, id, quod superfluit, depellat; ita ut nunquam opus suum anteuertat, nunquam in aliud tempus referat. Ceterum vt in ventriculo, ita & in unaquaque corporis nostri particula virtutem superuacaneorum expultricem inesse omnibus exploratum esse arbitror. Ea iudicia in

morbis affert, ac cum omnia in animantis corpore maturitatem perceperunt, optima iudicia subsequuntur. Non nunquam uerò plena contentionis ac certaminis humoribus nondum maturitatem assecutis eduntur iudicia, quæ recidiuas parere solent. At in quibus natura egregiè valida est, nunquam (quod sciam) alicuius ęgroti salus desiderata est: namque nullus æger ad sanitatem perduci potest, nisi si natura morbum vicerit, nec perire, nisi si illam morbus superarit. Quapropter morbi omnes sua ui magnitudinem quandam obtinent, quę uel naturæ uires opprimit, uel ab illa planè vincitur; natura si viribus antecellit, optabilem exitum morbus habebit, sin morbus naturam infirmiorem redigit, æger protinus vitam cum morte commutabit. Morbi, qui breui iudicium subituri sunt, inter ipsa initia nullo negocio cognoscuntur; etenim febris ipsa, si ad sanitatem hominem perductura est, placidissima erit, sin interemptura, molestissima & quæcumque horum indicia antecedent, in altero cuncta saluberrima, in altero verò deterrima consequuntur: nullum autem iudicium exercetur nisi aut victa, aut victrici natura. Itaque in placidissimis morbis nullo negocio natura ipsa superat, in difficillimis autem illico superatur. Hinc fit, ut contrarij maximè sint morbi, qui citò iudicia subeunt, similes verò ac pares, quorum indicia longius ducuntur. Minime autem latebit nos vter eorum propius periculo sit, si perpendemus, quantum vnicuique virium aut roboris sit; etenim ut in morbis breuioribus non nunquam natura, nonnunquam morbus superat, ita cum neutrum magnopere antecellit, veluti si pares hostes pugnarent, uictoria longius ducatur necesse est. In palestræ ludo, qui Palestrites peritiores habentur, facile vbi alterum altero præstare animaduertunt, illi, qui præstat victoriam prænunciant, sin neuter antecellit, diutius pugnaturos prædicunt, nondum planè cognoscentes vter eorum victoriam consequuturus sit, temporis aliquo tamen spatio id priusquam ceteri cognoscunt, quippe, qui vel minimam præstantiam nullo negocio animaduertant: Artis enim periti eò maxime distant ab imperitis, ut uel exigua rerum discrimina præsentire, atque prænunciare facile possint. Verumtamen quoniam non nulla præ exiguitate vix ac ne vix quidem præsentiri queunt, huiuscemodi ne artifex quidem cognoscit. Itaque cum primum præsentiri possunt, tunc cognoscuntur. Quamobrem singulos morborum quaterniones diligenter animaduertere nos debere tradit Hippocrates. Perpendi sæpe naturam vincere, non quòd à viribus firmior fuerit, quippe calor præter naturam præcurrebat, quod illius essen-

tia & symptomata egregiè ostendebant, sed quòd iudicij tempus prosogando moramque aliquam interponendo facilè aliquando natura ruperaret; Etenim dum iudicij dies protrahitur, consumitur materia, quam calor præter naturam occupauit, qua absumpta calorem quoque præter naturam paulatim extingui necesse est. Duobus modis natura morborum victrix humores solet extrudere uel κατ᾽ἐκρονὴν, uel κατ᾽ἀπόδοσιν. Etenim humores crudiores atque adeo maligni inuenis adseruati vtraque ratione dimoueri atque expurgari solent. κατ᾽ἐκρονὴν erumpere dicimus humores, cum natura aut aluo, aut vesica, aut naribus aut denique aliquo aperto meatu quasi portis quibusdam hostes emittit, erumpereque cogit. Abscessus excitari solent, cum tota uis morbi in unam partem prorumpit, eamque occupat. Euenire autem sæpissime solet ut ignobiliores partes teneant, præsertim si natura minime infirma humores propulerit, ut articulos coxendicem & glandulas illas, quæ post aures positæ sunt; quòd si ea est naturæ imbecillitas, ut humores, quò velit, propellere minime possit, aliquando Iecur, non nunquam lien, sæpe caput humores obsident. Hinc lienis tumorem humores ad ipsum à natura propelli, uel a morbo significare iampridem traditum est. Emissio uerò humorum aliquando consequi solet uel naturæ, vel morbi opera. Hoc symptomatice accidere dicimus, quod cum euenit (sæpe vero in morbis perniciosis contingere solet) minime moderatè ac tranquillè humorũ illorum expulsionem ægros ferrè solere animaduertimus: non enim maturitatem humores consequuti sunt, nihilque eorum deiectio planè prodest. Nullo autem emolumento esse solent, quamuis multarum sordium eiectiones, nisi si humores concoctionem multò ante perceperint, quod eorum detractionibus naturæ vires mirificè infringantur, concidantque; atque hæc inter morborum initia maxime eueniunt. hinc illa morbis quibuscumq; incipiẽtibus si atra bilis uel supra vel infra excernatur, mortiferum est. Cum uero naturæ vi humores expelluntur, absque vlla corporis vexatione eorum eruptio consequi solet, facileque illam ferunt ægrotantes; namque tunc ea maxime effunduntur, quæ protinus exhauriri oportebat. Quo in casu semper concoctio antecedit, subsequitur secretio, & denique humorũ propulsio, quæ si recte atq; ordine facta fuerit, veluti cumulus accedet ægroti tolerantia, morbi species, tẽpus anni, regio, ætas, natura ægrotantis. Quare Hippo. profusiones in febribus non intermittentibus liuidæ cruentæ, fœdæ, & biliosæ omnes malæ, & si probè excernantur per aluum, aut cum vrinis descenderint, optimæ non nunquam

quam

quàm humores optimè excuti obseruaui, cum nondum materia maturitatem assecuta erat, Qua in re diligenter perpendendum, num quæ morbum excitent, erumpant: etenim si ex corpore expellantur ea, quæ ægritudinem maxime afferunt, moderatèque id ferant ægrotantes, tametsi materia crudior sit, à natura tamen illud effectum fuisse protinus censendum est, corporis purgamenta principiò synceriora edi solent, dein benigniorum leniorumq; humorum fit effusio, postremò febris leuatur, ac discutitur: accidere aliquando solet vt propter alicuius partis principis imbecillitatem humores, qui morbos concitant, extrudantur, quorum profusio perniciem protinus affert. Hoc loco minime omittendum, quod perpauci sanè animaduertunt, quod humores qui morbos excitant, à natura depulsi modò posterioris corporis partes, modò anteriores occupant; posteriores neruis, anteriores venis & arterijs magis præditas esse nemo nescit, qui corporis nostri ægregiam fabricam aliquando perpendit: neque verò dubitandum est, in iudicijs hoc sæpissime euenire solere, cum in ijs partibus, quas vrgent vlcera in quibus tumor aliquando fuerit exortus, paulloque post desierit, humorque ille aliò decurrerit videamus materiam modò posteriora, modo anteriora corporis nostri obsidere si posteriora occupat conuulsiones protinus oriuntur, si anteriora vel caput vel pectus, vel intestina maxime vexabunt, si caput inuaserint, insaniam, si pectus, lateris dolorem, sin intestina, disenteriam concitabunt. Sæpissime verò obseruamus materiam illam à calore vel digeri, & dissolui, vel planè exputrescere. si putrescit pus descendere cum vrinis permixtum animaduertimus, quod signum bonum est, & materiam maturationem capere ostendit. Anteuertere verò Iudicia προσκρήγνεσ. Hippocrates dicere solitus est, non nunquam perniciosum est: namque ea, quæ alere possunt, cum ijs, quæ aduersantur, aliquando expelluntur, quod maxime euenire obseruamus, cum natura vehementius vexatur, & exagitatur, & ab ijs quæ in corpore sunt, & ab ijs, quæ extra. Foris sunt medicus, qui aliquando neque recte, neque ordine quædam pręscribit. Aeger, pueri atque cetera, quæ propriè extrinsecus assumi dicuntur. In corpore morbi ipsi, eius causæ, & accessiones stimulos admouent: cogita iam tale quid naturæ accidere, quod hominibus imbecilioribus aliquando contingere solet, ut à robustioribus vexati, necessitateque coacti hostes inuadant, sed cum imparati imparatos plerumque incidant; nullo negocio victi cadunt. Quid? onus susceptum abijcere dum baiulus studet, non ne sæpe inuitum cum eo concidere vide-

mus? iam verò contentè currens non ne omni studio sese substinere conatur, cum tamen inuitò atque ingratis è procliui se ipsum aliquã do præcipitet in conualles? Cuncta hæc exempla ad mala iudicia rectè transferri & accomodari possunt: namque ubi natura se corroborauit, exultat, effrenatè effertur, ac denique ruit. At pestiferorum morborum iudicia, ut morbi consistant, expectare minime solent, aut rarò, sed plerumque aut in ipsius morbi impetu, aut statim inter principia hominem iugulant. Maximæ fiunt humorum proflusiones cum vires robustiores sunt, & morbus crudior: natura enim quamuis sua vi valida humorum emissionem planè moderari nequit, quòd materia ad maturitatem nondum producta sit. Quamobrem vnum ex ijs, quæ naturam lacessunt, ipsa morbi accessio est, quæ nec quiescere, nec diutius eam morari sinit, sed continenter irritat, commouet, & quasi bellum indicit. Huc accedunt morbi forma, celeritas, magnitudo, causæ, copia eorum, & magnitudo, quæ morbos consequuntur, quæ trito iam vocabulo symptomata vocantur, & denique ægrotantis corporis constitutio. Magnitudo verò symptomatum quemadmodum morbi, alia est, secundum ipsius symptomatis naturam & essentiam, alia est quatenus ad ægroti vires uel ægritudinis rationem comparatur, illa ex eorum facultate & dignitate maxime intelligitur, quæ diligenter cognoscenda est, namque hæc non re, sed cogitatione tantummodo distinguuntur, percipiuntur, probantur. hæc ex eorum collatione cum viribus ægrotantis, uel morbi vi nullo negocio intelligitur. Dignitatem appellamus (vt ita dicam) auctoritatem & vim quandam, quam nos ipsi cum in iudicijs, tum verò in quibusdam aliis casibus illis adiungimus cum propter magnitudinẽ motus, & mutationis, quam in morbis moliuntur, tum verò quòd eorum quasi opera summè necessaria est, eaque carere omnino non possumus. Facultas verò ex proprijs eorum, quæ indicant essentijs, qualitatibus, ac gradibus colligitur, eorum autem essentia ex propria vniuscuiusque forma intelligitur. Formam verò, qualitatem & Gradus signorum paulo post persequemur. Quare in signorum generibus, quæ alterum altero dignitate & viribus anteire aliquando testamur, sic accipi volumus, ut dignitas vim, pondus momentum valeat. Magnum enim febrium indicium venarum pulsum esse dicimus propterea quòd ad eas cognoscendas multum habet ponderis, eiusmodi enim est, ut quantus quantus in corde calor, cuius planè fons, & origo illud est, inclusus sit, perspicuam admodum det nobis significationem. Libere spiritum ducere in morbis magnum atque adeo ma-

ximum indicium est, quod planè viribus excellit, magnas enim vires ad salutem demonstrandam obtinere videtur. Symptomata præterea maioribus prædita esse uiribus, cum in diebus iudicialibus superueniunt, nouum non est. Magnitudo verò symptomatibus duplex solet accedere, & quæ ex symptomatum genere colligitur, quæ communis omnibus est, & quæ propria, suaq; illius symptomatis est, etenim & quia tale simptoma præ ceteris sollicitos nos habet, & quia maius multò ortum est, cuncta alia obscurat, & obruit. Sin id paruum sit, satis est illud cum reliquis coniunctim conferre. Parua vero & exigua signa si consequantur die, quæ iudicia afferre solent, vt VII. XIV. XVII. fidissima illico euadunt, tametsi antea parua fuerint. Iudicia verò differuntur & prorogantur contrarias ob causas, ob morbi scilicet formam, tarditatem, causas minus acriores, symptomatum aut inopiam, aut paucitatem, & denique ægrotantis habitudinem. Morbus igitur ad iudicium rapitur vel celeriter, vel tardè, vel apertè, vel obscurè. In natura & morbo vires sunt aut firmiores aut infirmiores. Protrahunt iudicia morbi illi, qui longiores appellantur, nullam propè moram interponunt acuti, hi enim celerius mouentur, illi verò tardius. Celeris verò vel tardi motus in morbis signa sumuntur ex morbi ipsius magnitudine, causis, tempore accessionum, anni tempestate, regione, ætate, corporis totius temperie, & habitu, nec non ex ijs, quæ prosunt & nocent. Ex eorum præterea, quæ excernuntur magnitudine, quantitate, qualitate, modo, loco, & tempore. Magnitudo morbi intelligitur principiò ex hominis natura, etenim si senē febris inuasit, morbus continuo magnus dicitur, quòd senes frigidiores sunt, deinde ex sensu acuto uel obtuso vel hominis vel partis, postremò ex totius ac singularum partium robore, atq; imbecillitate: etenim & si materia copiosa non fuerit, febrē tamen accendit, quoniam in loco imbecilliori consedit, qui si uirtutum naturalium præsidio tutus fuisset, eam aut concoxisset, aut resoluisset, aut planè depulisset, omitto illud Galeni magnitudinem morbi maxime colligi aut ex læsæ functionis dignitate, aut ex propria affectus essentia, aut ex virtute & potestate eorum, quæ corpus affectū regunt, ac moderantur. Ex causis verò hoc pacto cognoscitur morbi motus, nam spiritus, sanguis bilis acutos ac celeriores morbos gignunt: pituita verò & atra bilis longiores & tardiores. Accessionum partes si præcurrunt, si diutius durent, si incitatius moueantur, considerandum, nam quæ ante occupant, & incitatiores sunt, & diutius hominem cruciant, breuiorem morbum reddunt, quæ verò lon-

ipsius

gum faciunt, & sedatiores sunt, & minus ęgrotos angunt, & moram faciunt accessiones. Tempus tempestas, regio, ætas, corporis constitutio calidior acutos morbos maxime inuehunt: cōtraria ueró qualitate prædita longos adducunt. Corporis habitudo idem declarat, namque (vt Hippocrates testatur) si quis sit ardentiori febre correptus, corpusq; eius minime emacrescat, longioris morbi certissimū signum est. Ea uerò, quæ prosunt & nocent, signa sunt breuioris, & longioris morbi, nam si quæ ægros leuare debent commodi plurimū afferant, morbus longius minime ducetur, sin contra acciderit, iudicij dies proferetur. Iam uero tempus, in quo concoctiones apparebūt, spectandum, si enim statim & inter ipsa initia & in die, quæ iudicia prænunciet, notæ maturationis subsequentur, cito morbum finiri debere ostendunt, sin contra euenerit, cum longum esse conijciemus. Ex eorum, quæ effunduntur, quātitate, modoque idem cognoscimus, si enim pauca & paulatim emittantur, & si semper eadem profundantur, morbi diuturnitatem significant, sin multa confertim, facileq; extrudantur, & diutius durarit humorum effusio, breuiorem ostendent ægritudinem. Breuioris quoque morbi argumenta præbent calida, quàm frigida, quæ uno quàm quæ pluribus prædita sunt coloribus, crassiora, quàm tenuiora, quæ deterius olent, quàm quibus minor foeditas odoris accessit, & quæ sine crepitu, quàm quæ cū sono erumpunt. Vrinæ, quæ encorema habent quod genituram repræsentat, celeritatē morbi indicant lienis tumor, aut alicuius partis vehemēs dolor inter morbi principia protinus ortus celeritatē morbi demōstrat. Quod si sanguis è nare, quæ è directo posita est, eodem die profluxerit, celeritatem maximam ostendet. Vrinæ turbatæ unà cum dolore idem confirmare solent. Locus item per quem effusio fit, idem patefacere solet, etenim locus idoneus, insiguis, communis, & κατ' ἴξιν positus, patens, ut nares, os, aluus, vessica, aures, breuioris morbi signa sunt. Præterea uero multa loca, per quæ humor erumpit, impetum morbi minime tardabunt, pauca longius illius tempus demonstrant. Tempus tandem profusionis, tamquam cumulus quidam accedit: nisi enim die iudiciali, aut quæ illa pronunciant superuacua profundantur, impetus morbi trahetur, sin contra obtigerit, morbi tempus longius non habebunt ægritudines. Iudiciorum exitus ignoti sunt, cum signa non conueniunt, & obscura sunt, & natura imbecilla est, aut cum morbus in vexanda natura stimulos admouet, incerta quoque iudicia ea sunt, quæ signa contraria obscurant, quæ aut numero vincunt, aut dignitate antecellunt: namque ut in alijs signorum ge

neribus

neribus sic, & in ijs, quæ futura præmostrant, non solùm numerum, verùm etiam eorum facultatem & dignitatem maxime attendere debemus. Ea illustriora iudicia sunt, & faciles habent explicatus, quibus contraria signa tenebras non afferunt, & natura ualida minime à morbo irritata unquam est. De signis autem iudiciorum obscuris & pellucidis paulo post disseramus. Nunc uero de naturæ & morbi robore, & imbecillitate pauca dicamus. Omnia penes naturam esse intelligimus, cum facultatem habeat mouendi morbum ut vult, idque cognoscimus ex proprijs naturæ functionibus, cuius singularis & præcipua in materiæ maturatione opera est, nec non ex optima earũ partium temperatione, à quibus ceteræ particulæ uim suam obtinent, ut iecur, cor, cerebrum. Pulsus autem venarum inter cetera diligentissimè perpendendi sunt, de quorum ratione ita cumulatè scriptum est, vt egregiè parata & eloquentissimè explicata cuncta habeamus. Languentes uero naturæ vires esse solent, uel cum à materiæ multitudine planè oppressæ videntur, uel cum protinus consumptæ ac exhaustæ opprimuntur ab instrumentorum ægritudinibus inflamationibus scilicet, scirrhis tumoribus & humoribus, qui aliquo modo computruerint. infringuntur ciborũ inopia, morbi malignitate, animi perturbationibus, dolorum intolerabilium magnitudine ac diuturnitate, & denique immodicis humorum emisionibus. Neque vero inter morborum initia ambigi potest, vtrum naturæ vires attenuatæ sint, an obrutæ, & oppressæ, etenim opprimi quidem possunt, at imminui, debilitarique minime possunt. Morbi uero firmitas, & robur cognoscimus ex morbi specie, magnitudine, symptomatib. motu & denique materiæ cruditate, quæ qualia sint explicare nunc minime operepretium esse arbitror, nam ea nota & apud omnes permulgata esse video. Ceterum hac in re minime ignorandum quod quamuis morbus natura robustior sit, non continuo naturam imbecillam esse intelligi volumus. Nam ut in pari Gladiatorum certamine quamuis alter altero superior sit, non continuo hic ad resistẽdum imbecillis est tametsi cum altero minime comparandus: sic in naturæ, morbiq; ueluti pugna euenit aliquando, ut morbus quidem valentissimus sit, cũ tamen natura tam firma sit, & ualida, ut facile morbo resistere, ac repugnare valeat: quæ res cum in multis ægrorum historijs clarè elucescet, tum vero illustrior multo apparebit in Mulieris ęgritudine, quæ in mendacium foro lecto tenebatur. Illud quoque obseruandum, quod vires ualentiores in morbis salutaribus, imbecilliores uero in pestiferis morborum celeritatem incitant, contra firmiores in perni-

ciosis, infirmiores vero uires in morbis salutaribus ęgritudines retardant. Multa vero præter opinionem cum in alijs artibus, tum in re medica exercenda quotidie euenire obseruamus, quæ & medicum perturbare, & fallere sæpe solent, non modo enim aliquando uidemus ægrotos inter morborum initia cum peste ac pernicie ægrotare, in eorumque ægritudine signa pessima notari, quæ tertium malorum gradum tenent: dein in eorum incremēto, ubi humores præter spem maturationem consecuti sint, malum ad salutem illico conuerti, verum etiam multos nonnunquam animaduertimus, quibus, cùm salutem planè exploratam esse putaremus, paulo post exigua in spe animam trahere. Sed non hoc tantum, sed etiam quem multos dies grauiter habere perpendimus, eum repente præter spem, rationemq; satis bellè se habere, cui quamuis ex morbo mors paullo post consequatur, tamen medicos sæpe imperitos ~~fallaci signo~~ à veritate abducunt. Hac autem παράδοξα μεταβολαὶ à Græcis appellantur, à nobis mutationes admirabiles, præterque opinionem horum causa diligenter perquirenda cognoscendaque est, sine qua nihil non modo in his, quæ ratione tractantur, uerum etiam in illis quæ contra atque ratio ipsa postulat, administrantur, absolui perficique potest. Illæ uerò nonnunquam, cum natura frangitur, & concidit, ut supra diximus, sæpe cum eadem recreatur, ac se erigit, consequi solere animaduertimus, cui si vires suppetunt, morbum pulcherrimè depellit, sin vires amisit, omnis ægroti salus prorsus desperata est. In Herophontis casu septimo quid potissimum efficere posset natura, quæ morbum deinceps esset abstersura, planè ostendit. At in muliere, quæ in Mendacium foro afflicta languebat ad lectum, IX cuncta leuiora consecuta sunt præter opinionem, cum in eo morbo proximæ mortis, indicia certa numerentur, & tandem VI. ab eo casu dies finis uitæ mulieris fuit; Clazomenius comodius se habuit propter multam alui citã proluuiem. Qui uerò postquam febri correptus fuit, cænauit. VII. febre laborare visus non est, quoniam impetu & conatu naturæ sedato se ipsam amplius erigere non potuit. In Hermocratis ægritudine. XI. XIIII. & XX. præter opinionem cuncta se remiserunt, cum tamen. XVII. morbo planè mortuus fuerit. Caluus præter opinionem tertium diem uidit, nam cuncta mortifera signa secundo die potissimum consequuta sunt. Quare minime conuenit medicum ab ægro discedere propter ægritudinis diuturnitatem, nec ægrum in discrimine relinquere propter ea, quæ præter opinionem aliquando superueniunt. Illud interea mirum alicui uideri potest

fallacib. signis

quid

quid sit, quòd cum totum ægri corpus planè intendatur, notamus sæpe non nullas partes maximè frigere, frequenter in morbis acutis vrinas supprimi obseruamus, quod uesica frigore planè frigescat. Hoc sanè diluit partis ipsius (ut ita dicam) idoneitas quædam & aptitudo, non enim cuncta in corpore nostro ad eãdem naturam, & unum & idẽ effectum percipiẽdum facta sunt. Iudicia autẽ cognoscimus tum signis tum symptomatibus. Signum est, quod sensibus nostris occurrit quod aliud quippam obscurum significat. Signum autem cum eo quod ab ipso ostenditur, aliqua ex parte coniungi, connectique necesse est: etenim si ab alia causa excitetur, non ex morbi essentia oriatur, ægritudinis morem nullo modo poterit indicare. Ergo signum nunquam abest, & semper cum re significata coniunctum est. Symptoma uerò est illustre & expressum interioris morbi, à quo manat & fluit indicium, quod nunc accedit, nunc recedit. Symptomatum nonnulla causas, nonnulla locos affectos, quædam facultates ostendunt. Multa aũt quotidie in ipsis ægrotis occurrũt tum signatũ symptomata, quæ diligenter à medicis distinguenda sunt, & singula perpendenda, ut non solum quæ signa, uel quæ symptomata sint uel ad salutem, uel interitum, facile dignoscere posśimus: uerum etiam, ut ex quo emanant, quæ communiter euenta apellamus, nullo negocio animaduertere posśimus. Signa potiśsimum sumuntur ex ea virtute ac facultate, quæ in periculum adducitur, ea uerò colligi solent ex morbi materiæ concoctione & cruditate, ex urinis scilicet, sputis, & alui sordibus. Huc accedunt signa faciei, & ea quæ sumuntur ex colore, figura, iacentis habitu. Respiratio quoque & somnus inter signa aliquando aggregantur, ob id ipsum, quod cum optima sint, concoctioni perpetuo inhærent. At uerò, quæ aliunde pendeant atque ab alia, quàm quæ in periculum uenit, uirtute assumuntur, euenta appellare solemus, ut cordis dolor, labri inferioris tremor, abscessus, difficultas respirandi, vigiliæ, præcordiorum contentio, insania, tenebræ iactatio: quæ tametsi ei virtuti, quæ uel uitam prestat, aut ei, quæ animæ domicilium est, aut illæ, quæ naturæ sedes propria est, perpetuo inhærere soleant, tamen quoniam in morbis non omnes protinus periculum subeunt, idcirco euenta appellantur, quoniam uel omnia uel plura promiscuè, communiterque unamquamque cum in periculo, uersatur, uirtutem subsequantur: & morbis ingrauescentibus (scilicet cum inter morborum principia materia nondum maturitatem assecuta est) apparent, quæ meritò cruditatis quoque esse solent haud obscura indicia ac uestigia. Perpendenda prætera signa, quæ malis

malis moribus morbos præditos esse demonstrant, ut sitis, vigiliæ, anxietas, iactatio, vomitus, sudores, & si quæ alia sunt, quæ periculum quidem ostendere, at spem salutis minime adimere in nostro medico apparatu demonstrauimus. Signorumquædam certa, quædam incerta sunt. Certæ ntoæ appellantur, quæ rem, cuius notæ esse dicuntur, minime dubitanter aperiunt. Incerta uocamus, quæ ambigua sunt, ex quibus certam, coniecturam efficere non possumus. Hæc à Græcis simpliciter σημεῖα, illa uerò τεκμήρια appellantur. Quemadmodum enim duplices sunt rerum naturæ ex quibus medici futura prænunciant; oratores verò aut probant aut persuadent, unæ necessariæ, alteræ uerò non necessariæ. Item veluti quædam obseruatione Empirica, quædam rationali cõsequutione, quæ planè demostratio est, comprobantur; ita & nomina diuersa rebus inter se maxime discrepantibus imponere antiqui uoluerunt. Certa signa sumuntur ab ijs morborum signis, quæ quasi mores ægritudinis ostendere solent, ab ijs, quæ iudicia prænunciant; multò minus ab ijs symptomatibus quæ à causa extrinseca non à corporis ægritudine excitantur; hæc enim nullam certam habent præsagitionem; illorum duo esse genera iampridem traditum est; Etenim quædam tantummodo signa sunt, quædam uerò signa & causæ iudiciorum. Ea igitur signa uera & certa sunt, quæ sumuntur cum ex ijs uirtutibus & potestatibus, quæ potissimum corpus nostrum regunt, ac gubernant, quæ tres sunt. Prima in iocinore, altera in corde, tertia in cerebro inclusa apparet, unde naturales, uitales, & animales uirtutes vulgò appellantur; quorum robur & firmitas maxime perpendenda est; in quibus concoctionis, & cruditatis signa continentur; Tum uerò ex ijs uirtutibus, quæ in vnaquaq; particula fusæ & abstrusæ sunt, quibus vel continet, uel retrahit, uel mutat, uel propellit natura, quæcunq; vel superuacanea sunt, uel alere possunt. Maximèq; ea vis perpendenda est, quæ reprobat, quæ aduersa sunt; Etenim si in inferiores partes humores directò extrudit natura, non est uerendum, ne morbi exitus alius atq; uolumus, futurus sit; humorum enim à superioribus ad inferiores partes directò translatio, nisi si paullo post recurrerint (Recurrere verò solent, aut quòd pars illa humores omnes planè capere, aut ꝙ eosdem sustinere ac pati minime possit, atq; id indicat naturam quidem extrudere conatam esse, sed præ imbecillitate planè omnia nequisse, quod deterius esse solet eo, quod minime apparet) tantum habet momenti, ac (vt ita dicam) auctoritatis, ut pessima, mortiferaq; signa aliquando plane obscuret; naturam enim uiribus morbo ante-

cellere demonstrat, hostemq; frangi posse maxime sperandum est. Secundum locum obtinet signum illud, cum humores longissime à partibus ægritudine affectis, hoc est à morbo propelluntur, & ad inferiores, extremasq; magis partes detruduntur; nam si cum mediocribus signis id acciderit, optimum euadet, sin cum malis, naturæ tantummodo conatum indicat. Quòd si humores ad cutim propellantur, æquè magnum indicium non est; reuiuiscentis enim atq; à fluctibus, quibus uehementius iactatur, aliquando emergentis naturæ nota est. Quod & obseruauit Hippocrates in Perintho; tubercula enim illa miliacea in cute excitata culicum morsus maxime referentia naturæ robustioris expulsiones erant; namq; mulierum, quibus hæc superuenerunt, nullas planè perijsse testatur. Natura verò rursus sæpe opprimitur, atque obruitur, quod in Sileni historia, & alibi sæpe obseruauimus: perpendendum autem, num natura cuncta superuacanea ad exteriores partes extruserit, an etiam corpus uitiosis humoribus completum ac refertum sit. Id uerò, quæ excernuntur nullo negocio indicabunt, quod Hippocrates quoque tradidit. Cum fauces nos male habent, aut tubercula in corpore excitantur, alicui sordes spectare oportet; nam si biliosæ fuerint corpus continuò non satis commodè se habebit, si uerò sanis similes, corpus ali tuto potest, corpus enim malis humoribus extrusis, bonis protinus abundabit. Euenta autem, quæ iudicia & indicare & afferre solent, nihil certi, nihil aperti, nihil perspicui patefaciunt, tantum iudicium futurum pronunciant, quod fit repentina mutatione cum magna corporis agitatione, uexationeq; adeo, ut præcipuum futuri iudicij signum esse testetur idem Hippocrates. nox, quæ illud antecedit, minime tranquilla, vigiliæ, dolores, lachrimæ, tenebræ ante oculos obortę, & si qua alia sunt, quę plura esse haud nescimus. Id autem accidit, aut humorum eruptione, aut abscessibus. Quod profusione humorum exercetur iudiciũ, aut sanguinis profluuium, aut vomitus, aut sudor aut allui alluuies, aut hemorrhoides consequuntur: bonum uerò an malum id futurum sit, ex huiuscemodi signis intelligere nemo potest; Constat enim huiuscemodi iudiciorum exitus incertos esse, aliquando calamitosum exitum habent, aliquando uerò optabilem. Quare res ipsa satis (ut arbitror) apertè demõstrat, notas illas, quæ ex infirmitate, roboreque corpus nostrum gubernãtium facultatum sumuntur, maius multò habere pondus, quàm quæ ex ijs euentis sumuntur, quæ iudicia præcurrunt. Concoctio enim breui iudicium futurum declarat, optatam & expeditam securitatem significat: Cruditas uerò & immaturitas aut

ad abſceſſus recidit, aut iudicia extinguit, aut morbos prorogat, aut dolorem & mortem affert, aut ipſorum morborum recidiuas minitatur. Quapropter quæ ex euentis, quibus iudicia præcurrunt, ſigna ſumimus, iudicium quidem futurum præmoſtrant, ſed utrum exitum felicem, an exitialem in illis expectare debeamus, planè nō oſtendit. Quam rem mirificè concoctionis indicia patefaciunt: quæ iudicij nullam (ſi modò ratione ipſam ad ueritatem reuocare uolumus) dant ſignificationem, ſed prænuncia duntaxat ſunt mortis aut ſalutis. Signa uerò, quæ præcurrunt iudicia, futuras quidem humorum profuſiones aut abſceſſus demonſtrant, ſed ex euentu quoque ſigna ſunt aliquando minime dubia, quibus diſpicimus, quid in iudicijs caſurum ſit. At ſudores, uomitus, ſanguinis, & urinarum profuſiones, alui ſordium eruptiones, ſigna quidem iudiciorum ſunt, & cauſæ, ut aut morbus depellatur, aut naturæ uires planè concidant; at iudicia continuò neque bona neque mala ſunt. Vtrum enim iudicium ægro ſalutem allaturum ſit, an eius deſperata ſalus, ex alijs ſignis intelligimus. Principiò quidem ex dictis iam concoctionis notis, deinde perpendendum, num antea æger mente conſtaret, ciborum cupiditas ſemper ſeruata ſit, ex facili reſpirarit, facilè morbum tulerit, uenarum pulſus perpetuò bonus fuerit, facies ſanis ſimillima, iacentis habitus optimus, totiuſq; corporis tandem ęqualis temperies, namq; ſi ea præceſſerint ſigna, terrere ea nos minime debent, quæ ſuperueniunt: etenim unica die ac nocte ſæpe euaneſcunt. Incerta quoque ſigna ſunt, quibus contraria aut plura, aut maxime inſignia tenebras offundunt, atque de illorum fide maxime detrahunt, quæ medicos nullo negotio fallere poſſunt, niſi ſi diligēter cuncta animaduerterint, quæ res in ægrorum hiſtorijs clarius eluceſcet. Præterea ſignorum, ex quibus iudicia cognoſcimus quædam dubia ſunt, quædam aperta. Aperta & dilucida ſigna ſunt, quæ admiſtione dubiorum quaſi liberata, pura, integra & ſola ſunt: quæque ex omni ſignorum copia idem ſignificantium ſumuntur, plurima, certiſsima, eaque quorum fides in iudicijs, uiribusque naturæ & morbi patefaciendis maxime ſpectata, & perſpecta eſt. Dubia ſunt, quæ difficiles explicatus habent, aut propterea quòd minima ſunt, aut quod pauca, aut quod ambigua, incerta & fallacia ſunt, quæ cum in iudicijs apparent, medicus ſe protinus ſuſtinere debet; Etenim ſi nihil eſt, ex quo certè præſagire aliquid poſsit, ſatius eſt tacere, quàm aliquid prænunciando falli & errare. Quapropter ſequentes dies expectare oportet, in quibus aliquid eueniat neceſſe eſt, quod cuncta illuſtret ac patefa-

tefa-

tefaciat: etenim si in acuta febre cætera salutaria signa apparuerint, iudiciumque diutius differri non posse animaduerteris, venter pauca reddiderit, nox minime tranquilla antecesserit, uenarum pulsus rigorem futurum indicet, vrinæ retentio apertum rigoris signũ est, idque certissimum, immutabile atque perpetuum indicium est. Quod si uenter plura deiecerit, signum illud dubium erit, minimeque fidum, perpendendumque meritò est, num citò uenter consistat: namque si illius fluxio diutius perdurarit, rigor minime expectandus est. Menstrua ferri debere in iudicio haud obscuræ notæ sunt; summa quædam lumborum grauitas, dolor, tensio, nisi si aliò humores transeant. Aperta iudicij nota illa est. Quorum iudicium exercetur, ijs nox grauis antecedit. Et ea. caput dolenti & circumdolenti pus, aut aqua, aut sanguis profluens ex naribus aut ore, aut auribus morbum abstergit. Dubia signa suntilla. Hi potissimum insaniunt, quibus in dextera corporis parte contentio præcordiorum mollior sentitur. & ea. in quibus abscessus oculos occupaturi sunt in ardentibus febribus, ijs maxillæ rubent, & sanguis ex naribus profluit. Necnon & illa. Febres ardentes, in quibus labiorum exulceratio consequitur, semper (quod ad tactum pertinet) abstersas illico diceres. Item quædam insignia & maiora sunt, quædam obscura & minora. Insignia sunt & maiora, quæ sumuntur ex urinarum, sputorum & eorum, quæ uenter reddit, maturatione aut cruditate; Necnon in morbis cerebri, ex eorum quæ ex naribus, auribus, oculis profunduntur, concoctione, & denique ex ijs, quæ ex illis partibus sumuntur, quæ in corpore obtinent principatum, ut iecore, corde & cerebro. Obscura & minima sunt, quæ ex ægri decubitus ratione sumuntur, ex eiusdem iactatione, sudore, colore, & ex iis, quæ cadauerosam faciem inducãt.

Compressę nares, nasi primores acumen
Tenue, cauati oculi, caua tempora, frigida pellis,
Duraque.

Deinde quędam fida sunt, quędam infida. Fida sunt, quę securitatem pręstant, & recidiuę metum omnem expellunt, tales concoctionis & maturationis notas esse antea diximus. Infidis uerò apparentibus uarii & grauiores casus superuenire solent, imminetq; semper recidiua. Ijs igitur, quę in morbis acutis pręter rationem leuant, fidem habere non oportet: nec contra terrere ea nos magnopere debent, quę pręter rationem mala afferunt, huiuscemodi enim quàm plurima infida sunt, & permanere, atque perdurare diutius non solẽt: etenim cùm morbus uehementior hominem occupat, qui illico le-

nior factus sit, nulla uel sudoris, uel uomitus, uel alui sordium, uel sanguinis profusione corpore uacuo facto, nullis pręterea concoctionis signis apparentibus, huiusmodi tunc morbi lenitati planè confidendum non est. nec si prȩter rationem difficulter spiritũ ducat, aut delyret aut vehementer febre fuerit conflictatus, aut magno rigore correptus ęger, nullus animum perturbare metus debet namque hęc infida sunt, tantũque abest ut mali quicquam prænuncient. vt bonum quoque interdum iudicium quàm primum subsecuturum significent, nisi si cruditatis notæ subsint. Atque non hæc tantummodo præter rationem accidere dicimus, verum etiam, quæ aliter in morbis ac ratio dictat succedunt, vt in Thaso ijs euenit, qui cum destillatione ab acrioribus humoribus concitata laborabant, & siti minime uexabantur. Quod tametsi perditæ nonnunquam sit virtutis indicium, tamen præter rationem id accidisse dicimus; quoniam cætera, quæ subsequebantur indicia, mala non erant. Quare vehementer reprehendendi sunt nonnulli, qui cum mali aliquod leuamen, præter spem accidere vident, continuò lętantur, quasi tunc primum æger ad sanitatem perduci videatur, tametsi ex antecedentibus tum signis, tum symptomatibus perniciosis minime fidum malorum leuamentũ futurum facile prænunciare possimus. Nesciunt illi malorum leuationem protinus fieri, cum naturæ interitus apropinquat, & calor naturalis planè extinguitur. Ergo minime fidendum si ab ęgroto cum mortiferis notis, aut sine signis, idest præter rationem febris aliquando decedat, quanto enim perniciosioribus antegressis signis melius se habere uidentur ægri, tantò morbus magis pestiferus est. Postremò quædam ὁμογενῆ vocantur, quæ sub vno ægritudinis genere continentur: quædam verò ὁμοειδῆ appellantur, quæ eiusdem speciei morbum indicant: quædam verò neque genus unum, neque speciem eandem habent. Pluribus autem eiusdem generis uel speciei signis coaceruatis non modò species uel genus affectus certius cognoscetur, verum etiam eius magnitudo perspicietur etenim si insaniæ coma adiuncta fuerit, ea cerebrum malè habere demonstrabit, certiorque nostra erit cognitio, affectus verò maior continuò videbitur; Cum autem, & ex naribus sanguinis stilla accesserit, iam non certiorem, sed perfectam & absolutam cognitionem nos habere censendum est. Cætera uerò etsi ad morbum ostendendum planè inutilia esse videantur, & ad prædictiones conscribendas, tamen eorum cognitio maxime necessaria est, cùm de morborum exitu pronunciare volumus, idest cùm perpẽdere volumus, vtrum commodè, an per-

niciosè

niciosè æger ſe habebit. Tunc enim medicus cuncta, quæ in corpore apparent, ſignorum & ſymptomatum genera perpendere neceſſe eſt: in curationibus morbi naturam, quem curandum ſuſcepimus, præno ſcere oportet, in prædicendo ſignorum uel propriorum, uel eiuſd em ſpeciei, vel generis coaceruatio facienda eſt: niſi enim ea, quæ quamdam habent inter ſe ſocietatem, coniunxerimus, morborum prognoſtica uera eſſe non poſſunt. In acutis verò morbis non omnino certæ prænunciationes ſunt, tum ob ſubitam in iudicijs humorum, qui morbum concitant, mutationem, tum ob eorundem ad alium locum expulſionem. celerrimi autem in illis motus ſentiuntur, qui tametſi ab humorum natura & conſuetudine, qui morbum faciunt, longe non diſcedant, tamen vix credas, quàm celeres ſint. Vix principium aliquando morbi numerabis, cum eius iudicium inſtare uidebis. Pleureſi uix aliquis correptus ad pulmonem ſubitò materia expellitur. Multos ego uidi Angina occupatos (quod malum principia partium, quæ uitam pręſtant, obſidere ſolet) quam dum leniorem factam ſperas, ad pulmonem protinus recidit, hominemque continuò iugulat. Præterea Peripneumonia mortifera uexato repente excitato in cruribus abſceſſu morbus abſtergitur, & e contra, humoribus in parte aliqua, quæ nullo ferè in honore apud medicos eſt hærentibus, nihil mali ſubeſſe videtur, interea accidit aliquando, ut illico ſub ipſo iudicio ad primariam & nobiliſsimam aliquã partem extruſa materia illa perniciem protinus afferat. Humorum enim tanta eſt aliquando mobilitas, leuitas, ac (vt ita dicam.) Fluxibilitas, nec non & in natura uirium roboris tantum aliquando eſt. (cum tamen vix ac ne vix quidem appareat) ut in prognoſtico cuiuis effugere ac vitare offenſionem minime liceat: huc accedunt meatus minime laxati, quos permeant, penetrantque huiuſmodi humores, qui oculis, ac ſenſu percipi non poſſunt, quòd reconditiores ſint: quamobrem cum ea res difficultatis plurimũ habeat (quam enim in partem inclinatura materia ſit à medico præſentiri minime poteſt) vigilandum, minimeque leuiter à nobis laborandum, ne admoniti peccemus labamur. Qui medici ſimus, & quanti ipſa declarabit in huiuſmodi morbis præſentio, quemadmodum ancipiti prælio cum pugnatur, partæ uictorię prima, ſumma, ac maxima deniq; gratulatio eſt, quòd eius iudicium difficillimum fuerit, ſic & in dubio morbi, naturæque pugnæ euentu ſanitate recepta medici quos in præſagitionibus nihil planè pręteriit, quòd difficile iudicium anteceſſerit, inde maximam laudem colligere ſolent. Si peccabimus, Hippocrates ipſe

nos

nos uindicabit, quocum melius superioribus seculis omnino actum non est. Qua propter paululum expectare, nosquè ipsos sustinere debemus, ne quid prius prænunciemus, quàm quæ solent esse mutationis humorum iudicia ac vestigia pręcurrerint. Illa uerò sunt, calor, color, grauitas, dolor, & pulsuum doctrina subtilior: etenim si cutis color, aut calor commutetur, prurigoque protinus accedat, indicabit, humorum ad cutim eruptionem. Quid dolor? nonne ubi dolor, ibi protinus morbus concitari semper solet? at nos cunctando, quæ humorum mutationem præmostrant, ac præcinunt, aut cōtemnimus, aut ab alia causa ea pendere posse probabiliter disputamus; cum tamen Hippocrates nihil vnquam in morbis contemnendum esse scriptum reliquerit, nihil enim quod à natura planè recesśit, facile est; etenim si eā ægritudinē paruam esse affirmaris, illius fortasse curatio difficillima erit, & si grauissimam ægritudinem rectè perpenderis, tutissimam reperies. Iecur uel lien paruo sane dolore affligitur, dum id nihil esse dicimus, inflamatio augetur, dolor increscit, febris magis ac magis urget. Inflamationem tamen continuò præter opinionem accessisse dicimus, cum multa, eaque minime vulgaria natura signa extulerit, ut humorum magnum motum protinus expectandum esse minimè ægra cogitatione assequi possemus, modo id diligenter animaduertissemus. Quid ergo censes, inquies; Auctor sum, vt in morbis curandis lente minime agamus; Simulhac aliquid interuenerit, continuò meditata omnia habeamus incōmoda, quæ æger acccipere potest, cuncta uerò extimescenda sunt cum omnia tuta tranquillaque in ægrotis sunt, tunc cuncta oportuna morbo sunt, nullum symptoma quamuis paruum extenuandum. Somnum non vidit hac nocte ægrotus, caue dixeris, interdiu forte dormiuit, sed hoc tibi præpositum sit, quod si ęger biliosis humoribus maximè affluat, capitis dolore afficiatur, vrinæ descendant perlucidiores, aut in illis nihil omnino subsideat, fieri posse, vt ille delirio corripiatur. Dolet iecur, lien, colligete, meditere accuratius, num ad illas partes humores affluere atque illabi facile possint. Post aures cutis rubet, malæ & oculi rubescunt, humores commoti quorsum euadere possint diligentius cum animo nostro tractandum est. Quamuis enim cuncta minime adsint signa, quæ adsolent certa, perpetua, pathognomica, scrupulos tamen omnes, quoad potes, de illo symptomate, quod subsequutum est, quod ceteri tantopere contemnunt, exime, laborantibus partibus opem aliquam affer, eas confirma, fulci; incipientis enim ægritudinis prognostica signa, propriæ notæ sunt

iam

iam factæ ægritudinis, quæ uel cum incipit, uel cum facta est, ex muneris functione affectæ partis, & ex ijs, quæ non modò in ea notamus, uerum ét ex ijs, quæ extruduntur, facile à nobis cognoscetur. Hæc si reputabis, cogitabisque, nihil te posthac fallit; morbus exitum habebit cum animo tuo congruentem. Methodicos interea irrideamus, qui perfectum tantummodo morbum agnoscunt, nihil præterea; quod medicum incertis suspitionibus irretiri nolint. Verùm quẽadmodum optimi agricolæ nascentes herbas, imperitos uerò grãdiores vix cognitas habent, sic methodicos perfectos tantummodo morbos perspicere sinamus. At clarum præstantemque medicum, quæ nondum irruerunt ægritudines, sed quæ oriri & excitari vix incipiunt, egregiè tenere postulemus. Signorum prædictorum differentiæ cum bonis, tum malis signis adiungi facile possunt; nam certa signa cum bona, tum mala esse possunt, dilucida, insignia, fida, & bona & mala esse possunt. Atque notæ omnes magis & minus esse & dici possunt: eodem modo magis & minus insignia, aperta & fida dicuntur; quidam enim gradus dantur inter singula signa, qui gradus diligenter à medicis obseruandi sunt, & memoria mandandi, ut quoad eius fieri posit, certam de morborum euentis coniecturam facere valeamus: maiorem enim fidem habemus illis signis, quæ ex loco affecto emanare videntur, quàm illis, quæ extrinsecus accedere videmus: nec non concoctionis notis plurimum tribuimus; secundo loco humorum ad inferiores partes secundum rectitudinem translationi. At non hoc tantum, verùm etiam eorum magnitudo, & copia perdiscenda est: namque si parum certa de morbi exitu diuinatio erit, animaduertendum, quæ numero, quæ dignitate indicia uincant ac superent. Quæ res non modo in præsagitione, uerum etiam in morborũ ac sedium affectarũ inuestigatione summopere obseruanda est, nam cum anceps de morbi exitu coniectura esse videtur, tunc ad signorũ tum facultatem, tum dignitatem, tum numerum respicere protinus debemus; pauca enim & magna (ut ita dicam) æstimatione digna, multis ac minimis anteferri solent. Multa uerò paucis, quorũ æqua sit auctoritas semper ferè anteponuntur; & minima ad maxima adiungere, attexereque debemus, ut ea expresiora illustriora rataque reddamus; illorum enim additamento cuncta certa, explorataque fiunt. Certa, aperta, insignia. fida pluris apud nos esse debent, quàm incerta, dubia, obscura & infida. Cuncta uerò diligenter perpendenda sunt, nam (ut Hippocrates scriptum reliquit) perituros ac conualituros pueros, atque alios ex signis omnibus conijcere oportet, ueluti

sigillatim

non quæ

ſigillatim de ſingulis perſcriptum eſt. Hoc quamplurimi audientes planè non intelligunt, cum enim aliquod indicium prauum in morbis ſuperuenire uident, uitamque ægrum producere obſeruant, inane illud ac futile ſignum eſſe clamitant, & bonis apparentib. indicijs ægro extincto falſum eſſe Hippocratem exclamant: qui nunquam animaduerterunt, interdum à multis bonis indicijs malum unum magnum vinci: & è contra à multis malis unum bonum, quamuis magnum ſit, facile frangi ſolere. Neque uerò etiam ſat eſt notarum uires, magnitudinem, numerumque cognoſcere, verùm etiam eadem conferre inter ſe oportet, ſunt enim quædam praua, quæ alia alijs maiora ſunt, aut minora, quorum vires verbis quantum poſſumus diſtinguenda ſunt, quod Hippocrates egregiè pręſtitit, qui quędam pernicioſa quędam ualde pernicioſa, quædam pernicioſsima uocauit. In bonis item quædam ſalubria ſimpliciter appellauit, quædam magni momenti eſſe dixit, nonnullis admodum adijecit plus eſt enim, ſi ſcribatur magni admodum momenti eſſe, quàm ſi ſimpliciter dicas, magni momenti eſſe aliquod indicium. cum autem omnia indicia uel bona, vel mala ſunt, difficile non eſt futura prædicere, nec non ſi bona malis & plura & maiora apparuerint, ægroti ſalus omnibus explorata erit: ſi mala plurima & maiora quàm bona, ſpes nulla ſalutis erit. At cum indicia mixta fuerint viribus ac facultatibus propè paria, tunc medico exercitato opus eſt, quique in re medica exercenda ea ſæpenumero notarit atque obſeruauerit. Neque igitur tantummodo uires iudiciorum, quæ inter ſe ſimilitudinem quandam habent, conferre debemus, ut bona cum bonis, ſed etiam bona cum malis: namque huiuſce modi collatione ea quoque, quæ præter rationem ſuperuenerint, cognoſcemus. quod idem Hippocrates luculentè hiſce uerbis tradidit. Neceſſe eſt eum, qui recte prouidere debet, qui ab exitio liberari poſſunt, & qui minus tuti uidentur, nec non qui morbi diuturniores, qui breuiores ſint, ſigna perdiſcere, eorumque uires expendere ac diſtinguere, quemadmodum nos de vrinis, ſputis, nec non de his, qui aliquando ſimul pus & bilem ex pectore expuunt, ceteriſque alijs diſtinximus. Principiò enim cognoſces, quæ nam ſigna præter rationem ſuperueniant; deinde minime extimeſces; poſtremò unde orta ſint, & ad quid nam indicandum nata, aptaque ſint, patefacies; Exquiras enim neceſſe eſt, num una præcipua pars in corpore affecta ſit, an morbus humores, qui in uenis comprehenduntur, ac concluduntur, occuparit. Deinde quæ nam potiſsimum uirtus in periculum adducatur, unde exitium ægro comparetur: etenim, ſuperius oſtenſum eſt,

tria esse, quæ corpus nostrum regunt ac moderantur. Postremò eius uirtutis bona, & mala indicia expectanda sunt. Fac enim esse uim illam ac potestatem, quæ à cerebro fluit minime affectam esse, nec nō corporis particulas alias nullas laborare, totius autem morbi fontē atque originem esse, febrem ex putrescentibus humoribus ortam. Si igitur inter principia huiusmodi ægritudinis in urinis bona apparuerint indicia, æger interire eo morbo nullo modo potest. quapropter quamquam aliquod superueniat signum, quod metum afferat, non modò terrorem non incutiet (quod quàm plurimis medicis euenire solet) sed etiam iudicium præcurrere censebis: si etenim, & ægris aliquando capitis dolores consequuntur, insaniunt, ob eorum oculos tenebricosa, aut flaua quædam uersantur, illorum acies hebetior redditur, ventriculi dolor subsequitur, difficultate spirandi vexantur, præcordia contenduntur, morbo ad exitum properante: præterea venter reddit malis moribus prædita multa, ex pectore & uētriculo eadem profunduntur, extrema quoque quamuis nigrescentia, & fere intermortua sint, timendum tamen non est huiusce mali, qui futurus sit exitus; namque sæpe numero huiuscemodi humorum emissionibus ægri facilius spirant, magis appetunt, melius dormiunt dolor lenitur, ac citius pristinam valetudinem assequūtur, firmioresque tandem euadunt; eaque, quæ excernuntur, manifestam dant significationem corpus sentinam eijcere, naturamque præter spem prælio morbum superasse. Pone nunc cæteris partibus minime affectis cerebri tantummodo tenuem membranam inflamatam esse. Si inter initia morbi vrinæ crassiores sint, & in ijs multa & crassa subsideant, aluusque biliosa reddat, somnique paululum accedat; tametsi æger uocem vix excitare possit, colli dolor adsit, febris exardescere videatur, obtutumque oculorum fixum aliquo habeat, lingua aspera, sicca, tremula sit, insomnia manifesta, sputa frequentiora accedant, cum tamen nihil conspuțent, vigiliæ minime tranquillæ, uomitus eruginosi, surditas, iactatio superueniant, mingere verò minime recordetur, tamen numquam prædicam hisce casibus ægrum uitam protinus finituram. Existat etiam, aliquis, qui lateris dolore grauius conflictetur; is si sputum protinus mixtum ruffo quodam appareat, uel cum sanguine admixtum, quod nullo negocio expuat, & spiritum ex facili ducat, extimescere magnopere non debemus febrem, quæ in dies magis ac magis intendatur, insaniam, iactationem, linguam nigram, ruborem faciei, & alia, quæ ægros mirifice affligere solent. ea enim pugnæ summa contentione pugnatæ signa sunt. Vrinę vero turbatę

& alui magna illuuies haud dubia nobis præbent argumēta naturam perniciosam sentinam exhaurire, iamiamque hoste profligato victricem fore. In suppurationibus si ex pectore expuunt leue, album & unius coloris ęgri, tametsi febris protinus non conquieuerit, cibi fastidium, potionisque desiderium etiam nunc vrgere uideantur, uenter minime coactam reddat, vrinæ rubicundiores ferantur; tamen spes est hominem saluum fore; tanta est illius signi uirtus ac facultas, cui cętera meritò cedunt, subiectaque sunt indicia. Quintum etiam adijciam exemplum, ut res ipsa fiat illustrior. Esto aliquis, qui dysenteria oppressus deijciendi maxima cupiditate vexet, febris in dies aggrauescat, cibi nullum sit desiderium, aut potius illius summum fastidium, sitis vrgeat, præcordia videantur inflammata, quę dolorem etiam afferant, si huius coacta magis uenter reddiderit, in eoque ille perseuerauerit, sanari ęger facile poterit. Id enim indicium est maxime certum, insigne fidum, eiusdemque cum morbo generis. Talia verò sunt, & illa quę uel ex humorum morbos generantium ad inferiores partes translationibus, uel ex concoctione & oruditate sumuntur, ad quę perpetuò respicere ac recurrere debet, quicunque rectè atque ex pręceptis artis in morbis pręsagire desiderat. neque uerò necesse est ea hoc loco iterum inculcare, præsertim cum illa ab hac tractatione maxime seiuncta, remotaque esse intelligamus, Ergo in omnibus morbis, in quibus materiæ maturatio antecesserit, & moderatè & tranquillè ęgri morbum tulerint, quamuis horror eos repente corripiat, uehemens febris vrgeat, delyrium, animi defectio, iactatio superueniat, de ægroti tamen salute desperandum non est: ea enim minime maligna sunt indicia, sed iudicij paullo post futuri certę notæ: etenim natura humores eam excruciantes, cum egregiè vicerit, maturationemque absoluerit, quicquid inutile est, ac superuacaneum, tunc secernere ac segregare protinus conatur, Id si pręstat nullo negocio cognosci potest, cum ex præteritis, tum ex morbi genere, magnitudine, tempore & denique superuacaneorum ordine, quantitate, & qualitate. Ex pręteritis si perpendemus, num signa emissionis humorum antecesserint. Ex morbi genere, si qui humores morbum excitarint, accuratius cogitabimus. Paruus morbus magnam humorum effusionem ferre nequit, sin magnus fuerit, morbi tēpus spectandū, in statu enim humorū profusiones plerumq; prosperos habere solent exitus. Inter initia verò & in augumēti principio exitiales. Perpendendus pręterea ordo effusionis, etenim si sudor per totum corpus æqualis est, bonus, sin inæqualis, perniciosus.

Quanti-

Quantitatem attendimus hoc pacto. etenim modicus sudor bonus est, immodicus verò malus. idem de alui illuuie, sanguinis ex naribus effusione sentiendum. in iudicijs humorum profusione exiguæ esse nullo modo possunt, etenim si morbum abstergere debent, exiguas esse qui possunt? Exiguæ humorum depulsiones pessimæ sunt, & indicant aut materiæ copiam, quæ à natura propter eius acrimoniam diutius ferri minime potest, aut naturæ infirmitatem, quæ quidem conatur materiæ copiam, qua premitur, expellere, at præ imbecillitate planè, quod uoluerat, præstare minime potest, eædem verò defectæ profusiones pessimæ sunt, defectio enim ipsa cum per se periculosa sit, tum uerò si subitò superueniat, spem omnem salutis tollere uidetur: magna enim id ex causa pendere necesse est, quam & metuere & attendere diligentissime debent medici. Qualitatē uerò consideramus, nū sudor calidus sit, tenuis uel frigidus, & malè olens. humores si tales extruduntur, quales maxime debent. His accedunt præsentia, etenim pulsus creber, imbecillus quæ in ijs, qui commode minime sudant, reperitur, ægri frequenter respirant, iactantur, animum despondent, eorum uox tenuior est, faciei color ex rubro pallidus fit. Rectè autem atque ordine sudantibus contra erexior pulsus est, respiratio facilior & lenior, symptomata imminuuntur, ipsi ad somnum procliuiores sunt ægroti, & coloratiores, læti denique & erecti ad sanitatem recuperandam. iudiciorum quædam imperfecta esse, quædā absoluta, quædam infida, quædam fida, quædam periculosa, quædam tuta, quædam obscura, quædam manifesta, quædam sine signis exercentur, quædam cum signis bonis quædam denique bona, quædam mala esse nemo ignorat. Imperfecta sunt quæ morbum omnem planè non depellunt. Infida seu incerta, cum morbi recurrunt. periculosa, quæ cum grauioribus symptomatibus exercentur. obscura, quæ eduntur sine humorum emissione, aut abscessu manifesto. sine signis ea fieri dicimus, quæ à nullo antea die præmostrata sunt. mala, quæ ægris perniciem afferunt. contra absoluta sunt, quæ morbum planè abstergunt. fida, in quibus morbi nunquam recurrunt, tuta in quibus exitum habet morbus absque periculosis symptomatibus. manifesta, quæ habent aut insignem humorum emissionem, aut certè abscessum. Cum bonis signis illa eduntur iudicia, quæ prænuncij dies antea significarunt. Bona autem, quæ ad sanitatem ægrotum perducunt. Illud hac in re minime prætereundum, quod accidere persæpe solet, ut in aliqua sede affecta materia maturitatem capiat morbi totius materia nondum concocta. Etenim Cratistonacti qui apud Heracleum habitabat,

bitabat, & Scymni fullonis ancillulæ, tumores, qui post aures excitati sunt, ad suppurationem perducti sunt, cum tamē uterque paullo post vita migrarit. In uno & eodem quoque morbo euenire aliquando potest, ut una & eadem materia, uno & eodem in loco exputrescente tota simul maturitatē minime assequatur: sed pars tantummodo quędam maturitatem percipiat, pars uerò longe absit à concoctione: quod in Herophontis historia obseruauimus, qui non IX. sed XVII. die planè iudicatus est. In æterogeneis humoribus, quos aliquando febres continuas, & malis moribus præditas concitare uidemus, sæpe notamus morbo minime senescente, concoctionem alterius humoris vrinam nonnunquam repræsentare, alui uerò sordes minime maturitatem assecutas fuisse: etenim fieri potest, vt qui in venis meseraicis humores conclusi sint, concocti minime sint, qui uerò conuexum iecoris occuparunt, maturitatem perceperint. Et si materia, quæ putrescit, partim tenuior, partim crassior sit: si in principio putrescat ea quę crassior, deinde ea, quæ tenuior est, morbi accessiones semper increscendo antecedunt: tenuior enim humor citius multò incenditur: sin pars tenuior primò exardescit, deinde pars crassior, accessiones tardius occupant: materia enim crassior, tardius inflammatur. Ea res plerumq; peritos ēt medicos fallit, qui cum materiæ pars quædā maturitatem cœperit, totam concoctam esse arbitrantur, & frustrà sperant morbum depulsum esse, cum tamen acrius aliquando vrgere & premere ægrotantes videamus. Quid? non ne multiplicibus morbis aliquando ægri affliguntur, qui non vno & eodem tempore iudicia subeunt? Hoc apertè admodum in ea muliere, quæ in littore lecto tenebatur, animaduertimus: etenim cum febris, qua grauiter affligebatur. V. die depulsa fuisset, alio morbo, qui neruosum genus potissimum occupauit, XIIII. planè liberata est.

His pręuisis indiciorum vires expendamus, & quantum studio & diligentia consequi possumus, tentemus à malis bona, pestifera à salutaribus secernere ac distinguere: verbisque eorum vires, quę tum qualitate tum magnitudine continentur, pręcipue & sigillatim notare, designare, atque illustrare aggrediamur. Qualitatem signorum appellamus eorum bonitatem vel malitiam: Quantitatem verò cum vel magis vel minus bona, aut mala uel sunt, vel certe pronunciant. cuncta uerò hæc signa similitudinis, uel dissimilitudinis methodo inuenta ac reperta sunt, quod ipsemet Hipp. inter initia libri prognosticorum egregiè tradidit. Principiò quidem ęgroti facies considerari conuenit, an similis sit ijs, qui bona vtuntur valetudine. De hac uerò

uia ac ratione multa ſcripſimus cùm in noſtro medico apparatu, tum verò in primo noſtrarum defenſionum libello. Plura reperiuntur in nono de Placitis Hipp.& Plat. Quædam in lib. de Regno apud Platonem in extrema propè pagina. omnes enim ſcientię cum ſimilibus, tum diſsimilib. cunctis propoſitis, in unumque collatis unam quandā formam ſpetiemq. conſtituunt, quam ideam ille appellare ſolebat. nunc uerò pauca hęc, quę ad hunc locum maxime pertinere uidētur perſequamur. Similitudinum igitur ac diſsimilitudinum quędam facillimam habent cognitionem, quędam verò difficilem. Illa nullo negocio cognoſcuntur in morbis perniciosis. Vrinę nigræ & in viris & mulieribus peſsimę ſunt. In ſalutaribus uerò morbis, bene & facile ſpirare magnum momentum habet ad ſalutem ægrorum pręiudicandam.& vrinę optimę ſunt, in quibus ſubſidet album, lene, ac æquale aliquod. Illa multò difficiliorem obtinēt cognitionem. Supinum iacere manibus & collo & cruribus porrectis minus bonum eſt. At ita iacere ſolent multi, qui grauiter non ęgrotant: noſti tu huius ſęculi imbecillitatem & mollitiem. oculi ardentes, vox, quæ clangorem habet, & in uentrem iacere nullo negocio medicum fallere poſſunt: quidam enim ita cubare conſueuerunt: nonnulli uocem (vt ita dicam) clangoſam habent, multos noui quibus a natura tributus eſt oculorum obtutus uehemens, feroxq. Hæc à medicis diligenter conſideranda ſunt, ne in huiuſcemodi ſignis, quæ ordine ſtatim diſtribuemus, dignoſcendis, turpiter decipiantur. Sunt enim quædam proprietates corporum, hominumque ſine quarū notitia non facile quicquam in futurum præſagiri poteſt. duplex enim natura humano generi tributa eſt, altera communis, quę regit & gubernat vniuerſos, altera uerò, quæ propria uniuſcuiuſque eſt, & hoc ab illo ſeiungit ſegregatque moribus conſuetudine, doctrina, uocis ſono; ex ijs, quid utique in unoquoque morbo euenturum ſit, prædicendum: cui igitur hæc noua non ſunt, hiſce adiungenda ſunt & morborū genera: etenim ſæpe numero in quibuſdam morborum generibus à certis quibuſdam aeris tempeſtatibus concitatis, vulgòq; homines occupantibus hæc potius quàm illa ſigna uel ſymptomata vel conſequuntur uel ſalutem prænunciant: & quæ modò peiora, grauioraque erant, modò leuiora, tandem meliora euadunt. id commode in peſtilentibus morbis obſeruamus, quorum putredinis genus aliud atque aliud eſſe quotidie uidemus: tametſi ab iiſdem prorſus aeris qualitatibus excitatum ſit, quibus in morbis ac febribus in præſagiendo alia via & ratio ineunda nobis non eſt, atque illa, quam reperit Hipp. quaque uſum fuiſſe noui-

mus

mus Galen. & Hipp. notare ſcilicet illis tempeſtatibus debemus diligentiſsime naturam & ſignorum & dierum, quæ cum iudicia afferunt, tum verò eadem præcurrere ſolent: & eorum uim ac dignitatem (ut ſupra poſui) accuratiſſ. perpendere, quod & perpetuò præſtitiſſe Hipp. obſeruauimus. Ergo ea quibus iudicia cognoſcimus aut ſimilia ſunt, ac diſsimilia, ut ſcriptum reliquit Hippocrates. Signorum quædam ſimpliciter bona ſunt, quædam mala, quædam media. Primum igitur ueniant in medium optima ſigna, ea enim quæ pro hominum ſalute ſcribuntur ab optimis ſignis, quaſi auſpiciis principia ducere debent.

Signa ualde magni momenti ad ſalutem.

Bene autem, & facile ſpirare ualde magni momenti ad ſalutem præiudicandam in omnibus morbis acutis, quos febris conſequitur, & XL. diebus iudicia ſubeunt, cenſere oportet. Huic adiungitur ciborum appetentia. Vrinarum color bonus humorum copia laborantibus maximum ſignum eſt; cum uerò craſsiores nõ ſunt, diuturniorem morbum fore indicant. Plus eſt ſi ſcribatur magni ad modum momenti eſſe aliquod ſignum, quàm ſi ſimpliciter dicas magni illud momenti eſſe.

Optima.

Optima, quæ ἄριςα Græce vocantur ſigna, perpetuò unũ aliquod oſtendunt, aut certe rarò fallunt. Et cum ijs, quæ deſperatum hominem eſſe ſignificant, eſſe minime poſſunt, quin ne cum ijs quidem, quæ mortem ſubeſſe pronunciant, namque fieri non poteſt, ut ambo ſimul eidem inſint; etenim ſi alterum in uno reperitur ægrotante, alterum ſubſiſtere nullo modo poteſt.

Cuncta uerò in morbis hoc pacto perpendere debemus. Principiò quidem ægroti faciem conſiderare conuenit, an ſimilis ſit ijs, qui bona utuntur valetudine, præcipuè verò an ipſæ ſuæ ipſius ſpeciem gerat, inſpiciendum, quæ ſi illi par, ſimiliſque eſt, optima meritò appellabitur facies. Cubantem ægrotum offendi à medico oportet in latus aut dextrum aut ſiniſtrum, manibus collo, & cruribus paullum reductis & toto corpore modice flexo, qui ferè ſani quoque iacentis habitus eſt. Optimè autem cubare dicuntur ægroti cum ſanorum iacentium habitum imitantur. Sudores optimi habentur in acutis morbis, qui in diebus iudicialibus profunduntur, & febres protinus depellunt. Præcordia optima ſunt, quæ ſine vllo doloris ſenſu æqualiter mollia in vtraque parte ſunt. Ex ſuppurationibus hæ optimæ ſunt, quæ in exteriorem partem feruntur, quæ par-

uæ ſunt, & quàm maxime foras delatæ. Quæ uerò in interioribus partibus erumpunt, optimæ ſunt, quæ nihil habent commune cum exterioribus partibus, ſed ſunt contractiores, & dolores minime afferunt; & tota exterior pars vno & eodem colore prædita eſt. Pus verò optimum eſt, ſi eſt album, æquale, leue, cuique nulla odoris fœditas acceſſerit. Optimum eſt corpus, quod æqualiter molle, & calidum eſt. Quod autem ad ſomnos pertinet quemadmodum ſecundum naturam cõſueuimus interdiu vigilare, noctu dormire oportet. Ea, quæ aluus profundit, optima ſunt, ſi mollia, ſi coacta, ſi eodem tempore extruduntur, quo ſecunda valetudine æger aſſueuit. Quod ad copiam verò attinet, conuenientia eſſe oportet ijs, quæ aſſumuntur. Quod ſi talia emitti contigerit, inferior venter ſanus erit. flatum ſine ſono,& crepitu exire optimum eſt. Optima vrina eſt, in qua, quod ſubſidet album, lene, æquale ſit, idque perdurauerit, donec morbus iudicium ſubierit, indicat enim optatam ſecuritatem, & morbum fore breuem. Inter ceteros autem, hi maxime ſuperſtites relinquuntur, quos febris eodem poſt puris eruptionem die dimiſerit; & qui citò cibos appetiuerint, & à ſiti vendicati fuerint. Quod ſi venter eorum pauca & coacta reddiderit, & pus album & lene, & eiuſdem coloris ſuperuenerit præterea verò à pituita liberum,& ſine dolore ac tuſsi vehementiori edatur, belliſsimè hac potiſsimum ratione, ac celerrimè ad ſanitatem ægri reducuntur:ceterum in pulmonis inflammationibus magnis & periculoſis, abſceſſus, quicumque in crura deſcenderint, vtiles ſunt: optimi uerò ſunt, qui, dum ſputum matureſcit, oriuntur: etenim ſi tumor & dolor ſuperuenerint, hominemque male habuerint, ſputo pro ruffo purulento reddito, ac extrudatur, æger incolumis & ſaluus ſeruabitur, & abſceſſus ſine vllo doloris ſenſu celerrimè auferetur.

Placidiſſima.

Placidiſsima, quæ à Græcis ἀκαθέστατα appellantur indicia lenem & facilem morbum indicant, facillimam quartanam, cum ſcriptum reliquit Hippo. Leniſſ. interpretamur. Lenis autem facilisque morb. ille eſt, quem nullo labore, leniterque ferunt ægrotantes: nam febres, quæ continenter affligunt, uſque ad iudicia moleſtijs ac ſolicitudinibus miſerrimos nos habent: quapropter triſtius feruntur, & meritò implacidæ vocantur. Placidiſsima ſigna cum ijs, quæ deſperatum hominem etiam ſignificant, minime ſuperuenire ſolent; quin ne cum ijs quidem, quæ mortem ſubeſſe oſtendunt: etenim fieri non poeſt, ut hæc quæ aduerſa ſunt, ſimul eidem inſint. Hippocrates uerò

placidiſ-

placidiſsimis ſignis opponit horendiſſ. quæ uocant, ueluti ſecuriſſimis malignisſima.

Etenim placidiſsimæ & maxime ſedatæ febres, & ſignis, quæ ſecuritatem præſtant, fultæ quarto die deſinunt aut citius.

Securiſſima ἀσφαλέσατα.

Hippo. noctu ſomnum capere, dolore minime vexari, ex facili expirare ſigna vocat quæ maximam habent ſecuritatem, eaque inter bona quoque aggregari ſolent.

Securiſsima verò omnium & facillima & longiſsima eſt quartana, non modo enim ſua ui talis eſt, uerum etiam alios quoque magnos morbos planè abſtergit.

Securitas ἀσφαλία

Optima vrina eſt, in qua quod ſubſidet album, lene, æquale perdurauerit, donec morbus iudicium ſubierit. indicat enim optatam ſecuritatem, & morbum fore breuem. Concoctiones celeritatem iudiciorum certamque ſanitatem portendunt.

Vitalia ſigna inter hæc nō numeramus, quòd Galen. Zeuſim, eiusq; ſectatores, qui eam particulam, quæ VI. de morb. V. poſita eſt, ſuſtulerint, laudarit. Signa vitalia contraria, tota autem ſic ſe habet ſententia, ſignum mortiferum eſt cum calidus vapor per cutim erumpit, modò nares prius frigidum ſpiritum reddiderint, quæ neq; in omibus ægrotis, neque omni tempore uera eſſe comperimus.

Commodiſſima. ὠφελικώτατα.

Vomitus commodiſsimus eſt, ex pituita ac bile quàm maximè per mixtus, & non valde craſſus neque multus.

Meliora κρεῖσσα.

Melius eſt flatum cum ſpiritu edi, quàm in ventre retineri ac diſſolui: in omni morbo partes circa umbilicum ac pectinem craſsitudinē habere melius eſt, βέλτιον, cum medicamento verò plures, peioreſque quam eorum, quæ uenter profudit, colores reddi melius eſt, ἄμεινον. ſputa, quæ dolorem leuant, cæteris, quæ ante diximus meliora ἀπείνω. Phimata, quæ acuta ſunt, in exterioremque partem maxime feruntur, tument, ac omni ex parte matureſcunt: atque nulla ex parte dura: deorſumque minime vergunt, bifariamque non diſtribuuntur, meliora. Et vrinæ pallidiores craſsioreſque meliores.

Securius ἀσφαλεστερον. Securius autem eſt tumorem in Angina & ruborem quam maxime foras inclinare. Delirium, quod cum riſu ægros occupat, tutius.

Valde prodeſt κάρτα ὠφελεῖ Sputum autem flauum ſanguine mi-

ſtum non multo, ſi in pulmonis inflammatione inter morbi principia edatur, ualde prodeſt, euenit autem ijs, qui tumores duriores, & qui dolores afferant, in præcordijs habent, priusquam uiginti dies pertranſeant, ut in prima circuitione ſanguis è naribus profluat & quidem ualde prodeſt. nonnulli codices admodum habent.

Bona ἀγαθὰ. Bonum ſignum apellamus, non quòd eo ſuperueniente continuò æger ad ſanitatem peruenturus ſit, ſed quòd ſua ui hoc aliquid eſt. & quæcunque ſimpliciter bona ſunt, ſæpius talia eſſe videmus. Bona cum mortiferis & perniciofis, nec non cum ijs, quæ longitudinem morbi demonſtrant eſſe poſſunt, tametſi bona ſint ex ijs, quę certa, inſignia & maiora indicia eſſe diximus; atque ſumantur, ex ijs uiribus, ac poteſtatibus, quę corpus totum regant, ac gubernant. Boni autem ſudores ſunt, qui æqualiter per totum corpus erumpunt, illisque fit ut facilius multò morbum ferant ægrotantes.

Nubeculę verò, quę in vrinis innatant, albæ, bonæ ſunt. Perpendendum in vrinis, in quibus nubeculæ innatant an ſumma petant, an potius in imum deferantur, nec non quibus coloribus præditæ ſint; illæ, quæ deorſum ferũtur cum prędictis coloribus bonæ ſunt, ac laudandæ. Signa autem bona hæc ſunt: facile ferre morbum, ex facili ſpirare, dolore minime conflictari. materiam nullo negocio ex pectore expuere, corpus æqualiter calidum eſſe, & molle, ſiti minime vrgeri. Quod verò ad vrinas, alui illuuies, ſomnos & ſudores pertinet, talia eſſe debent, qualia iampridem a nobis ſcripta ſunt, quorum ſingula cum ſubſequuntur, ſcire opere precium eſt, nihil ægrotis incommodi cadere poſſe, bona enim ſunt, atque ſi cuncta hac ratione concurrerint, ægri interire non poſſunt. Somnus, qui inſaniam depellit, bonus eſt. In cunctis morbis ægros optimè ſapere, & quæ imperantur, facile ſumere, bonum, hoc non modo bonum, verum etiam maximum bonum appellatur. Ventrem nigra reddere bonum. Sudores febri occupato ſi incœperint III. ægritudinis die, aut V. aut VII. aut IX. XI. XIIII. XVII. XXI. XXVII. XXX. XXXIIII. boni ſunt, hi enim ſudores iudicia afferunt. ſi in febribus continuis liuida, cruenta, & mali odoris, atque bilioſa eruperint cuncta mala ſunt, quæ verò commodo naturæ depelluntur aut per aluum, aut per vrinas, bona. Morbus regius ſi VII. aut IX. aut XIII. die ægro febre occupato ſuperuenerit, bonum, modò præcordia dextra molliora ſint. In diuturnis inteſtinorum leuitatibus ructus acidus ſuperueniens, qui prius non aderat, indicium bonum

eſt.ſi ijs,qui atra bile vexā tur,&inſaniunt,hęmorrhoides acceſſerint bonum: lippientibus ſi alui profluuium acceſſerit:bonum. ſi ignis ſacer ab exterioribus ad interiores partes remeat,minime bonum , ab internis verò ad externa ſi traducatur, bonum . Angina correpto ſi tumor in collo appareat,bonum,foras enim morbus traducitur. Lienoſis,ſi dyſenteria ſubſequatur bonum . Inſaniæ dyſenteria, aut aqua inter cutem aut extaſis ſi ſuperuenerit,bonum . Quibus in ægritudinibus oculi haud inuite illacrimant,bonum,qui verò lacrimis hument minime uoluntarijs malū. idem literis conſignauit 4. de m. v. 6.verò de m. u. addit in acutis morbis. cumque ægri incommode ſe habuerint.at eodē 6. an multæ,paucæ,calidæ, frigidæ,craſſę denique ſint,conſiderādum eſſe tradit.in magnis facies morbis ſi bona fuerit, ſignum bonum eſt, in paruis uerò ægritudinibus contraria malum. Tumores qui recurrerunt,ſi non eundem locum occupant, boni aliquid afferunt nec non & indicant.

Salutare σωτήριον Græci uocant & non quòd ſanitatem afferre poteſt,ſed quod nullo negocio curari poteſt,ſignificat. Facile morbum ferre inter ſalutaria ab Hipp. numeratur. igitur & cætera bona indicia hiſce ex artis præceptis aggregari poterunt. Sanguinis uomitus febre minime correptis ſalutaris eſt . Alui ſordes ſanorum ſimiles, ſi ſingulis diebus deſcenderint,ſanitatem pollicentur.

Superſtites , quos Græci περιεσομένους, καὶ περιγίνοντας dicunt , ſunt qui ſalui ſunt,morbisque quaſi ſuperſunt, incolumeſque ſeruantur, qui ſalui & incolumes futuri ſunt,& ex facili ſpirant , & ſine dolore ſunt,noctuque ſomnum capiunt,cæteraque ſigna,quæ maximam habent ſecuritatem,ſubſequuntur. Suppurationibus correptis maxime incolumes ſeruantur, quos febris eodem die poſt puris effuſionem reliquerit,cibosque citius,auidiusquè ſumpſerint, minimeque eos ſitis vrgebit . Quod ſi uenter pauca & coacta profuderit, pusque album,& lene, & eiuſdem coloris accedat,quod ſine pituita,dolore ac tuſsi moleſtiori edatur,pulcherrimè ac celerrimè liberantur,quod ſi cuncta minime concurrerint,quibus proxima his contigerint,incolumes ac ſalui erunt. Sputum autem flauum ſanguine mixtum non adeo multo, ſi in pulmonis inflamationibus inter principia morbi iuſtatur, incolumitatem pollicetur . Suppurationibus occupati , cum vruntur,aut ſecantur,ſi purum & album pus emittant incolumitatem habent . Quibus purulentum vritur iecur,hi ſi purum pus & album profundant,incolumes euadunt,in tunica enim pus continetur,in hac uero tempeſtate illi,qui ex morbis euaſuri erant,ſigna quatuor ſanitatem

tatem prænunciabant: etenim quibus aut ſanguis ex naribus, aut vrinæ multæ, in quibus multa, optimaque ſubſidebant, profluxerunt, aut venter confuſa, bilioſa ſuo tempore reddidit, aut quos dyſenteria occupauit, cuncti ex phrenitide recreabantur. Multis autem euenit, vt non uno tantummodo ſigno iudicia exercerentur, verumtamen cuncta ſimul concurrerunt, qui profectò grauius, quàm cæteri affecti fuere. attamen nullus extinctus eſt: locus hic nos ſanè admonere videtur, ut exemplum Hippo. ſecuti nos quoque in unaquaque tempeſtate ſigna notare conemur, quæ uel tutam ualetudinem eſſe, uel mortem ſubeſſe teſtentur, hæc ad huiuſmodi tractationem nihil plane momenti habere dices: at hæc eadem ne in tam difficili ac lubrica re turpiter offendamus in cauſa ſunt, & hæc eadem Hippo. Galenique nomen excelſo, ſublimique loco nunquam non collocarunt. Veruntamen hæc eadem paullo ante.

Vtiles λυσιτελῆ. cæterum abſceſſus in cruribus, in pulmonis inflamationibus magnis & periculoſis omnes utiler ſunt.

Prodeſt ὠφέλεις. Cęterum præcordiorum dolores ac tumores, niſi ſi fuerint inueterati, & abſque inflammatione tollit murmur in altera parte obortus, & maxime quidem ſi edatur cum ſtercore aut urina ac flatu, ſin minus etiam ipſum per ſe, ſi edatur, prodeſt, prodeſt etiam ſi deſcenderit ad partes inferiores. Sternutamenta in cęteris morbis peſtiferis proſunt. Quibus vrinæ craſſæ, grumoſæ, paucæ, non ſine febribus proceſſerunt, ubi magna eorum copia profluxerit, tenuis deinde prodeſt. Quibus in ſurditate & torpore parua è naribus ſtilla cōſequuta eſt, ea difficultatē affert, vomitus his confert & aluus cita.

Siquidem naturæ uires firmiores ſint, & pituita uel utraque bile ægrorum corpora referta ſint. hoc uerò & illud medicum mouere oportet, at primum non modo malum, uerum etiam mortiferum eſt.

Commoda ἐπιτήδεια. Commodum eſt & lumbricos rotundos cum ijs, quæ aluus reddit, prodire morbo ad iudicium properante.

Conducit. ſi verò liquida venter reddiderit, conducit, ſi neq; paullatim, neque crebrò, neq; ſine ſono profundantur, vehementer enim laborat æger cum aſsidue aluus reſoluitur: etenim vi vel ingratis vigilandum eſt. Oportet. At inflammata præcordia, & dolorem afferentia, aut dextras partes, magis, quàm ſiniſtras affectas eſſe, hæc omnia obſeruare oportet. Quòd verò ad ſomnos pertinet quemadmodum ſecundum naturam conſueuimus interdiu vigilare, noctu dormire oportet. Quinimo conuenientia ijs, quæ aſſumuntur reddere oportet, bis terue interdiu, noctuque ſemel; plura verò mane,

quemadmodum assueuit. Crassiora uerò fieri oportet ea, quæ aluus profundit, morbo ad iudiciũ properante: oportet autem in omni morbo mollem esse ventrem, elatio uerò eius, & altitudo medioris. Sputum in omnib. doloribus, qui in pulmone & costis concitantu r, nullo negocio & cito ex pectore expui oportet; nec non quicquid superuacaneum est.

Soluit λύει hoc verbum frequenter vsurpare solet Hippo. in ijs, quæ prorsus hominem liberant, non in ijs, quæ alteram excitant ægritudinẽ, quæ nihilominus quàm prima periculũ afferat. impropriè tamen hoc pacto aliquãdo vsum fuisse obseruauimus. Cæterum præcordiorum tumores ac dolores modò non fuerint inueterati & absq; inflammatione soluit murmur in præcordijs natum, & maxime quidem si ædatur cum stercore, & vrina & flatu. Vesicæ dolores soluit vrina purulenta, quæ albam & leuem subsidentiam habeat. à conuulsione & distentione neruorum febris superueniens liberat: febrem ardentem rigor accedens depellit. Quibus in febribus quotidie rigores subsequuntur, quotidie desinunt. quibus in febribus aures obsurduerũt, ijs sanguis è naribus profluens aut aluus soluta morbũ planè abstergit. Illius, cui caput dolet, ac uehementius affligitur, pus uel aqua, uel sanguis per nares aut os aut aures effluens morbum remouet. Eum, quem singultus premit, sternutatio superueniens morbo leuat. Si aqua è venis in ventrem fluxerit, hydrope correptis morbus soluitur. Diuturniori alui profluuio impediti sponte vomitus superueniens morbum depellit. Insani quibus varices uel hæmorrhoides superueniunt, ex insania euadunt. Dolores, qui à dorso ad cubitum descendũt, venæ sectio abstergit. tremores in febribus ardentibus superuenientes delyrium mitigat. Quos in præcordijs dolor vexat sine inflammatione, ijs febris superueniens dolorem tollit. Si cui leucophlegmatia impedito magna diarrhęa superuenerit, ea morbum remouet. Eum, quem febris à bile corripit, multa aqua calida ægri capiti superfusa, à febre liberat. Quibus iecur vehementius dolet, ijs febris subsequens dolorem abstergit. Quibus inter ventriculum, & septum transuersum pituita includitur, doloremque affert; in neutrum verò ventrem materiæ uia pateat, iis per venas in uesicam si conuersa pituita est, morbo leuantur. Quibus in meatu vrinario tuberculum concitatur, ubi illud ad maturitatem peruenerit; pusque eruperit, dolor leuatur. Sanguinis profluuia largiora ex naribus plerumque morbos abstergunt, ueluti Heragoræ; quam rem medici minime animaduerterunt. Vocis gracilitatem varix depellit quæ uel

sini-

ſiniſtrum uel dextrum teſtem ferè occupat, ſine horum autem alterutro fieri non poteſt, ut planè tollatur. Dolorem vehementiorem, qui ſedes inferiores occupat, ſurditas abſtergit: itemque profuſio ſanguinis ex naribus. Inſania magni morbi ex more concitati leuatio. Quos tuſsis ſicca urget, ea non tollitur, niſi ſi dolor vehemens coxas uel crura aut teſtem peruadat. Coxarum doloris leuatio oculorum. diſtortiones, cæcitates, teſtium tumores, mammarumque. Si febre urgente partes faciei graciliores fiant die impari, qui dein ſubſequetur febrem propellet. Qui à quartana infeſtantur à morbo comitiali minime corripiuntur, ſin aliquem prius peruaſerit, ſuperueniatq; quartana planè liberat.

Antequam reliqua perſequimur, perpendere oportet, num cuncta indicia perpetuo ſuam vim obtineant, at hoc pulcherrimè traditũ eſſe ab Hippocrate videmus, cum ſcriptum reliquit. Probè verò cognoſcere oportet certa ſigna, atque alia, neque ignorandum, quod nullo non anno, nullo nõ tempore mala malum, & bona bonum ſignificent. In ſententiis verò hæc literis mandauit. Melius in morbis cum iis agitur, quorum naturæ & ætati, aut habitui, aut tempori ſimilis morbus eſt, quàm quibus aliquo pacto diſsimilis ac diſpar eſt. Hæc verò minime pugnant cum iis quæ antea prodita ſunt; malum enim ſignum, ſemper malum prænunciare ſcripſit; hoc uerò loco ſimilitudinem & diſsimilitudinem adiungit. in contrariam autem naturam ſigna continuò conuerti minime tradidit, ſed magis, minuſque bona, aut mala ſignificare affirmat habita ratione naturę, ętatis, aliarumq; rerum, quæ antea enumerauimus. Quamobrem hac in re ſecum ipſe minime pugnat Hippo. Illud uerò cũ iis multo minus congruere uidetur, quod literis mandauit Hippo. iisdem ſententiis. Ijs, quæ præter rationem leuant, habenda fides non eſt: nam quantò leuius ac lenius (ubi ſigna perniciosa præceſſerint) ſe habebit æger, tantò in pernicioſiorem morbum ille incurret. Nec verò contrà terrere nos debent, quæcunque præter rationem mala afferunt; horum enim quàm plurima incerta ſunt; & permanere & perdurare diutius non ſolent. An euenta quædam aliquando bona, aliquando mala eſſe poſſunt; ſigna verò eandem ſemper naturam ſeruant, tametſi magis & minus malum aut bonum ſignificare dicamus? Nam quæ bona vrinarum indicia tradidit, nunquam mala euadent; idem de ſputis, de his, quæ aluus reddit, intelligẽdum eſt. Item de ſignis faciei, quæ ſumuntur, aut ex colore, aut magnitudine, aut figura, aut denique ex iacentis habitu, præterea de nigris, aut liuidis partibus corporis &

huiuſ-

huiuſcemodi alijs,quacunque ratione affectis; cuncta enim uim propriam retinent;at non ſecundum magnitudinem (antea enim dictum eſt,ea maioris,minoriſque diſcrimen obtinere)ſed ſecundum genus: nam nullum ſignum, quod in bonorum quaſi genus ſemel aggregatum eſt, à ſuo genere deficit; neque vnquam ad contrarium tranſit, modò propria & peculiari eorum circumſcriptione, terminationeq; perpendantur. Hæc in diebus,quæ iudicia exercere ſolent,apparere debent. Hinc illa. Sudores febricitanti ſi incœperint die III. IIII. VII. IX. XI. XIIII. XVII. XX. XXVII. XXXIIII. hi enim de morbis decernunt. At verò multo aliter ſe res habet in euentibus;nonnulli enim difficulter ſpirant,atque inſaniunt,præcordia conuelluntur,ſplendorem,claritatemque aliquando intuentur,ob os atq; oculos tenebricoſa quædam uerſantur,cũ ad iudicium properat ægritudo,cor dolet,labrum inferius cõtremiſcit, abſceſſus aut poſt aures, aut aliquo alio in loco tumor erumpit.aluus reſoluta eſt,vrinæ copioſæ profluunt,quæ omnia,morbo iudicium ſubeunte(vt ante diximus) accidere videmus. Nonnunquam morbis ingraueſcentibus conſequuntur, cum ſcilicet inter morborum initia apparent; etenim ſigna iudicialia,neque in principijs neque in incremento, ſed in ſtatu morbi apparere debẽt. Meritò igitur ab eodem Hippo.ſcriptũ aliquando eſt. Quæcunque iudicia afferre ſolent, eaque minime exercent, aut mortem minitantur,aut difficilis morborum exitus prænunciant; mortem quidem ſi aliquod ex mortiferis,vel euentis,vel ſignis acceſſerit,difficiles uerò morbi exitus habebunt,cum ſine illis ſigna cruditatis humorum diutius durarint. Præterea verò ſi illæ notæ,quæ iudicia afferre ſolent,conſequantur,nihilque planè iuuent,ea ſigna difficilius morbum iudicium ſubiturum demonſtrant;quod ſi eadem nocent mortifera ſunt. Iam uerò quæ obſunt ſigna expreſsiora & illuſtriora efficient cætera ſigna;quæ ſi malis moribus prædita erunt,certa magis ſigna exiſtent; veluti ſi cui poſt eruptionem ſanguinis è naribus quarto die,alui proluuies nigra deſcendiſſet, extremarumque partium frigiditas,ſitis,æſtus,iactatio,vigiliæ accederent;primum ſignum illud iudiciale tantum abeſt, vt iudicum prænunciet, ut planè peſtiferum ſit.

Mala. Mala ſigna appellamus, non quòd illis conſequentibus continuò æger periturus ſit; ſed quòd ſua vi hoc aliquid ſint. neque verò aliud malum,aliud mortiferum ſignificat;etenim Hippo.conſueuit ſymptomata illa mala appellare, quæ mortem ſolent antecedere. Quod ſi cui magis & minus hæc nomina ſignificare videantur:maius

pericu-

periculum mortiferum, quàm malum denunciabit. quæcunque verò mala ſimpliciter ſunt, ſæpius talia eſſe experimur. Mala ſigna ſi inter morbi principia apparuerint cum febre vehementiſsima ſummè perniciosa euadunt. multa præterea mala ſigna ſi conſequantur; nullumque ſignum leuius ſuperuenerit, mortis timorem incutiunt: ſignaque ſtabilitatem maiorem obtinent.

Si autem lucē refugiant oculi, aut ſine uoluntate lacriment, aut peruertantur, aut alter ex his minor fiat: quæque in his alba eſſe debent, rubeſcant, aut venulæ palleant, aut nigreſcant, aut lamę, aut ſordes in oculis inhæreſcant, aut etiam inſtabiles, aut facti humidiores ſint, aut vehementius ſubſederint, aut ſqualidi & obſcuri fuerint, aut color totius faciei mutatus fuerit; hæc omnia mala & pernicioſa eſſe cenſendum eſt, alio in loco de ijſdem ſic ſcripſit. Quibus circunteneditur palpebra malum. malum quoque & quod areſcit, ueluti ſpuma. lucis quoque offenſiuncula malum. ſqualidum quoque malum: malū eſt ſi & rugæ intus fiant, nempe in tunica adnata. Mali item & concreti oculi, & qui uix uertuntur, & qui intro obtorquentur, & quæcunque talia apparent. oculorum deiectiones & peruerſiones malæ. Conſiderare quoque oportet num oculi aliquid in ſomno appareat; etenim ſi quid albi apparuerit, palpebris non bene commiſsis, ſi id neque alui profluuium, aut medicamentum expreſſerit: aut ægrotus hoc modo dormire non aſſueuerit, malum ſignum, & valde mortiferum eſt. Si uerò pedes quoque nudet, nec his calor ſubſit, & manus & collum ac crura inæqualiter diſpergat, ac nudet, malum eſt: anxietatem enim ſignificat. Cæterùm reſidere velle ægrum in ipſo acuti morbi impetu in omnibus homini morbis malum eſt. At de manuum proiectione ita ſentio. Ea, quæ in febribus acutis, aut peripneumonicis, aut phrenitide, aut capitis dolore ante faciem feruntur, ſi carpere & fruſtra colligere conantur ægroti, ac feſtucas & floccos in veſtibus euellant, & de pariete paleas deducant, ea omnia mala & mortifera ſunt. Aquæ porrò inter cutem, ſi ex acuto morbo corripuerint, omnes malæ ſunt: neque enim febrem depellunt, & magnos dolores afferunt, & mortifera ſunt. caput & manus & pedes ſi frigida ſunt, malum eſt: ubi & uentrem & latera calidiora reperimus. Hoc verò ſumme pernicioſum eſt, ſi in principio morbi cum febre ardentiſsima conſequatur: & deterius ſignū eſt, ſi adoleſcenti ſuperuenerit, quàm ſi ſeni. At uero aquoſum ualde & album aut pallidum, aut viride, aut maximè ruffum, aut ſpumoſum aliquod ventrem reddere, hæc omnia mala ſunt. cum ſordes alui ſpumoſæ deſcendunt, febrem carnes

ſæpe

huiuſmodi

ſæpe colliqueſcere demoſtrant. eorundem nonnunquam deiectio febrium incendium extinguit: interdum verò mirificè augent. Malum præterea eſt, & quod exiguum eſt, & viſcoſum & album, & quod ſub pallidum, aut ſubuiride, & lene eſt. alui ſordes ſpecie ſimiles ſemper deijcere, malum. Nubulæ, quæ in vrinis apparent, albæ quidem bonæ ſunt, nigræ verò malæ. Perpendere verò oportet in vrinis, in quibus nubeculæ apparent, an innatent, an in imum deferantur, & quibus præditæ ſint coloribus. & quæ quidem in imum feruntur, cum coloribus prædictis eas bonas eſſe cenſendũ eſt, ac maxime laudandas; quæ verò innatant, cum coloribus prædictis malas eſſe, & tales minime comprobandas. Si uerò quod euomuit praſsini fuerit coloris aut liuidum aut nigrum, malum eſſe cenſendum eſt. Cuncta verò putridis, ac fœtidis odoribus prædita mala ſunt. Galen. verò mortifera eſſe tradit. malum eſt & quod maxime viride eſt, itemque Chlorum, & quod ſpumoſum expuitur. Malum eſt ſi nihil planè edatur, neque pulmo expectoret, ſed plenior incendatur, ac ferueat. omnia ſputa mala ſunt, quæ dolorem minime depellunt. Quippe mala ſigna his contraria ſunt, difficulter ferre morbum, ſpiritum magnum & denſum eſt, dolorem minime mitigari, ſputum vix vi tuſsiendo edi, ventrem & coſtas calidiores habere, fronte & manibus & pedibus frigentibus. Vrinas autem & ea, quæ aluus reddit, & ſomnos & ſudores veluti tradita ſunt. Hæc igitur omnia noſſe oportet mala eſſe. In quorum verò temporibus ac ceruicibus venæ apparebant, anginę malæ erant. ſigna iudicialia ſi contrarium portendant, malum non modò ſi recurant, verùm etiam ſi priorem naturam deponant, contrariamque ſibi uendicent. pariter inter mala ſigna ea numerantur, quæ ad contraria vergunt. Quibuſcunque ſcapulæ alarum inſtar a tergo prominent proter caloris innati infirmitatem, hos ſi diſtillatio magna peruaſerit, ſiue materiam ex pectore expuant, ſiue non, malum. Somnus & vigilia ſi modum prætergrediantur, malum. Febricitantes verò planè leuiter, ſuo ſemper ſtatu manere, nihilque corpus emacreſcere, aut magis quàm pro ratione extabeſcere, & quaſi colliquari malum eſt. Illud enim morbi productionem, hoc uerò naturæ imbecillitatem ſignificat. Ex morbo liberato, beneque cibũ ſumẽti nihil pingueſcere corpus, malũ eſt. in omni morbo à mente minime deſeri & cibi cupiditas & ad nullos cibos, qui apponãtur, offenſionem habere, bonum, contrarium uerò malum. Et quantò plures apparuerint deteriores colores, tanto maiora impendent mala. Et quanto plures fuerint colores eorum, quæ uenter effuderit ui medicamenti, minime malum

eſt.

est. Sanguis si ex superioribus locis profundatur, cuiusque modi fuerit, malus est. Stilla verò è naribus semper mala, vel enim indicat naturam superflua excernere non posse, vel propter imbecillitatem, vel propter sanguinis crassitiem, vel partium densitatem, uel propter quædam ex ijs, vel propter hæc omnia. Quæ venter in febribus intermittentibus reddit liuida & cruenta, & quæ male olent, & biliosa omnia mala sunt. at quæ rectè atque ordine excernuntur, bona, tum quæ aluus profundit, tum quæ cum vrina descēdunt. Quòd si quid ex ijs, quæ vtilia sunt ex huiusmodi locis detrudātur, malū est. Febricitanti sudor consequens febre minime decedente malum; moram enim trahit morbus; & multam superesse humiditatem significat. Quibus in febribus morbus Regius consequitur ante septimum diē, malum. febribus correptos si in ventre calores vehementiores, & cordis morsus vexabunt, malum. In febribus acutis conuulsiones, & in præcordijs dolores acriores, malum. In febribus si in somnis timores, aut conuulsiones accesserint, malum. In quibus vrinæ profluunt pallidæ, albæ, malæ. maximè verò in Phreniticis huiuscemodi apparēt. Sanguine multo effuso conuulsio, aut singultus superueniens malum. Ex superflua purgatione cōuulsio aut singultus si consequitur, malū. In fluxu muliebri conuulsio, aut animi deliquum si superuenerit, malum est. si in maioribus vulneribus ac prauis tumor non appareat, magnum imminere malum significat. Tumores laxiores boni, crudi verò mali. In longis dysenterijs ciborum offensiones, & fastidia malum: quod si febris præterea accesserit, peius est. *6.* autem de morb. vu. hoc pacto, cum aliàs tum verò si etiam febris vrgeat. Pleuritide, aut peripneumonia correpto diarrhea superueniens malum. Hydropicis si tussis consequatur, malum; si crura illis in tumore sunt, adiunget alio in loco. Regio morbo occupatis, iecur durius si fiat, malum. In morbis acutis cum febre quasi ingemiscentium suspiria mala. In morbis acutis frigus partium extremarum malum; aliquando tamen magnas viscerum inflammationes sequitur, quæ à crassis succis sunt excitatæ; quòd si ægri à viribus infirmiores sint, certior multò erit cōiectura. Cum os morbi causa est, caroque liuore decolorata est, malum. Ex uomitu singultus, & oculorum rubor malum. In morbo diuturno ciborum fastidia, & sinceræ confecti cibi emissiones malæ. Post multam perpotationem rigor & insania malum. Post sanguinis profluuium insania & conuulsio, malum. Ex Pleuritide si peripneumonia consequatur, malum. In magnis æstibus ac ardoribus conuulsio ac tetanus malum. Vulnere in capite accepto stupor aut desipientia

mia malum. Ex sanguinis sputo puris expuitio malum. Ei, qui in iocinoris inflammationem incidit, si singultus superuenerit, malum. ex vigilia conuulsio, aut insania malum. Ex Erysipelate putredo, aut suppuratio malum. Post vehementem arteriæ in vulneribus pulsationem sanguinis profluuium malum. Et maximo partium, quæ ad ventrem attinent, dolore extremorum frigus malum. Sanguinis vomitus si sine febre consequatur, salubre est, si cum febre malum. Ea quæ excernuntur in febribus continuis liuida, decolorata, cruenta, biliosa putida omnia mala; si uerò commodo naturæ profundantur, bona; eadem ratio est eorum, quæ aluus reddit; & illorum, quæ cum vrinis descendunt. Et cum aliquid extrudi debet, si id quasi è cursu reuocatum fuerit, malum est. Alui illuuies maxime rubicunda mala quidem est cunctis in morbis maxime verò in prædictis.

Hæc est diuersi generis signorum mirifica concursatio; hoc iocinoris imbecillitatem ostendit, illa vero coma scilicet; & sanguinis è naribus stillæ cerebrum affectum demostrant. Qui æstus in præcordijs relinquuntur febre (vt ita dicam) in superficie placata, cum interiores partes maxime incendantur, mali sunt, cum aliàs, tum verò in sudoribus.

At hi quamuis in totum corpus effundantur, praui tamen sunt; neque si in superioribus prorumpant partibus ferri possunt; quòd duabus de causis maxime superuenire soleant, vel quòd virtus elanguescat, vel quòd copia planè sit oppressa. In Phreniticis inter initia mansuetudo; verum sæpe locum mutare, & iactari malum. malus quoque & frequens screatus.

Nihil profectò, hoc loco, quod phreniticis proprium sit, habet. In Phreniticis, si quæ venter expurgat, alba sunt, malum; quemadmodum in Archecratis ægritudine notauimus; num & his torpor superueniat? rigor verò pessimus est. At illud minime perpetuum est, neque phreniticorum proprium: hoc verò non nisi cum morbus crudus est. In biliosis sinceris alui sordibus si spumantes sint, & ueluti efflorescant, malæ, cum aliàs, tum verò si lumbi antea dolore conflictantur, & ciborum huiuscemodi reliquiæ intestina permearent.

At hoc contigit, propterea quòd bilis acrior, & mordax est. In uocis interceptione spiritus ueluti his, qui strangulantur, promptus ac sublimis, malus. Num & huiuscemodi spiritus delirium permostrat? Incertum quidem est. Surditas & vrinæ, in quibus aliquid in imũ non deferatur maxime rubræ, & in quibus nonnihil innatet, à mente deseri ægrum prænunciat. his morbo regio occupari malo est; mala

quoque

quoque & ex morbo regio fatuitas. His quidem vox hæret, at nihilominus sentiunt. Puto autem depulsionem sordium alui subsequi posse, ut contigit Hermippo, qui hac de causa mortem obijt.

Hoc loco eiusdem generis signorum concursio minime continetur. Surditas in morbis acutis ac (vt ita dicam) turbulentis superaccedens mala. Sudores affluentes maximeq; circa caput in morbis acutis, ac minime tranquilli, malum cum aliàs, tum si vrinæ nigræ profluxerint: & spiritus turbidus in hisce malus.

Hic uerò malis signis perniciosa quoque adiungit. Quid ergo? præcognitionem multò certiorem reddit. Imbecillitates quasi propter uasorum inanitionem euenientes cum tamen nulla antecesserit humorum vacuitas, malum. Alui sordes minime depulsæ & prauę, nigræ ueluti caprarum stercora, vix ui expulsa & sanguinis & naribus profusio in huiusmodi casu malum.

Vnica sententia totum hoc comprehendi minime potest. Quibus lumborum dolor accessit, perduratque cum æstu, quem minime tranquillè ferant ægrotantes, ijs si sudor consequatur, malum. num ijs tremores superueniunt & uox ut in rigore idest tremula apparet?

Horum symptomatum concursationem obseruauit, quæ prorsus ratione caret. Extrema corporis, si in utramque partem citò versentur, malum: & sitis huiuscemodi mala. à moderato ferox responsio, mala. Oculus hebes, concretusque, fixus, & caliginosus malus. Vox acuta, quæ clangorē fundit, querulaq; est, mala: & faciei color bonus, & magna mœstitia, malum. In morbis acutis biliosis maxime alba, spumosa, & quam bilis ambit ac circundat alui illuuies mala, malæ item & vrinæ huiuscemodi: num hisce iecur dolorem affert?

Varia permiscet symptomata. & illud extremum semper verum non est. Sitis, quæ præter rationem desinit in morbis acutis, mala est. Et vrinæ, quæ cum dolore descendunt malæ. & rubræ, quæ efflorescunt, retentæ, itemque eruginosæ malæ sunt: nec non in quibus paruæ apparent veluti stillæ. Et vomitus varij mali sunt, cum aliàs, tum si alter alterum protinus consequatur. Quæcunque in diebus, quæ iudicia exercere solent, cum summa corporis vexatione absque sudore perfrictiones consequuntur, malæ. & his si rigores quoque accesserint, mali.

Hæc ex ijs, quæ ab Hippo. benè tradita sunt, malè collecta esse nemo ignorat. Vomitus meraci, & qui angorem afferunt, mali.

Duo hæc eruta sunt ex prognosticis. Sopor an semper malus? ignoratio cū rigore mala: mala itē obliuio. Refrigerationes ex rigore, quæ

rursus non calescant, malæ sunt. Immo verò perniciosus Sopor est. Si in morbo quis, postquam sudarit frigidior redditus sit, quàm natura ipsa postulet, iterumque in febrem inciderit, malum. Ex his quoque laterum æstus cum dolore, itemque rigor superueniens malus est.

Dissimilis generis signa coniungit. Aestuosi rigores aliquantum perniciosi, & flammea facies sudoribus manantibus in his mala est.

Symptomata coniungit, quæ minime necessariò cum rigore consequantur. Sudoribus affluentibus si vigilent ęgroti, iterumque in febrem incidant, malum. Lumborum dolores si recurrerint, oculique peruertantur, malum. Dolorem pectus insidere, qui planè abstergi non possit, cum torpore, malus; hos si febris acuta, & ardentior occupabit, pereunt.

Duarum ægritudinum symptomata hoc quoque loco coniunxit. Ceruicis dolor malus quidem certe in omni febre; at pessimum est ijs, quos ne insaniant, veremur.

Generatim hoc non bene extulit: namque non omnino uerum est. Quæ euomuntur si pauca biliosaque sunt, mala sunt, cum aliàs, tum uerò si præterea ęgri somnum non capiant sanguinis stilla è narib. malo est in febribus ardentibus, in quibus illarum ardor aliquando extinguitur, aluique sordes biliosæ, aquosæque affluunt, oculi deniq; peruertuntur, signum malum est, cum aliàs, tum uerò si stupore ęgri occupentur.

Diuersorum hoc quoque loco Signorum genera congerit. Oculi vel clausio, vel confractio in morbis acutis, mala. Quibus oculi peruertuntur non absque febre, & defatigatis rigor si superuenerit, perniciosus; quod si torpor his quoque accesserit, malum.

Sub uno genere minime continentur hæc signa; quæ cum omnia grauissima sint, quantò plura coaceruabit, tantò maius periculũ ægrotis imminebit. Sanguinis profusiones contrarijs ex locis emanantes malæ sunt, quemadmodum cum lien in tumore est, si ex dextra nare descenderit, atque ita se res habet in præcordijs, quod si sudor præterea accesserit, deterius erit. Post modicam sanguinis effusionem, & nigrorum per aluum depulsionem in acutis morbis surditas si accesserit, malum. ¶ Diuersa signorum genera coniungit attamen aliquid veri subest, quod planè perniciosum est. Quibus sanguinis profusiones multę, his temporis progressu aluus afficitur, nisi si maturiores procedant vrinæ, quæ in his, quibus post aures abscessus cōcitantur, citò parcèque consequuntur malæ sunt, nec non ita perfrigerari

Vrinæ

rari

rari malum est. ¶ Auctoris quædam obseruatio est, quæ planè singularis est. Suppressa cum rigore vrina mala. subsidentia in his, quæ aluus reddit, limosa, subliuida præsertim cum æger torminibus vexatur, mala est. Ex bilioso humore si vigilia consequitur, subsequi verò sæpe solet, mala. Diarrhea, quæ reddit similia his, quæ in dysenteria uenter profundere solet, acredinis humorum nota est, & malũ signum. Iudicium (ut ita dicam) tentatum & minime absolutum, naturam imbecilliorem esse demonstrat, ac malum indicium est. Iactatio naturæ vires uinci à morbo significat; concitatur autem interdum à copia & qualitate humorum malignorum, modò hanc, modo illam partem occupantium, aliquãdo verò sequitur febrem stabilem (ut ita dicam) & æstuosam; sæpe stomachi ægritudinem, atque periculosè ægrotantium nota est.

Magnum malum si in vulneribus magnis ac prauis tumor minime appareat, magnum malum est. Quæ uerò in vrinis subsident, si tenues sint, & albæ, valde malæ sunt. Dentium stridor perniciem affert quibus in sanitate id consuetum non est. Suffocatio uerò in hisce valde mala. ¶ At hæc duo sunt mala indicia quæ necessariò minime se consequuntur. Absurdum. quicumque in febribus, aut alijs ægritudinum generibus voluntariè lacrimis hument oculi, absurdum non est, qui uerò involuntariè illacrimãt, absurdum. at 6. de m. v. hoc malum, illud uerò bonum esse asserit.

Prauum. Praua sunt, quæ ab ijs rebus, quæ secundum naturam se habent, maxime distant; Materia, quæ maturitatem assequi non potest, praua est. Humores quoque quacunque in corporis parte defluant, si acriores sint, praui sunt; Morbi denique in quibus iudicia nõ exercentur, cum tamen exerceri solita sint, maligni sunt, & nota illa praua est. Quicquid prauum est, non continuò perniciosum existit; etenim signis prauis simpliciter dictis si non adsunt, quæ adsolent, à periculo æger tutus non est nisi si secundum rationem ægrum leuent; etenim si absque signis concoctionis desierint, redibunt quidem, at hominem continuo non tollent. Quæ uerò tanta prauitate prædita signa sunt, ut inter perniciosa numerentur; quòd hæc quidem mediocriter prauis infida magis sunt; nullam præstare queunt securitatem, nullamque salutis spem afferre, cum sine apertis concoctionis notis desinant. Etenim postquam temporis diuturnitate læsio haud vulgaris, ac (ut ita dicam) habitualis, atque indissolubilis subsequuta est, redibunt signa pro malitiæ suæ magnitudine periculi magnitudinem procreantia. Quapropter signis perniciosis antecedentibus si

morbus

morbus præter rationem lenior factus est, inter perniciosa signa meritò aggregantur:namq; cum morbus repetit,repetit autem ferè semper, ægrum ad interitum ducit.Prauum aliquando apud Galenum plus est quàm mortiferum.

At subsidentiæ in urinis crasʃiores polentæ similes prauæ sunt. πονηραὶ at summa eorum, quæ circa vmbilicum,tenuitas & colliquatio praua.κακοηθρὸν tumores præter rationem morbos sedantes, praui, ueluti Andronici F. erysipelas recurrit.κίβδηλον Stilla è naribus praua, quæ si nigra est, semper in pernicioso morbo apparet. pedes & manus in accesʃionibus tardius & non rectè calefieri, prauum. Ciborum fastidium signum prauum esse sæpe à nobis dictum est. In hoc casu reperiuntur nonnulli, qui & si habent ad omnes cibos offensionem,nonnulla tamen desiderant,& aliqua edunt, & hoc prauũ signum est: nonnulli, quæ desiderarunt,ubi gustarunt,respuunt illico, ac nihil præterea sumunt,& hoc pesʃimum est; at hi, qui nihil edunt, & nihil planè appetunt, extinctionem naturalis uirtutis quæ totum corpus alit, augetque indicant:si inter morbi initia accesserit, aut in ipso ægritudinis impetu, cum vires adhuc firmiores sunt, nihil mali prǣterea indicare solet;natura enim tũc moderatũ desiderat alimẽtũ. Quod si id in totius morbi declinatione contigerit, ut in diuturna naturæ imbecillitate,aut in immodica inanitione,periculum ostendit;deterior fit ætate;etenim si hoc in pueros cadat,qui auidius appetere solent, nec permanere posʃint, nisi cibo & potione multa impleantur: cibus enim interest maxime ad eorum incrementum; magnum quoddam pueros in ciborum fastidio insolenti detrimentum accipere omnino censendum est. Sæpe obseruaui si inter initia ægritudinum ad ciborum fastidium uomitus cum post prandium, tum verò post cænam accesʃisset, pesʃimum signum esse, atque adeo mortem maturiorem denunciare; præsertim si his quoque alia quædam mala, aut pesʃima consequantur indicia,quæ inter maxima connumerentur. Nauseam iudicij aliquando signum esse nouum non est; in pestilentibus uerò morbis, malum. In uoluulo satietas & fastidium, paruum est. Alui illuuies & vrinæ, si pinguedine præditæ sunt, prauæ quidem sunt, at minimè mortiferæ. Prauum & si pauca quacumque ex parte excernuntur.

Id contingit, uel quòd ea ferri amplius non posʃint à partibus affectis, uel naturæ imbecillioris nota est,quod plura non extruserit, si ex naribus sanguis erumpat,cum sudores uel adsint,uel superuenerint perfrictio prauum indicat morbum. Post sanguinis profluuium nigrorum

grorum ex aluo eiectio mala. praua quoque sunt valde rubra. num uero huiuscemodi profluuium quarto potiss. die eueniat?

In singularibus scilicet uersatur; atque concursionem diuersi generis symptomatum coaceruat.

Praua admodum: vrinæ returbatæ & in quibus nihil planè subsidet, prauæ admodum sunt.

Maligna. Malignitas est morbus adiunctus morbo iam præter naturam, id est additamentum quoddam morbo iam constituto; hoc enim habet præterea, hocque adiungitur ipsi morbo ipsa scilicet malignitas, quæ & morbus ipsa est. Hinc Galen. in lib. de Crisibus scriptum reliquit, quod eo quòd varijs morbis pars aliqua conflictabatur, & diuturnioribus, continuò maligno morbo quoque uexaretur. Humores maligni non modò praui sunt, quòd a natura desciuerint, uerum etiam quòd insidiosi, & subdoli sint, hoc est latenter morbum excitare soleant, malignitatis enim proprium est, alterius rei speciem præ se ferre, alteram verò planè instituere, ac efficere: contingit aliquando, ut in tumoribus præter naturam materiæ resolutionem expectemus, cum interea morbus membri corruptionem sane moliatur. Malignorum morborum proprium item est, vt leniores aliquando fiant, paullo verò post acrius instent, & magis affligant. Signa maligna dicuntur, quæ securitatem quidem omnino minime pollicentur, at interitus periculum apertum non significant, cum tamen ab illis ea pernicies, quæ summa est, ęgrotis latenter numquam non comparetur. Hæc morem ægritudinum significant; Mos autem ægritudinis, eiusdem modus, & qualitas est; & quantò magis à malignis Longius aberunt, & ab ijs, quæ cum grauiss. signis consequuntur, tantò mortem afferent tardiorem. Maligna signa media sunt inter praua & veneno prædita, quæ uel maiora, vel minora uel plura, vel pauciora apparent, quàm morbus, uel ipsius causa postulare uidetur: atque nonnunquam etiam nulla prorsus superueniunt. Hęc medicos imperitos maximè fallere solent, qui in perpendendis symptomatibus, qui ex alia causa efficiuntur, ad aliam referunt, cum tamen minime propter eius obscuritatem cognitu aliquando difficilia sint. Dysenteria maligna appellatur, quæ ab acrioribus humoribus excitari solet. Morbi, qui non modo clam, & furtim homines iugulant, maligni censendi sunt, uerum etiam quorum symptomata repente & sine causa euanescunt, atque præter rationẽ ægrum recreãt. hæc si perniciosis signis antecedentibus notentur, inter perniciosa signa aggregantur. vrina nigra ex Galen. III. IIII. die si descenderit, malignitatis morbi

magni-

magnitudinem ostendit. maxime uerò augetur eius magnitudo à symptomatibus superuenientibus, ut si febri malignæ cardialgia, locorũ muliebrium dolor, & vigiliæ accedant. humores maligni non nisi uehementiores morbos concitant. Cum humores antea praui, mox maligni euaserint plurimumque in malignitatem processerint, mortifera symptomata superueniunt. venena quoque quæ tota essentia homines perimere dicuntur, maligna sunt. Maligna, prauaque aliquando veteres auctores cõiũgunt: vlcera, quibus pili defluxerint, malis moribus prędita sunt, at alio in loco vlcera circumcirca glabra scriptum reliquit. Extrema frigida, sitisque cum antea maximè afflixisset, nunc minime vrgeat, maligna mortiferaque signa esse tradit Galen. Sudores perpetuò manantes at non ex toto corpore, frigiditas extremarũ partium perpetua malis moribus præditos morbos denuntiant. Alus item cita, quæ biliosa, pauca, syncera, tenuia, acriora reddat malignitatem & acrimoniam humorum indicat. Sitis, vigiliæ, anxietas, iactatio, uomitus, sudores, qui morbos non finiunt malis moribus præditum morbum indicant. Humorum in principem partem conuersus omnem morbi lenitatem tollunt. In morbis malignis summæ corporis partes uel in vnius semihoræ spatio modò calidiores, modò frigidiores fiunt. Morbi quoque malignitatem indicant ea, quæ iuuare debent, & minime iuuant. Maligna sunt, quæ repentè euanescunt. Ascessus ueluti bubonum gemina habentium cum aliorum tum potissimum viscerum maligni sunt. In principio febrium ardentium rigere proprium malignitatis signum est. Fastidiosum esse ægrum, signum malis moribus prȩditum est. Acrysiæ id est nulla exercita iudicia humorum malignitatem sequuntur. Si in febribus feruentiss. ex naribus pauca profluũt, signum malis moribus præditum est, sanguinis verò copiosa eruptio morbis minime malignis superuenire solet. Stillatio è naribus humoribus minime maturis, qui ad caput ferantur, humorum malignitatem magis indicat, quàm parotides. Anxietas malignæ febris indicium est. Desipientia magna malis moribus morbum præditum esse demõstrat. Oblata id est, quæ assumi imperantur, cum nihil iuuant, malignum morbum significant. Præcordiorum contentio mollior, significat nullam ex partibus exterioribus, quæ in abdominis musculis sunt, inflammatione occupari, sed uel septum transuersum, uel iecur, vel lien; morbus verò protinus malignus est.

Hæc si sine tumore est, non magnam inflamationem portendit; eaque simam tãtummodo partem iocinoris obsidere demonstrat. Cum

uerò

uerò retrahitur uel distenditur, id accidit, uel propter inflammationem septi transuersi, uel propter principium neruorum malè affe- ctum, quòd neruos ad se retrahit, qui pertinent ad septum transuersum propter propriam inflammationem. Sordes alui combusta igne scentium præcordiorum, hoc est iocinoris nota est.

Symptomatum ęgritudinem indicantium concursio, quam Græcis συνδρομὴν σήμειον appellant, morbi speciem demonstrat, symptomata verò, quæ subsequuntur uel benignitatem, uel malignitatem morbi indicant. Febres ex precordiorum doloribus malis moribus præditę.

At hoc minime verum est, at aliquando Galen. humiditatem, quòd testes occupasset inflammationemq; ibi concitasset, continuò malignum esse dixit. Oris ventriculi dolor cum præcordijs intentis & capitis dolor malis moribus præditus, & non nihil (ut ita dicam) anhelosus. num hi repentino mortem obeunt: ueluti Dysodes. Huius quoque vrinæ maxime fermentatæ descendebant, atque faciei ru bor suberat.

Alia atque alia hoc loco symptomata coniungere nititur, ut alibi sæpe. Febres, quæ somnos, lassitudinem, caliginem, vigilias, sudores afferunt, malis moribus præditæ sunt.

Mala symptomata per se dispersa vnũ in locum frustrà cogere nititur, non enim necessariò simul excitantur. In febribus dolores, qui ad pręcordia vsque pertingunt absque uocis emissione, si sudores non depellent, malis moribus præditi sunt; his si dolores ad coxas descenderint, vnà cum febre feruentissima, & si aluus cita accesserit, pernitiosum. vulnera sanguinem fundentia cum sudore maligna, cùm tria anni tempora uitiosè se habuerint, morbi malis moribus præditi consequentur.

Minus graue: Si igitur inter principia morbi species huiuscemodi fuerit, & nondum ex cæteris coniecturam facere possimus, interrogare oportet, num eger uigilauerit, aut aluus cita, aut inedia antecesserit. Quod si horum aliquod reperiatur, minus graue erit, cognoscuntur autem hæc vnius dieculæ spatio.

Periculosa. Nam & sputum flauum, purum, sincerumque periculosum est.

Minus periculosa. Si verò tumor præcordiorum alteram tantummodo partem occuparit, minus multò periculum imminet, si sinistram tantum obsederit.

Non bonum. Post sudorem horror non bonus. Si senibus supra quã deceat medicamẽto aluus ducatur, singultusq; accesserit, nõ bonum.

Minus bona. At verò ſupinum iacere manibus & collo & cruribus porrectis, minus bonum.

Damnare. Verum etiam pinguedines in vrinis innatantes araneorum telis ſimillimas damnare oportet, ſunt enim colliquationis ſigna. Perpendere uerò neceſſe eſt in vrinis, in quibus nubeculæ apparent, an innatent, an in imum deferantur, & quibus præditæ ſint coloribus: namque quæ ad imum feruntur cum coloribus prædictis eas bonas eſſe cenſendum eſt, ac laudandæ ſunt, quæ uerò innatarint cum coloribus prædictis malas eſſe & tales damnare oportet.

Minus ſecurum ἧσσον ἀσφαλῶς. ſputum autem flauum non multo ſanguine admiſtum, ſi in pulmonis inflammatione inter morbi principia edatur prodeſt, ſi verò ſeptimo die aut poſterius minus tutum eſt.

Peiora, deteriora. Quantò autem plures inſtrumentorum cuiuſque generis functiones, & vires aut imminutæ, aut deprauatæ: aut deniq; ſublatæ ſint, tantò deterior eſt morbus. Si uerò alio tempore ſedat ſomnus, quàm cum ſecundum naturam aſſueuerit, peius eſt. His uerò peiores ſunt laminoſæ, albæ verò & tenues ualde malæ: at his omnibus deteriores ſunt furfuraceæ. κακίους. Nam ſimplices, ſyncerique uomitus deteriores ſunt. ſi enim longe poſt doloris initium expuerit, quod flauum ſit, aut fuluum, aut quod multam tuſſim affert, & non ualde permixtum ſit, deterius eſt. In longis inteſtinorum dyſenterijs ciborum faſtidia mala, quòd ſi febris quoq; acceſſerit, peius. Sanguinis profluuia contrarià ex parte mala ſunt, ueluti ſi liē in tumore ſit, & ex dextra nare ſanguis profundatur, eodem modo ſe res habet in præcordijs. at cum ſudore quem ἐφίδρωσιν appellat Prorh. auctor, uel circa caput, & thoracem prorumpens uel ſi ex toto effundantur corpore, peius eſt.

Non magnopere pernicioſa. Vrinæ quidem oleoſæ, quæ ad candidiorem vergunt colorem, abiecto colore pallido, humorum ſignificant cruditatem, quæ verò adeo pallidæ ſunt, vt ad flauum proxime accedant, bilioſum calorem indicant; hæ quidem ſalubriores minime ſunt, at non magnopere pernicioſæ. Lingua fuliginoſa; & ſicca non omnino pernicioſa. Lingua ſicca morbi ſiccitatem demonſtrat. Rigores cum calore maximè aliquantum pernicioſi. Non ualde mortifera. vrina oleoſa, non bona, ſed non valde mortifera. ſi verò minus erunt exitialia ſigna, mortis tempus prorogant.

Minus pernicioſa. Ac ſi digiti & pedes penitus nigreſcant, minus pernicioſi ſunt quàm liuidi, ueruntamen cætera quoq; ſigna perpendere oportet.

Magis

Magis periculosa. Si uero grauitatem sentiant cum toto corpore, tum verò manibus & pedibus magis periculosum est. Insania, quæ cum risu accidit tutior est, quæ verò seriò magis periculosa. Febres quæcunque non intermittentes, tertio quoque die increscunt, magis periculosæ sunt.

Magis perniciosa. vrinæ tenuiores & nigriores perniciosæ magis. Valde mala. Quibus κάρτα adiunctum est, perpetuò vnum quoddam ostendunt, rarò fallunt. Quæ verò in urinis subsident, si tenues sunt & albæ, valde malæ sunt. Dentium stridor perniciem affert, quibus in sanitate id minime consuetum est. Suffocatio uerò in hisce ualde mala.

Hoc quoque loco alia, atque alia symptomata simul connectere frustrà nititur.

Pessima. Pessima indicia perpetuo unum aliquod significant, & raro non indicant. Cæterum residere velle ægrum in morbi ipsius impetu, in cunctis morbis acutis malum est. Pessimum verò pulmone inflammato, Pessimi autem sudores frigidi sunt; & si tantummodo caput, facies, ceruix sudore madent. Tumor in præcordijs durus & dolorem afferens, pessimus quidem est, si tota præcordia occuparit. Quæ uerò suppurationes magnæ sunt, & latæ, & in exteriorem partem non feruntur, minimeque acuuntur, pessimæ sunt. Pus uerò nigrum, inæquale, & minus leue pessimum est. Pessimum est somnum oculis neque noctu, neque interdiu videre. Difficultas respirandi, delirium, vigiliæ inter pessima numerantur indicia: at tum in viris, tum in mulieribus nigræ vrinæ pessimæ.

Nisi si a partu sint, & nisi si menstrua suppressa sint. in pueris uerò aquosæ. Vrina nigra sæpe mortem, morbi semper diuturnitatem, aliquando reditum declarare solet.

Perniciosam aliquando vocat Galen. Sputa sunt pessima nigra veluti descripta sunt. Pessimum quoque signum est ægros non sitire, non appetere cum appetendi vis, ac facultas non modò debilitata, uerum etiam prorsus extincta est. Quibus etiam spiritus sublimis adiungebatur pessimæ anginæ erant; hi enim etiam planè incendebãtur. Alui sordes nigræ, veluti sanguis niger sua sponte eiectæ & cum febre & sine febre pessimę sunt. Infirmiorum insanię pessimę ueluti Trasimontis. In Phreniticis, si quę vẽter extrudit, alba sunt, malum. Quemadmodum in Alchecratis ęgritudine notauimus. num & his torpor superueniat? Rigor uerò pessimus est.

Galen. perniciosum uocat, pręsertim cum morbus crudior sit. vox

si suppressa est, cum animi deliquio pessimum est. Vrinę si in morbis acutis supprimuntur, quòd vesica frigidior reddita sit, pessimum. Galen. uerò malum tantummodo esse affirmat. idem & vrinas suppri mi obseruauit in spurio causo. Colli dolor malus quidem in omni febre, pessimus autem in his, quos ne insaniant, uereamur.

Singulare hoc generatim extulit. In perfrictionibus, quæ iudicia afferre solent, magna sanguinis profluuia si superuenerint, pessima sint.

Perniciosa ὀλέθρια. Signum perniciosum hominem moriturum significat. Perniciosa signa cum bonis & commodis, nec non cum ijs, quę longitudinem morbi demonstrant, esse possunt: tametsi bona sint ex ijs, quæ certa insignia, & maiora indicia esse diximus, nec non sumantur ex ijs viribus ac potestatibus, quæ corpus totum regunt, ac gubernant. Perniciosa sunt, quæ eo prauitatis deuenerunt, ut prauis infida magis sint, nullamque præstare queunt securitatem, nullamq; spem salutis afferre, præsertim cum sine apertis concoctionis notis desinant etenim postquam temporis diuturnitate læsio (vt ita dicam) habitualis, atque indissolubilis subsequuta est, redeunt signa pro malitiæ suæ magnitudine periculi magnitudinem procreantes. Perniciosa signa si primis diebus indicatoriis continenter in morbis acutis apparuerint, sexta vel septima hominem rapiunt, nisi si æger firmior sit à viribus, quem aliquando vndecimum diem attigisse obseruauimus. Si uerò in cæteris diebus consequantur, exitium moram aliquā interponit. Perniciosa si apparuerint, nullumque signum lenius consequatur, mortem pronunciant. Signis perniciosis antecedentibus si morbus præter rationem lenior factus est, inter perniciosa signa meritò aggregatur; nam cum morbus repetit, repetit autem ferè semper, ægrum protinus ad interitum ducit. Cum perniciosis signis virium naturæ semper coniungenda diligens consideratio, contemplatioque est; sine hac enim animaduersione certi nihil pronunciare possumus, morborumq; tempora maxime latent, quæ præuidere hac tantummodo ratione diligens potest medicus. Magni, vehementesq; morbi viribus infirmioribus perniciosi sunt.

Namque si oculi lucem refugiant; & sine voluntate lacrimentur, aut peruertantur, aut alter altero minor fiat, aut quæ in his alba esse debent rubeant, aut uenulæ pallent, aut nigrescant, aut lamæ aut sordes in oculis inhærescant, aut etiam instabiles & facti tumidiores sint, aut vehementius subsidant, aut squallidi aut obscuri fuerint, & color totius faciei mutatus, hæc omnia mala, & perniciosa esse censendum est.

est. Quæ verò stercora uaria sunt, diuturniora quidem cæteris sunt, ac nihilominus perniciosa. Obliuio, ἄφεσις idest partium resolutio inter signa perniciosa aggregantur. Sopor symptoma perniciosum est, si uel ob insignem perfrigerationem cerebri, aut infirmitatem facultatis fieri contigit; & aliquando perniciosiss. eundem appellat Galen. Sanguis verò probè fluens, abscessusque iudicium non exercens, sudores multi morbum non abstergentes perniciosa signa sunt. Sanguis si ex naribus stillat, signum perniciosum est. Corporis grauitas planè consumptam esse eam uim, quæ corpus mouet, demonstrat. Vocis priuatio perniciosa. Sopore occupati inter morborum principia vnà cum capitis, præcordiorum, colli dolore somnum minime capientes num phrenitici sunt? & si hisce è naribus sanguinis guttæ exciderint, perniciosum tum aliàs, tum verò quarta die. Partes, quæ in faucibus positæ sunt, in acutis morbis si absque tumore dolores afferant minime graues, & iugulare nullo negocio posint, atque cum æger hiarit, os claudere & aperire minime posit, mente ægrum minime consistere significat, ex huiusmodi malis ægroti de mente deiiciuntur, & perniciosè affecti sunt.

Ex huiuscemodi symptomatibus necessariò subsecuturam phrenitidem coniicere minime licet. Mentis errores cum uoce, quæ clangorem habeat, linguæ conuulsiones tremulæ mentem depellunt, durities his perniciosa est.

Hæc in aliis quoque morbis obseruantur, nec perpetuò phrenitidem consequuntur. Minimè tranquillè, placidèque ferre morbum cum frigore, febre & superiorum partium sudoribus phrenitim prænunciant, ut Aristagoræ, præterea verò & perniciosum est.

Quæcunque nunc percurrit symptomata, alias quoque febres cõsequi possunt. Vrinæ, quæ profluunt ægris minime recordantibus perniciosæ. num hæ sunt, quasi quæ in imum in illis deferri solent, conturbasses?

Huiuscemodi vrinę species in uno aut altero ægrotante tantummodo obseruauit. Dentium stridor perniciosus est, quibus in sanitate consuetum non est. Si in febre voces inclusę, quę quasi neruorum distentionis modo accidunt desinant in eam, quę cum silentio est extasim, perniciosum. Qui nigra iterum euomunt, ciboſque fastidiunt, delirant, quosque in pubi paruus dolor vrget, qui oculos feros, aut clausos habent, eos medicamento purgare minime necesse est; perniciosi. enim esset.

Nihil planè momenti hæc nos sententia docet. Neque in febre

bre deficientes, neque comatos medicamentis purgare oportet; perniciosè se habent.

Nullo negocio possumus cunctos morbos enumerare, in quibus perpurgare minime licet. Aegroti si cum duritie perfrigescant, perniciosum. Si uenter tenuia reddiderit, ægerque ea non senserit, si mens consistat perniciosum veluti hepatico.

Magna verò ex parte ea mordere solent. Repentinis Apoplexijs si minimè acuta ac ardens febris sed lenior & diuturnior subsequatur, perniciosa, ut Numenij F.

At Galenus nihil eam prodesse solere testatur. Fauces, quæ sine tumore dolores afferunt, summamque exhibent molestiam, illicoque prope strangulant, perniciosæ.

Indefinitè, & vt vulgus hominum loquitur, scripsit. Cum oculi peruertuntur non absque febre & lassitudine, rigor si superuenerit perniciosus.

Multa grauiaque symptomata frustrà coaceruat. In febribus dolores, qui ad pręcordia vsque pertingunt sine vocis emissione, si sudores non depellunt, malis moribus præditi sunt; his si dolores ad coxas descenderint non absque febri ardentiori, & si aluus aceruatim ciborum reliquias eiecerit, periculosum.

Nihil planè docere videtur. Manus tremulæ capitis, collique dolores afferentes surdastri, nigra densataque mingentes, quibus hæc sunt, in his nigra teneri, perniciosum.

Superuacaneum est nigra expectare, cum perniciosiora signa antecesserint. Vox compressa cum virium infirmitate, cathocoque perniciosæ sunt.

Singularia tantummodo litteris mandat. Qui inter morborum principia vrinis concoctis sudore madent, ij si feruentiss. in febre, cũ morbus minime iudicium subit, refrigescant, breuique incendantur, torpore, coma, conuulsione pene correpti, perniciosè affecti sunt.

In hac sententia quædam superuacanea sunt; quædam verò grauia symptomata connectit, vt solet. In morbis acutis si post nigras alui sordes sanguinem eiecerint, verè perniciosom est. Torminibus vexato ea, quæ in imum subsident, limosa, subliuida mala sunt. Num præcordia (vt arbitror) dextra dolor occupat? deficitque æger? num & abscessus post aures hoc pacto affectis oriuntur, quæ dolorem ferè nullum afferant? aluus cita hisce omnibus perniciosa est.

Nihil hoc loco habemus nisi symptomatum concursationem, quæ perpetua esse minime solet.

Horribile formidabile δεινον. Horribile minus significat quàm ὀλέθριον. Post horribile mortiferum rectè collocari potest. At si desinant deinde rursus assurgant abscessus, ægrique minime expuant, febre minime desinente horribile est; periculũ enim est, ne deliret æger, & moriatur. Porrò vesicæ duræ, ac dolentes penitus quidem horribiles ac perniciosæ sunt. Auris dolor acutus cum febre continua ac magna horribilis est; effugere enim nõ potest, quin aut deliret, aut pereat æger. Fauces vlceratæ cum febre horribiles sunt. vrinæ crassæ non consistentes ferri omnino non possunt.

Mortiferum θανατῶδες. Mortiferum signum non modò ijs superuenit, qui necessariò moriuntur, ac pereunt, verum etiam his, quibus mors quidem imminet, at non continuò moriuntur, rarò seruantur. Sæpe citam mortem prænunciat; frequentius periculum ostendunt, quòd interitum sæpius affert. Mortifera signa cum concoctionis indicijs esse non possunt, immo verò nec præcedere solent. Sed planè subsequi, præsertim in morbi incremento quæ & magnitudinem morbi secundum ipsius morbi essentiam, non quatenus cum ægroto conferatur; & ægrum cum peste ac pernicie ægrotare significant. at verò morbi symptomata periculosa & mortifera cũ maturationis notis esse possunt. Quæ iudicia præcurrunt, cum concoctionis signis (vt antea demostrauimus) simul esse possunt; etenim cum natura quædam reprobare ac depellere conatur, tũc apparere necesse est ea signa, quæ prænuncia iudiciorum, & iudicialia esse dicimus. Mortifera item cum bonis & commodis, nec non cum ijs, quæ longitudinem morbi demostrant, esse possunt. cum mortiferis symptomatibus, notæ, quæ naturę virium robur uel infirmitatem demonstrant, coniungendæ sunt, atque ita demum securè nunciare poterimus, de longitudine & breuitate morbi. Magnis doloribus in morbo acuto, si aliquod mortiferum signum accesserit, perniciosi valde sunt morbi. Mortiferum est habere labia collapsa, & in imum versa, necnon si refrixerint & albescant. Mortiferum quoque est hiantem asidue dormire, & ubi supinus cubat æger, eius genua ualde contracta esse, & complicata. Stridor dentium in febribus, qui id facere sanus non solet, ideſt à puero, furorem & mortem minatur. At de manuum brachiorumque proiectione ita sentio. Quæ in febribus acutis, aut peripneumonijs, aut phrenitide, aut capitis dolore ante oculos feruntur, ac frustra carpunt, festucasque & floccos in vestibus legunt, & de pariete paleas deducunt ea omnia mala & mortifera sunt. iam uerò aquæ intercutem si ab acuto morbo concitantur omnes malæ sunt; neque enim febrem depellunt,

prat

pellunt,& magnos dolores afferunt,& mortiferæ ſunt. Teſtes & pudenda conuulſa,doloresq; vehementiores periculum mortiferum imminere prænunciant. Cuncta cũ putridis & fędidis odoribus prædita in uomitib. mala ſunt.at Galen.inter mortifera hæc connumerat.Colliquationes deorſum uerſus emiſſæ,ueluti in peſtilentia contingit aliquando, ſi uel ſynceræ, fuluæ vel leniores ſint,modò putidæ omnino mortiferæ ſunt. Colliquatio verò fit, conſumpta, liquefactaque à febre maligna vel pinguedine, vel molli carne. In quo morbo ſomnus dolorem auget, mortiferus eſt. Quibuſcunque in morbis incipientibus atra bilis vel ſupra, vel infra ſe oſtendit mortiferum eſt. Si uenter eorum, qui atra bile vexantur veluti carnes reddiderit,mortiferum. Si febre correptus deuorare ſaliuam ſuam non poteſt,nullo in faucibus tumore apparente,mortiferum. Si febre occupato ceruix repente adeo conuertatur,ut uix deuorare poſsit,nullo tumore apparente mortiferum eſt. Si rigor conſequitur febre minime intermittente,ęgroto iam à viribus infirmo mortiferus eſt. In febribus minime intermittentibus ſi exteriores partes frigent, interiores verò adeo calent,vt ſitim excitent mortiferum eſt. Vbi in febre minime intermittente ſimul cum delyrio difficultate ſpirandi æger vexatur,mortiferum eſt. poſt vulnus conuulſio mortifera eſt. Qui tabe corripiuntur, ſputumque quodcumque cum tuſsi ediderint,ſi illud male olet,eum carbonibus inijcitur, & capilli defluunt, mortiferum. Tabe occupato alui profluuium ſi ſubſequatur, mortiferum. Si mulieris pręgnantis vterum ſacer ignis occuparit,mortiferum. Percuſſa,perfractaque ueſsica, cerebro, corde, ſepto tranſuerſo,tenui quodam inteſtino, ventriculo, iecore mortiferum eſt. Extrema liuida,ſitisque,quæ minime vrgeant,cum antea mirifice afflixerit,maligna & mortifera ſigna ſunt. Ea, quæ iudicia afferre ſolent,minimeque exercent,partim ſunt mortifera, partim uerò difficilia afferunt iudicia. Inter ſigna mortifera aggregatur calidus uapor per cutim erumpens,ſi modo nares prius ſpiritum frigidum reddiderint. In morbis,in quibus cerebrum malè afficitur, ſanguinis ſtilla è naribus mortifera eſt. Alui contentio, quæ liquida reddat, citò intumeſcens neſcio quid conuulſiui prænuntiat, veluti Aſpaſij. F. ſuperrigere ijs mortiferum.

Ex ijs quæ ſemel obſeruauit,generalia pręcepta efferre fruſtrà conatur. Quæret fortaſſe quiſpiam,quid putem eſſe cauſæ, cur procreationem auctor tam ſæpe in ſuis ſententijs conſcribendis offenderit. Libenter antiquos ſcriptores tueri ſoleo; etenim non me fugit, eas

ſententias

sententias veluti nascentis huiusce scientiæ rudimenta quædam esse. Illarum enim quædam falsæ, nonnullæ haud semper veræ, plures in dubium relictæ reperiuntur, quę minime dignæ sunt, ut inter cęteras referantur. Neque uerò est, cur virum illum, qui sibi soli ea notare solebat, magis accusemus, quàm eos, qui illa edenda putarunt, tametsi non eius nominis denigrandi causa, illarum omnibus copiam fecerunt. At uerò cum considero, uehementer nobis expedire, vt falsa, obscura, dubia ex re medica penitus explodantur, hoc munus à me adolescentes meos exigere video, ut quibus modis sine offensione huiuscemodi sententias scribere possimus, aperiamus. Notarum, quæ morbos indicant, quædam certæ sunt, quædam uerò magna ex parte morbos consequuntur, sed tamen certis quibusdam ægritudinibus superueniunt, nonnullæ quamuis propius ad morbos minime accedant, attamen ab illis longius non recedunt, aliquæ ambiguæ, quædam his multò magis remotæ sunt. Certa symptomata pathognomica appellantur, quæ necessariò morbum semper consequuntur, ea si tuis sententijs adscribas, nunquam offendes. Indicia autem pathognomica nullo negocio cognosces, si in ea uia ac ratione, quæ signa eiusdem speciei ægritudinis præcipit, maxime exercitatus sis: etenim qui in prognosticis aliquid omnino uidere studet, is proprias singulorum morborum notas teneat, necesse est: incipientis enim ægritudinis prognostica signa, propriæ notæ sunt iam factæ ægritudinis. propria autem appello, quæ uel perpetuó uel solis illis morbis eueniunt. Inseparabilibus signis eiusdem speciei, & generis indicia si cõiungas, minime errabis; etenim cum unum quodque genus formis familiare, coniunctumque sit, ad singularum formarum præcognitionem maxime conferunt: cum illis enim habent haud vulgarem societatem. Quæ uerò aliquando cum ipso morbo concitantur, nonnunquam ne oriuntur quidem, ea incertos nos reddunt; quæ verò ambigua sunt, ut uehementer hæreamus, in causa sunt, quæ ab his longius recedunt, nominatim nos de uno quoq; ęgroto uerba facere cogunt. Quamobrẽ omnes medicos, cum ad sñias scribendas animum adiungunt, ea meditari diligenter oportet, vt sine offensione antiquorum, probatorumque auctorum exemplo sententias adscribere possint. Apparet auctorem, Prorh. mirificè delectatum diuersorum symptomatum concursatione, ac coaceruatione, in quibus (ut supra monui) quærenda veritas non est. Nimium religiosos quosdam eruditos sanè homines esse audio, qui in explicandis Coacarum sententijs & ad ueritatem traducendis dies, noctesque se torquent, qui illud con-

ſequentur, ut omnium ſermonibus ac ſcriptis exagitentur. Etenim ſi ueræ illæ ſunt ſententiæ, cum Hippo. noſtri ſententijs mirificè concinent, fruſtràque inculcabunt, quæ ab eodem Hippo. aliàs luculentè tradita ſunt. Sin non ſemper veræ, cum Hippo. hoc eſt cum ueritate planè non concordabunt. Quare qui artem medicam hoc pacto edocere conantur non centum, ſed mille annis opus eſt: namque non quæ magna ex parte accidunt, efferunt, ſed quæ ipſi in ſingulis ęgrotis obſeruauerint, cum ex propria uniuſcuiuſque ægritudinis natura ſententiæ maximè eruendæ ſint. Qui igitur recte atque ordine huiuſcemodi ſententias conſcribere ſtudet, eum & ægrorum hiſtorias perdiſcere, & multos ægros inſpicere, & denique logicam hiſce (ut ita dicam) cenſuram adiungere oportet.

Mortem. Boni medici officium eſt, prædicere mortem & dolores grauiores, mortis ſigna poſt morborum principia conſequuntur, & qui de interitu, ac ſalute ægroti recte, atque ordine prædicere vult, is omnium ſignorum uires diligentiſsime perpendere oportet. & quæ vtiliſsima indicia ſunt, ſi tantum abeſt, ut certa ratione ſignãt. Extinguũtur ægri cum cruda omnia minimeque matura in morbis apparent. Qui verò morituri ſunt, difficultate reſpirandi vexantur, delyrium, vigiliæ, alia ue ſigna peſsima conſequuntur. Si uerò neque in diebus, quæ iudicia afferre ſolent, depellatur Eryſipelas, neque tuberculum in exteriorem partem feratur, neque pus cum tuſsi excrepetur, aut tranquillè morbum ferat, doloreque minime conflictetur, mortem prænunciat, aut ruboris renouationem. At verò intereunt ij, quos febris protinus non dimiſerit; aut ubi ipſam conquieuiſſe putabimus, rurſus exardeſcens occupabit, & quos ſitis quidem vexat, ciborum autẽ faſtidium vrgebit, & ſi aluus liquidior fuerit, & pus pallidum, ſiue viride, & liuidum excreuerint, aut pituitoſum ac ſpumoſum. ſi cuncta hæc conſequantur pereunt. Quibus ex his nonnulla acceſſerint, nonnulla uerò minime, horum nonnullos mors rapit, aliqui diutius ſuperſtites ſunt, veruntamen ex omnibus ſignis, quæ adſunt, tum in hiſce, tum verò in cunctis morborum generibus coniecturam facere oportet. Cum febres ardentes incœpiſſent, ſigna quædã imminentis morbi prȩcurrebant. Etenim in ipſo morbi initio febris vrgebat, acuta, paruus rigor accedebat, ſomnus minime conſequebatur, tranquillè ægri morbos minime ferebant, ſitis affligebat, frons, clauiculaque ſudore madebant, numquã verò totum corpus. inſaniæ, timores, triſtitiæ extrema frigida, ideſt ſummi pedes & manus. acceſsiones diebus paribus urgebant. quarto die plurimos, do-

lores

lores maxime affligebant, sudores plerumque frigidiores erant, Extrema non amplius recalescebant, at liuescebant, frigebant, siti minime conflictabantur. præterea vrinæ nigrę, tenues, paucę profluebant, aluus adstricta erat. horũ nulli è naribus sanguis profluxit, eius stilla tantũmodo fusa est, nullæ reciduę. Sexta die sudoribus effluentes moriebantur. Vlcus aũt siue ante, siue in ipso morbo natũ sit, considerare oportet, si.n. moriturus est æger, antequam intereat liuidũ atq; aridũ, aut ẽt pallidum, & aridũ erit. Pessimi aũt sunt sudores frigidi tametsi tantumodo caput facies, & ceruix sudore madeant: hi enim cũ acuta febre mortem prænunciant, cum leniori autem morbi longinquitatẽ. Febribus acutis atque adeo ardentibus correptis qui non satis belle se habeant, minime voluntariæ lacrimæ, non sanguinis profluuium, sed mortem prænunciant. Frigidi sudores cum acuta quidem febre mortem significant. Si ei, qui ebrius repente obmutuerit, distentio neruorum consequatur, ille uitam cum morte commutat. Quibus tabe occupatis capilli defluxerint, hi alui profluuio accedente pereunt. Cum Empij aut Hydropici vruntur aut secantur, si pus aut aqua simul effundantur, omnino moriuntur. Eos, quos lien male habet, & tormina corripuerunt, diuturniori reddita dysenteria aut aqua intercutem, aut intestinorum leuitas occupat, atque intereunt. Hi, quos post stranguriã Ileus occupauit, septem dierum spatio moriuntur, nisi si febre accedente copiosa vrina profluxerit. Qui Gibbi ex asmate aut tussi ante pubertatem fiunt, illico moriuntur. Qui sani dolore capitis corripiuntur, & protinus obmutescunt, dein somnus eos opprimit, ita ut stertunt, intra septimũ diem pereunt, nisi si id malum febre discutiatur. Post puris sputum phtisis, & destillatio, cum verò sputum non amplius redditur, moriuntur. Si Empijs cum vruntur, aut secantur purum & album pus profluat, minime moriuntur, si verò subcruentum, fœculentum & male olens pereunt. Quibus purulentum iecur vritur, si purum pus effundatur, & album incolumes sunt, si verò qualis amurca profluat, intereunt. Quibus cerebrum corruptum est, intra trium dierũ spatium intereunt: sin hos euaserint, ad sanitatem perducuntur. Quorum iecur aqua oppletum est, eaq; erumpit in omentum, horum venter aqua impletur, atque intereunt. Nigra deiectio mortem indicat. Proprium ardentium febrium est profluuium sanguinis ex naribus, delyrare, & mori. Cum in febribus aliquod indicium, quod nos terreat, superuenerit, uel vẽter liquidiora extruserit, uel animo æger concidat, uel eius uox penitus suppressa fuerit, vel neruorum distentione, singultu grauius vrgeatur, sudoresq;

a qui vixerunt perdurabat.

a omnes

circa faciem & ceruicem oriantur, ſpirandi difficultate paullo poſt moriuntur.

Hoc bis, terue in re medica exercenda obſeruauit, nihilque habet plane perpetui. Perniciofa, ſi ſine ſignis lenioribus acceſſerint, mortis indicia ſunt dolorem pectus inſidere cum torpere malum, hos, ſi præterea febris ardentior corripuerit, moriuntur.

Duarum ægritudinum ſymptomata coniunxit, quæ alias, atq; alias corporis ſedes corripuerunt. Quos lumborum dolor male habet, iſque ad os ventriculi recurrerit, horridæque febriculæ cõſequantur, euomuntque aquoſa, tenuia, multa, menteque minime compotes ſint, atque obmuteſcant, acceſſerit nigrorum uomitus, moriuntur.

Coaceruata ſunt & hoc loco praua & multa ſymptomata, at inepte. Quibus uoces unà cum febre poſt iudicium deficiunt, ij trementes, ac ſopore occupati moriuntur.

Hoc autem non ſæpe accidit. Aegritudines, quæ prima ipſa die cum vexatione corporis, cum ſuſpirijs, & ſalutis deſperatione, aut delyrio corripiunt, has principiò vigilias afferre, deinde interitus periculum oſtentare ſæpiſsime obſeruaui. Ventrem ſupprimi deinde poſt aliquot dies profluere & morbum minime minui, & quæ excernuntur male olere, mortis indicia eſſe ſæpe uſu comperi; verumtamẽ morbus longius tempus habebit.

Valde mortiferum, σφοδρὰ καὶ λίαν, idem quod κάρτα ſignificant; quibus autem κάρτα adiunctum eſt, ea ſemper vnum & idem demoſtrãt, rarò aliter. Perpendere quoque neceſſe eſt, num oculi aliquid appareat in ſommo palpebris nondum commiſsis; ſi id neque alui profluuium, aut medicamentum expreſſerit, aut ægrotus ita dormire ſolitus ſit, malum ſignum, & ualde mortiferum eſt. idem ſcriptum reliquit alio in loco, alijs tamen verbis.

Magis mortiferum. His verò magis mortifera ſunt ſtercora nigra, aut pinguia, aut liuida, aut eruginoſa, aut male olentia. Mortiferæ verò magis ſunt vrinæ & mali odoris, & aquoſæ & nigræ, & craſſæ.

Magis horribile. Si verò pronus fiat, & deorſum ad pedes ſcilicet lecti delabatur, magis horribile eſt.

Mortem proximam, & citam. Si uerò peruertatur aut liuida aut pallida palpebra aut labium, aut naſus iiſdem præditus coloribus, alijs præterea accedentibus ſignis mortem ſubeſſe ſciendum eſt. Quicunque igitur tumores duri & dolorem afferentes, magnique ſunt, periculum mortis breuì imminere oſtendunt. ſi uerò præter grauitatem vngues & digiti liuidi fiant, mors illico expectanda eſt. Celerrimam

autem mortem significat liuidus vomitus, præsertim si male oleat. Quos capitis, ceruicisque dolores & grauitates cum febre & sine febre corripiunt, ij si in delyrium incidunt, conuelluntur, at æruginosa quoque euomunt; atque horum nonnulli citò pereunt: nonnulli ob naturam robustiorem ij. aut iij. interdum v. die extinguuntur. Quibuscunque morbis acutis aut diuturnis, aut vulneribus aut alia ratione extenuatis atram bilem aut sanguinem nigrum aluus reddiderit, postridie moriuntur. In febre non intermittente si labium aut palpebra, aut supercilium, aut oculus, aut nasus peruertatur, aut minime uideat, aut non audiat, ægro iam debili propinqua mors est. Nō sitire in febri magna vel ægrum de mente deturbatum esse, indicat uel naturalem ventriculi vim (ut ita dicam) cadauerosam esse. Crassum sedimentum in vrinis eorum, qui moriebantur, erat. Obmutescere, extrema non amplius calescere, nihil mingere mortem proximam denunciant. nihil mingere in præcipiti ægrum esse significat. Torpor, ignauia, desidia uel à frigidis, crassis, aut glutinosis humoribus procreatur; vel ob virtutis extinctionem accidit, vt eger conquiescat, & torpor consequatur, symptomaque est morientium ob immoderatam intemperiem [redacted]. Ventriculi dolor cum præcordijs intentis, & capitis dolor, nonnihil malis moribus præditum significat, & anhelitum sublimem prænunciat. num hi repentino moriuntur? veluti Dysodes; qui vrinas vehementer fermentatas habebat; & faciei ruborem. Si bibenti strepitus aquæ decurrentis, qualis in aquarum diuortijs post magnas pluuias, aut post niues calore solutas audire solemus, sentiamus, id sæpe mortem subesse ostendit.

Valde perniciosa κάρτα ὀλέθρια, quibus κάρτα additum est, perpetuò vnum quoddam demonstrant; rarò non indicant. Valde perniciosa signa, plus sunt quàm mortifera. Valde perniciosis signis, si aliquod malum signum accesserit, desperatus homo est. Et si valde exitialia signa sunt, citò hominem iugulabunt. Si uerò frigidius ex naso & ore spiritus edatur, valde iam perniciosus est. Ex suppurationibus, quæcunque dum sputum adhuc biliosum est suppurantur, illæ perniciosæ ualde sunt. Siue biliosum illud seorsum, siue vnà cum pure expuatur. Dolores cum febre, qui lumbos occuparint, & inferiores partes, si ad septum transuersum transierint, ab inferioribusque partibus discesserint, perniciosi ualde sunt. Si verò omnes colores idem euomat, ualde perniciosum est. Capitis doloribus magnis & cōtinuis cum febre, si mortiferorum signorum aliquod accesserit, perniciosi valde sunt. Quæ verò anginæ æquè dolorem afferunt, in ex-

teriorem que

teriorem que partem feruntur, & in faucibus rubores gignunt, perniciosæ quidem ualde sunt, ueruntamen prædictis diuturniores, præsertim si haud vulgaris rubor accesserit. Stridor dentium in febribus, ei, qui à puero non consueuit, furorem & mortem prænunciat. at prædicere oportet ab utrisque periculum imminere. si insanus hoc faciat iam ualde perniciosus est. in lumborum doloribus si recurrerint ad latus, malum tantummodo uocauit. Itemque tuberculum, quod seps vocatur.

Perniciosiss. Quòd si crudiori morbo uitiosæ quoque causæ accesserit indicium, perniciosissimum est, ut sputum nigrũ, & vrinæ nigræ. Iam verò vesicæ duræ, & dolorem facientes omnino quidem horrendæ & perniciosæ sunt. perniciosiss. verò, quæ cũ febre continua huiuscemodi sunt; etenim dolores ab ipsis vesicis ortæ mortem per se afferre nullo negocio possunt. Caput manus & pedes si frigida sunt, malum est; ubi & venter & latera calidiora sint. Hoc summè perniciosum est ex Galeni sententia, si in principio morbi cum febre ardentiss. consequetur; & deterius signum est, si adolescenti superuenerit, quàm seni.

Maxime terribile δεινότατον. Huic opponitur placidis. s. signum, aliquando optimũ. Cuncta verò in morbis hoc pacto animaduertere debemus; principiò quidem ægroti faciem, an similis sit ijs, qui bona vtuntur valetudine, præcipuè verò an ipse sui ipsius speciem gerat, considerandum; quæ si illi par est, optima meritò esto; sin contraria fuerit, maxime terribile est. Naturæ verò maxime maleficæ, & quæ signis maxime terribilibus febres ægros corripiunt I V. die, aut citius multò iugulant.

Malignisſ. His contraria securisſ. sunt. Naturę verò maxime maleficæ, & quæ signis maxime terribilibus febres ægros occupant IV. die aut citius iugulant.

Timor. Verendum maxime est, ne qui biliosa, aut cum pure ex pectore expuit, interiturus sit X I V. die, nisi si aliquod bonum signũ accesserit. Si verò neque post vrinam dolor mitigetur, neque vesica molliatur, & febris continua fuerit, in primis morbi accessionibus ægrum moriturum esse maxime pertimescendum est.

Desperatus homo. Dolores cum febre, qui lumbos & inferiores partes occuparint, si ad septum transuersum transierint, ab inferioribusque partibus discesserint perniciosi valde sunt. Quapropter cętera quoque signa perpendere oportet; namque si aliquod malorum signorum præterea accesserit æger desperatus est. Si Hydropicum

tussis

tuſsis corripuerit, deſperatus eſt.

De medijs ſignis.

Media uerò ſigna, quæ moleſta ita eſſe ſolent ægrotantibus, ut tamen ſine pernicie ſint, re ipſa verè media ſunt, nō cogitatione & coniectura tantummodo informata. Ea enim ſententia quæ ita ſcripta eſt. Is, qui ſeptima die bilioſa & pus ex pectore expuit, ne X I V. intereat, maxime timere oportet, idque medium mortis indicium eſt, & (vt ita dicam) medium mortis impetum ſignificat. huic ſi reliqua media ſigna acceſſerint, nempe corporis conſtitutio, ætas, vires, regio, anni tempus, hic X I V. morietur; ſi verò bona ſuperuenerint, mors ad X V I I. proferetur, aut ad X X. Sin ad mala redibunt, intra ſeptimum & X I V. morietur quod ſi ſenio confectus ſit, vireſque habeat imbecilliores, temperamentum calidius & ſiccius, Autumno verò in morbum inciderit, mors illico poſt V I I. imminebit, I X. ſcilicet, aut X. ad ſummum.

Incommoda ἐλυσιτελὲς καὶ ἀλυσιτελές. Sudores optimi ſunt in cunctis acutis morbis, qui in diebus, qui iudicia afferunt, emanant, & febrem protinus abſtergunt. Boni verò ſunt, qui per totum corpus emittuntur, in cauſaque ſunt, vt homo facilius morbum ferat; qui verò hæc non præſtiterit, incommodi ſunt.

Difficilia. Hoc uerbum in paruis ægritudinibus & ſymptomatibus vſurpare ſolent medici. Albæ alui ſordes in morbis acutis difficiles. Quibus in ſurditate, & torpore paruum conſequitur è naribus quaſi ſtillicidium, id habet neſcio quid difficultatis.

In his morbis, qui cerebrum occuparunt, mortiferum ſignum eſt. Vndecima die ſanguinis ſtillæ difficiles cum aliàs, tum ſi non ſemel ſed iterum ſtillarint.

Hoc ſingulare quoddam eſt.

Suſpecta. Si venter ſubliuida cum perturbationibus extruderit, & vrinæ tenues & aquoſæ de[illegible]derint, ea ſuſpecta habere oportet. fecer

De vtriſque ſeparatim traditum eſt ab Hippo. quod prauæ ſint.

Morbus paruus & magnus. In alui ſordibus (modò eas reſidere permiſeris, nec moueris) ſi quædam ſubſident, veluti ſtrigmenta, quæ parua ſint, paruus morbus eſt; ſi multa magnus. Et qualia, quæ per urinam & aluum profunduntur, & quæ per cutis meatus extruduntur, & ſi quæ alia corpus propellit via, conſiderandum diligenter eſt, num à naturalibus longius abſint: etenim ſi parum à naturalibus diſtāt, paruus morbus eſt, ſi multum magnus; ſi quamplurimū, morb. pernicioſus erit. Sputum glutinoſum & vehementer ab affectis partibus

tibus

tibus detentum magnum morbum indicat.

Non mala. Et quantò plures fuerint sordium uentris colores, quas medicamentum deijecerit, minime mali sunt.

Difficile iudicium. Morborum quidā iudicia subeunt, quidam verò non; & quidam difficile hoc est male iudicantur; difficile verò aut molestia aut longitudine temporis diffinitur; quemadmodum facilia, quæ sine molestia, & breui tempore perficiuntur, vocantur. eorum qui iudicia exercent. quidam ægrotos ad sanitatem perducunt, & hæc humoribus planè concoctis eduntur iudicia, quidam verò iugulant, cū scilicet humores maturitatem nullam perceperint, aut paruam; in hisce ægroti plerumque ante morbi statum moriuntur, mala, atque adeo pessima, ac pestifera iudicia vocantur. Qui uerò iudicia non afferunt, ferè omnes mortiferi aut longiss. morbi sunt, in quibus cuncta crudiora obseruamus. Qui uerò difficulter hoc est male iudicant, in ijs aut concoctio quidem instituta est, sed nondum est absoluta aut, diebus, quæ iudicia minime afferre solent, humorum emissiones subsequuntur; aut parum firma, & planè incerta iudicia illa euadunt; aut perniciosa aut certè periculosa habent adiuncta symptomata, aut recidiuam tandem afferunt. Mala autem iudicia dicuntur, quæ cum naturalibus emissionibus aut abscessibus facta non modò ægros nihil iuuant, uerum quoque ut deterius se habeant in causa sunt. Quibus in febribus VI. die rigores fiunt, vix iudicia ægri subeunt. Quibus accessiones fiunt, quacumque tandem hora febris dimiserit, si postridie eadem, qua antea hora occuparit, vix iudicium exercebitur. Quæ iudicia afferre solent, illaque minime exercent, partim pestifera sunt, partim verò difficilia iudicia portendunt. Quæcumq; signa iudicia demonstrant, ea si non exercētur, difficilius morbi eadem subeunt. Quarta die superuenientes sanguinis è naribus profusiones ægrè iudicia afferunt.

Morbus incoctus. Quod crudum est, ei, quod secundum naturam se habet maxime contrarium est, magnamque ostendit partium ægritudine affectarum imbecillitatem. Signa cruditatis materiæ diutinum quidem morbum necessariò significant, sed quantum in ipsis est, neque interiturum, neque conualiturum ægrum portendunt. Quæ concoctionem & cruditatem indicant petenda sunt ex duobus libris primo scilicet & secundo de materiæ maturatione in morbis, in illis enim cuncta singna diligentissimè persecuti sumus. Quàmdiu autem fulua profluxerit vrina & tenuis morbum nondum maturitatem assecutum esse significat. Raucedines & grauedines, in valde senib.

minime

minime maturantur. Vrinæ turbulentæ,& quæ ſubſident,concoctio nis cuiusdam initium ſignificant; quæ uerò non ſubſident præter flatuoſam turbationem craſsitiem incoctorum humorum indicant: vrinę nigræ certamen aliquando & perturbationem oſtendunt. Vrinæ fermentatæ humores naturam mouere; agitare & perturbare oſtendũt; vrinæ uerò quæ fermentantur, principio haud vulgarem craſsitiem nactæ ſint, oportet, deinde leniter efferueſcant, & pars, quæ ſpiritu magis prædita eſt,cum citius agitetur,in tumore maiori ſit, bullasq; maiores concitet,quàm cum edebatur urina,neceſſe eſt.

Longitudo morbi. Morbus longius ducitur, cum cruda omnia minimeque matura naturam propellere obſeruamus.Signa longitudinis morbi cum mortiferis,& perniciosis eſſe poſſunt,præterea verò cum concoctionis & maturationis notis una concurrere poſſunt. Pluſque aliquando ſignificat,quàm malum.

Sudores peſsimi ſunt frigidi,& tantummodo ex facie emanantes, nec non ex ceruice;hi enim cum acuta febre mortem pręnunciãt,cum leniore verò diuturnitatem morbi. Qui uerò tumores in præcordijs ſunt molles & ſine dolore, & digitis facile cedunt, diuturniores prædictis ſunt. Quæ verò uenter reddit, ſi varia ſint, diuturniora quidem his ſunt,nihilominus autem pernicioſa. Si verò vrina intermiſerit,& nonnumquam pura edatur, nonnunquam verò ſubſideat album & lene, longior fiet morbus & magis periculoſus. Si verò fuerit vrina ſubrubra,& ſubſideant in ipſa ſimilia, & lenia, longius ducet̃ morbus hic quàm prior,ſed maxime ſalubris erit.Quæ aũt anginæ eoſdem dolores afferent,in tumore verò ſunt, & facies rubet, peſtiferæ quidem maxime ſunt, ſed diutius quàm priores prorogabuntur,præſertim ſi rubor maior conſequatur. Quibus verò fauces & ceruix vna rubuerint,hæ anginæ lentius agent, & ægri maxime ſeruantur,ſi & ceruix & pectus maxime rubeant, & eryſipelas intro nõ recurrerit. Quibus verò & obſcura vox accedebat, Anginæ acriores erant,diutiuſq; uexabant. Qui verò III.V.VII.IX.XI. XIIII.XVII. XXI. XXVII. XXXI. XXXIIII. ſudores conſequuntur,dolorem ſignificant,& morbum producunt,& recidiuas minitantur.Febricitantes non planè leniter,ſuo ſemper ſtatu manere,nihilque corpus emacreſcere,aut magis quàm pro ratione extabeſcere & quaſi colliquari malum eſt: illud enim morbum productiorem,hoc verò naturæ imbecillitatem ſignificat. Frigidi ſudores cum acuta febre manantes ægris mortem minitantur,cum leniori verò morbus extrahitur. Atque ubi in toto corpore mutationes acciderint, & corpus modò re-

frigeretur modo calefit,& modò hic modò verò ille color diffundatur,morbus moram faciet. In febribus abscessus,qui in primis indicijs non tolluntur,cunctantur. Febricitanti sudor consequens febre non decedente malus,protrahitur enim morbus, & multam humiditatē subesse significat.Febri correptis,si in vrinis subsideāt crassiora farinæ simillima,spacium morbi proferetur. Quibus in urinis bullæ innatant,illæ nephritim significant,& morbos producunt. Post sanguinis profluuium rigores morbi diuturnitatem demonstrant. In Pleuritide si talia ex pectore extrudantur,qualia maxime uolumus, celerrime iudicium exercetur, sin minus, aut pernicies ægro protinus imminebit,aut longius morbus producetur. Si vrinæ mutationes habent,tempus indicant.morbumque necessario modo ad interitum,modò ad salutem se inclinare ostendit. Hæc nunc de signis habui.modò certa unicuique indicio sedes asſignanda est, & unumquodque ad suum quasi gradum efferendum,& ante oculos singillatim cuncta adducenda,ut quàm facillime ea nobis in notitiam ueniant. Quatuor verò gradus eorum efficiamus, in primum ueniant, quæ bona sunt,ut illa de sudoribus. Qui in causa sunt,ut facilius multò ægri morbū ferant:secundum locū obtineant,quæ cum comparatione aliqua scripta sunt.Sputa,quæ dolorem leuant,cæteris meliora.in eundē ordinem redigantur,quæ valde utilia appellantur,ut ea.Sputū autem flauum sanguine mixtum non adeo multo si in pulmonis inflamationibus inter initia morborum edatur, ualde prodest. Tertium locum ascendant optima simpliciter,ut illud pus album,æquale,leue cuique nulla præterea odoris fœditas accedat,& Alui sordes optima est,mollis,coacta,& quę eodē tempore extruditur,quo secunda ualetudine æger assueuit.cum his & aggregentur & illa.Vomitus commodisſ.est ex pituita cum bile maxime permixtus. Postremum ordinem teneant, quæ maximam vim habere ad salutem dicuntur, ut bene,& facile spirare. Malorum itidem signorum quatuor sint gradus. Quædam enim simpliciter talia esse dicantur;ut illa.Si pedes quoque nudet,nec his calor subsit,malum. Et quæ scripta reliquit de manuum proiectione,nec non de sputis.In secūdum gradum ueniant,quæ comparatiue dicuntur, ut illa. Si verò cum toto corpore,tum verò manibus ac pedibus grauitatem sentiat, magis periculosum est.Tertium gradum ascendant ea,quæ pesſima sunt, ut illa. Pesſimi sudores frigidi,tametsi tantummodo caput,facies, & ceruix sudore madeant. In quarto gradu collocantur ea signa: quæ mortem subesse significant, quæ contraria plane sunt illis, quæ magnam habere

a Nebulae, quae apparent in urinis albae quae bonae sunt. ut illa de.

bere uim ad ſalutem dicuntur, ut illi. Si autem peruertatur, aut liuida & pallida palpebra eſt, aut labium, aut naſus ijsdem præditus coloribus alijs præterea accedentibus ſignis, mortem ſubeſſe ſciendum eſt. Et ualde pernicioſa, ut ſtridor dentium in febribus qui id à puero non conſueuit, furorem & mortem prænunciat.

BONORVM SIGNORVM GRADVS.

Primus.	Secundus.	Tertius.	Quartus.
Bona. *63*.	Melius. *62*.	Optima. *59*.	Valde magni momenti. *59*.
Salutaria. *65*.	Securius. *63*.	Placidiſſ. *61*.	
Superſtes. *65*.	Valde prodeſt. *63*.	Securiſſ. *62*.	
Vtile. *66*.		Securitatem. *62*.	
Prodeſt. *66*.		Commodiſs. *62*.	
Commoda. *67*.			
Oportet. *67*.			
Conducit. *67*.			
Soluit. *67*.			

MALORVM SIGNORVM GRADVS.

Primus.	Secundus.	Tertius.	Quartus.
Mala. 71.	Peiora, ſeu deteriora. 86.	Peſsima. 87.	Mortem proximã, & citam. 100.
Magnũ malum. 79.	Valde mala. 87.	Pernicioſa. 88.	Valde pernicioſa. 101.
Abſurdum. 79.	Magis periculoſa. 87.	Terribile. 92.	Terribilia maxime. 102.
Maligna. 82.	Minus pernicioſa. 87.	Mortifera. 92.	Maligniſſ. 102.
Minus graue. 85.	Non magnopere pernicioſa. 86.	Mors. 96.	Pernicioſiſſ. 101.
Prauum. 80.	Non ualde mortifera. 86.	Valde mortifera. 99.	Timor. 102.
Praua admodũ. 81.		Magis mortifera. 100.	Diſperatus homo. 102.
Periculoſa. 85.		Magis terribilia. 100.	
Minus periculoſa. 85.			
Non bonum. 85.			
Minus bona. 85.			
Damnare. 85.			
Minus ſecurum. 86.			

MEDIA SIGNA. 103.

Hactenus ostendimus perfectam & absolutam signorum omnium distributionem, ac vires: nunc cum in morbis curandis quasi præter spem aliquando euenire obseruemus, vt ægritudines aut in abscessus desinant, aut conuulsiones, aut delyria, aut animi deliquia consequantur, aut dysenteriæ, intestinorum leuitates, aqua inter cutem, parotides, puris eruptiones, recidiuę, sãguinis profluuia, suppurationes, vomitus, capitis atque vteri dolores, paraplegiæ, maniæ, cæcitates, sudores, rigores post illos excitentur; vt cuncta meditata habeat medicus incommoda, quæ ęgros vrgere, & vexare maxime solent, atque in curationibus illius animo nihil quicquam accidat noui, de signis, quę illa demostrãt, ac præcinunt uel symptomata vel mala maxime agendum nobis esse intelllgo. qua in re Hippo. aliorumque, qui clariss. senis, quem optimè in morbis præsagisse nemo non fatetur, auctoritatẽ, sectamque secuti sunt, sententijs scriptisque vtemur: eaque in hunc librum (vt & antea fecimus) distinctè & ordinatè disposita transferre conabimur.

Abscessus. ad abscessus uel bonos vel malos ægritudines aliquando conuerti nouum non est. ad bonos abscessus malum traduci concoctio eorum, quæ depelluntur, demonstrat. ad malos recidere cruda, & inconcocta præmonstrant. in abscessibus qui fiunt in dieb. qui afferunt iudicia, ut crudiorem, ita etiam diuturniorem morbum esse oportet. qui enim maturitatẽ habet morbus, ipse sua vi soluitur; perniciosior uerò nullum habet abscessum. at si diuturnior, & crudior, neque malignus fuerit, tũc abscessum futurum meritò inclinat animus. Abscessus autem aut per venas, aut per ossa, aut neruos, aut cutim, aut alias partes maxime erumpere solent. & idem paullo post. Abscessus aut per venas aut per aluum, aut per neruos; aut per cutim erumpunt, aut in ossa prorumpunt, aut in spinalem medullam, aut in cæteros quosdam quasi emissarios, vt os, pudendum, aures nares. abscessus fiunt (vt supra ostendimus ἢ κατ᾽ ἔκρουν, ἢ κατ᾽ ἀπόστασιν. optimi sunt, qui inferiores partes occupant, easque à morbo remotiss. ac qui per

eas

eas vias extruduntur,per quæ commodo naturæ id fieri poteſt,ut per aluum, per vrinæ veſsicam. Si abſceſſum futurum ſperaueris, humorum perpende (vt ita dicam) inclinationem, ad quam ſcilicet ferantur partem, & vniuſcuiuſque partis ſymptomatum vires & præcordiorum diſtentiones conſidera; ſi ex omnib. ſignis conijcies ad caput humorum impetum ferri, parotidas continuò fore prædica. In febribus in quibus vrinæ tenuiores feruntur, ſi inferiores corporis partes frigidiores ſint,circa aures & collum abſceſſus expectare oportet.abſceſſus excitantur,cum humor crudus eſt & tempus anni frigidius.abſceſſus vel interiora occupant, vel exteriora inuadunt;hi leniores;illi peſtiferi ſæpe eſſe ſolent.

At ſi digiti ac pedes penitus nigreſcãt,minus pernicioſi ſunt,quàm liuidi,verumtamen alia quoque ſigna expendere oportet; etenim ſi facile videâtur ferre morbum,& aliquod aliud ex ſalutaribus ad hæc ſignum acceſſerit,morbum abſceſſu finiri poſſe ſperandum eſt, ita vt æger quidem incolumis euaſurus ſit, at corporis partes nigræ decidant. Quicunque vrinas tenues & crudas diutius edunt, ſi cætera veluti incolumibus ſigna acceſſerint,abſceſſum expectare oportet in locis infra ſeptum tranſuerſum. ex pulmonis inflammationibus,quibus abſceſſus circa aures oriuntur,ac ſuppurantur,aut inferiores partes occupant,ac fiſtulæ fiunt,ij ſuperſtites ſunt. Atque huiuſcemodi abſceſſus hoc pacto perpendere oportet, ſi & febris non quieuerit, & dolor minime depulſus fuerit,& ſputum,vt ratio ipſa maxime poſtulat,non edatur, neque bilioſæ neque ſolutiores & ſinceriores alui ſordes fuerint,neque vrina ualde multa, & multam habeat ſubſidentiam; cætera verò omnia ſigna ſalutaria conſequantur, eaque ſuperſtitem ægrum futurum indicant, tum abſceſſum huiuſmodi fore prænunciant. Fiunt autem abſceſſus, cum in inferioribus quidem partibus ijs, in quorum ægritudinibus inflammatio præcordia occuparit; tum verò in ſuperioribus ijs,quibus præcordia mollia & minime dolentia fuerint, & ſpirandi difficultas,quæ longo interuallo ægrum vexarit,ceſſarit nulla manifeſta cauſa præcedente. Si verò ſputum non rectè edatur,neque in vrina aliquid ſubſederit,uerendum eſt,ne claudus futurus ſit articulus,aut certe quamplurimum moleſtiarum exhibiturum. Capitis dolores magni ac continui cum febre,ſi mortiferorum ſignorum aliquod acceſſerit,pernicioſi valde ſunt;ſin verò abſq; talibus ſignis dolor viginti dies pertranſierit,& febris vrgeat,ſanguinis ex naribus profluuium aut abſceſſum quendam in inferiores partes peruadentem expectare oportet,verumtamen quàmdiu dolor re-

cens adfuerit, eadem ratione sanguinis è naribus profluuium sperandum est, cum aliàs tum si dolor tempora ac frontem occuparit. Quæcunque febris moram longiorem facit ægro ad sanitatem properante, sic ut neque dolor vrgeat propter inflammationem, aut propter aliã manifestam causam, huic abscessus prorumpet cum dolore ac tumore in aliquem articulum, maximeque in inferiorem. Prorumpunt autem huiuscemodi abscessus magis & ocyus ijs, qui triginta annos minime excesserint. expectare verò oportet illico abscessum, si febris vrgeat, uigesimumque diem transierit. Seniores verò minus corripiunt abscessus febre productiore. At verò huiuscemodi abscessus expectare oportet in febribus continuis, quæ ad quartanas deflectent, si intermiserint, & multiplici, & erratico motu ægrum occuparint, atque hæc agens Autumnus appropinquet. Atque ut abscessus oritur his, qui nondum xxx. annos attigerint, ita quartanæ magis eos occupant, qui xxx. annos agunt & amplius. Cæterum illud animaduertere operepretium est, magis hieme gigni, tardiusque decedere, ac minus recurrere. Abscessus febres Causos abstergere solent, at non veros. Et si in hisce uel ieiunum intestinum, uel iecur maxime afficitur, abscessus inferiores magis partes occupant. Hinc coxæ dolores oriuntur, pudenda liuent, testesque denique contenduntur. In quibus abscessus oculos occupaturi sunt in febribus ardentibus ijs maxillæ rubent, & sanguis è naribus fluit; sed & quibus post aures oriuntur. Forte autem & abscessus articulos corripient; nondum tamen id aperte noui. Abscessus non sæpe oriuntur, quibus rigores superueniunt. Tumorum præter naturam concoctio suppuratio est, quæ si in exteriorẽ partem feratur & parua sit, & quàm maxime foras deferatur, optima (vt & antea diximus) est; quæ uerò magna & latior, & in exteriores partes minime fertur, minimeque acuta est, pessima est; quæcunqne verò in exterioribus partibus rumpuntur, optimæ sunt, quæ nihil habent commune cum interioribus partibus, sed contractiores sunt, dolo remque minime afferunt, & tota exterior pars uno & eodem colore prædita est. Phymata, quæ acuta sunt, in exterioremque partem maxime feruntur, ac omni ex parte maturescunt, atque circum circa dura non sunt, deorsumque vergunt, bifariamque minime distribuuntur, meliora; contraria uerò mala: & quo magis contraria sunt, eò sunt ~~pessima~~. Quibus tumores post aures in iudicio excitati non suppurarunt, his euanescentibus recurrunt, quemadmodum solet accidere in morborum repetitionibus; ubi autem morbus recruduit, iterum in tumore sunt ac permanent, quemadmodum in simili febrium ambitu

minime deteriora

redin-

redintegrationes facere ſolent; in his ne abſceſſus in articulis oriãtur, timeri poteſt: idem planè ſcriptum reliquit 3. de humo. 6. vrina craſſa, alba ut in puero Amphigenis obſeruauimus quarta quaque die, quas laſsitudines excitant, procedere ſolet, & liberat ab abſceſſu: quod ſi huic quoque accedat ſanguinis è naribus profluuium, citiſsime morbum tollit. eadem ſanè litteris mandauit 3. de humoribus. Quinimò & in febribus cum laſsitudine tuſſes ſiccæ ſi inuadant, ac cum febre ſemper hæreant, in articulos abſceſſus vel dolores excitant. Abſceſſus in febribus maxime in articulis maxillisque oriuntur: eum autem locum protinus obſident, quem dolor maxime occuparit, atque potius ac ſæpius ſuperiores partes peruadũt; ſi uerò lentè morbus agat, doloresque inferiores partes vrgeant, abſceſſus quoque in inferioribus partibus excitantur; maxime uerò pedes calidiores inferius, frigidiores ſuperius abſceſſus orituros eſſe ſignificant. Si quidem ex fluentibus aliquid intus relinquatur, illico morbus ad abſceſſum conuertitur. In ijs, qui ex morbo emerſerunt, ſi de improuiſo manus & pedes doloribus conflictentur, in illis abſceſſus continuò concitabuntur. Et ſi quæ pars ante morbum vehementius laborarit, ibi morbus conſidet; quod ijs maxime euenit, quos Perinthi tuſsis, Anginaq; vexauit. Tuſsis enim non aliter atque febris abſceſſus excitat. Qui in febribus laſsitudines ſentiunt, ijs in articulis, & in maxillis potiſsimũ abſceſſus prorumpunt. Quibus à morbo confirmatis, pars aliqua laborem affert, eò abſceſſus prorumpunt. At ſi quæ ante morbũ pars dolorem attulerit, ibi ſedem ſuam abſceſſus delegit. Quos febres longiores vexant, ijs tubercula in articulis erumpunt, aut dolor eos affligit. Vbi ſuſpitio eſt ad articulos abſceſſum erupturum, eum planè delet vrina multa, craſſa & alba, qualis in febribus laborioſis iiij. die nonnullis profluere incipit: quòd ſi ex naribus etiam ſanguis fluxerit, breuì exitum res habebit. Si ijs, qui renum dolore iampridem correpti ſunt præter prædicta ſigna dolores etiam in ſpinæ muſculis oriantur, modò exteriora loca occuparint, foras quoque vertetur abſceſſus, quòd ſi interiora magis obſederint, interius quoq; abſceſſum prorupturum potius ſuſpicandum eſt. vbi tuſsis & febris infeſtarit, ſubditoque tuſsis quieuerit, aut abſceſſus conſequi, aut iuncturas, aut renes vehementiores dolores occupare ſæpe obſeruaui. acutiores dolores & ponderis ſenſus lapidem in renibus ſubeſſe demoſtrabant, punctiones, & idem ponderis ſenſus vel iuncturarum dolorem, vel abſceſſum aſſurgere oſtendebant.

in quartanis

Conuulſiones, vel neruorum diſtentiones. Si pus cum vrina edatur

tur

tur in eorum ægritudine, qui in distentione neruorum inciderunt, signum bonum est, & morbum maturari indicat. At verò pueris neruorum distentiones consequuntur, si febris accesserit acuta, & venter nihil reddiderit, nec somnus accesserit, & terreantur, & plorent, & sæpe colorem mutent, & viridem seu pallidum, aut liuidum, aut rubrum diffuderint. Accidunt veró hæc potius quidem pueris nuper ortis vsque ad septimũ annum; qui verò hos excesserint, & viri huiuscemodi morbo non corripiuntur, nisi si aliquod signum maximum & pessimum accesserit, qualia sanè in phreniticis accidere cõsueuerunt. pueri, quos grauitas capitis totius, stomachiq; morsus, atque fastidia male habent, & biliosa & pituitosa euomunt plerunque in conuulsionem incidunt. Quos ceruicis, capitisque dolores ac grauitas cum febre, & sine illa vrgent, si pueri sunt, plerumque ad conuulsiones compelluntur. Quibus tumores in vlceribus apparent, non valde conuelluntur, neque insaniunt, his repente dissipatis retrorsum quidem conuulsiones, & distentiones fiunt, antrorsum uerò insaniæ, lateris dolores acuti, aut suppuratio, aut dysenteria, si rubicundiores magis fuerint tumores. Eadem ferè litteris consignauit secundo de m. V. Maxillarum contractio, manuumque (vt ita dicam) porrectiones, & dentium stridor, neruorum distentionem præcinunt. Alui contentio, liquida vix ui expressa extrudens cleriter intumescentes, nescio quid distentionis prænunciat, veluti quoque Aspasij F. superrigere his perniciosum: post hæc cõuulsus factus ac tumefactus vbi diutius ęgrotabit, orisque putrefactio viridis accedet.

Ex ijs, quæ simul obseruauit, generalia præcepta colligere conatur in multis magnopere errans. Quibus in lumbis dolor est lenis, & diutinus præcordia corripiens, & ciborum fastidium afferens unà cum febre, eos si capitis dolor vehementior, grauiorque occuparit, repentinò cum quadam distentione neruorum moriuntur.

At hic nobis optime consultum esse minime vult; namque hęc, quę hìc coniunctim affert, necessariò minime sequuntur. Rigores superuenientes, qui noctu magis aliquo pacto accessiones habẽt, cum vigilijs, & venarum agitationibus in somnis vrinæ non nunquam procedunt sine uoluntate, in neruorum distentiones aliquando cum sopore desinunt.

Multa hic affert, quæ cum cęteris minime congruunt, communiaq; à proprijs separare, sciungereque nescit. Qui inter initia sudoribus madent, vrinis concoctis, incenduntq;, ac sine iudicio frigore frigescuut, breui toti ardere videntur, torpidi item, sopore distentioneque

neruo-

neruorum occupati perniciosè se habent quædam & hac in sententia planè superuacanea reperiuntur. Vterum gerentibus capitis dolores soporesque cum grauitate accedentes mali sunt, forte autem hisce etiam distentio neruorum prodest.

Quæ rarò eueniunt à prorr. scientia remota esse debent. In faucibus gracilibus dolores; qui strangulare videantur, distentionis neruorum quamdam dant significationem, cum aliàs, tum verò si dolere antea caput inceperit, veluti in Thrasimontis F F. contigit.

Quas in aliquo ægroto concursiones obseruauit, notauit, quæ cum præceptis generalibus colligari minime possunt. Tremores si in neruorum distentiones euadunt, dum sudores oriuntur, recurrere solent, iudicium eorum exercetut, cum rigor iterum eos occuparit; iterum uerò rigent maxime in uentre concluso ardore.

Huius sententiæ prima pars planè falsa est; secunda uerò hoc pacto ad ueritatem traduci potest. ægritudines, quæ cum sudore desinere visæ sunt, iterumque recurrunt, & rursus incenduntur, atq; iterum sudoribus abstergi visæ sunt, verum, certumque habent iudicium, vbi superriguerint. Tertia verò pars sic. Ventris æstus rigorem antecedit. Lumborum dolor, capitis, & oris ventriculi cum sputo, quod vix ex pectore expuitur, distentionem neruorum aliquo modo portendunt.

Meritò hæsitat cum singulas res efferat, quasi generalia sint. Vrina supprimitur, quibus rigores superuenire debent, & ex hisce neruorum distentiones. Turbulentæ ac (vt ita dicam) feroces ex somno excitationes, distentiones neruorum portendunt, cum aliàs, tum si sudor penitus emanat.

Nihil hæc planè necessarij habent. Et colli & dorsi refrigerationes manifestæ, quæ & totum corpus corripiant, præterea uerò & vrinæ quæ spumam habeant unà cum animi deliquio, & oculorum obscuritate distentionem neruorum non longe abesse significant.

At quædam hoc loco reperiuntur, quæ distentionem neruorum ne indicant quidem, quædam uerò ex euentu. Qui in febribus sudore madent, caputque eis uehementius dolet, aluo astricta neruorum distentione corripiuntur.

Non sæpius sed semel hoc fortasse obseruauit. Quæ ex lumbis ad collum & caput redundant, & lenis apoplexiæ modo resoluta sunt, neruorum distentiones ostendunt & de mente deijciunt, an & talia distentione neruorum soluantur? qui verò huiuscemodi malis correpti sunt, variè ęgrotant.

scriptu

Hæc quoque in aliquo ægroto aliquando superuenire obseruauit. Neruorum distentiones in hystericis sine febre lenes sunt, ut Dorcadi contigit.in aliis quibusdam codicibus sic spiritum reperi. Frequentiores in phreniticis permutationes neruorum distentiones præ nunciant. Quæ tantula ferocitate de mente deturbant, atram bilem imminere significant,quod si post muliebrium purgationum retentionem consequantur,ferina sunt: hæc verò amplius superuenire solent, num & hæ conuellantur?num & uocis suppressiones cum sopore neruorum distentionem indicant. Veluti Coriarij F. quæ muliebri profluuio correpta ægrotare coepit.

In hac omnia non continentur. Post sanguinis profluuium nigrorum alui sordium reiectio mala,praua sunt & valde rubra.an quarto die illud sanguinis profluuium accedat? sopore occupati ex his neruorum distentione pereunt.an nigro stercore præcedente, & uentre tumefacto?

Quicumque hoc scribit,aut obseruat aut in singularibus planè uersatur.Quibus largè magnoque impetu,atque copiosè sanguis ex naribus profluit, ij aliquando in neruorum distentionem incidunt, venæ uerò sectio liberat.

Delyrium,inflammatio, dolor, furor febres & delyria seniorib. minus superuenire solent,quàm iunioribus. Quarto & quinto die acuta phrenitide correptos uidi, quibus ex morbo mors consequuta est, at tertiò non vidi. Vigesimum verò diem non attingunt. Phrenesis uerò cum concitari soleat aut à bile,aut ab humore melancholico, tacere melancholicorum esse notamus, cooperiri uerò est proprium utriusque,nisi si frigore urgente cooperirentur. In acutis morbis cum repētē sanguinis profluuium ex naribus superuenit, vrinam tenuiorē & clariorem fere semper descendere obseruauimus. quod si manus tremulæ consequantur,uel delyrium,vel neruorum distentionem semper prædixi. Hinc illa Hippo. In acutis morbis quæ Aestate & Autumno excitantur, repentina, sanguinis eruptio, naturæ firmitatem, multamque in venis inflammationem significat. Itemque quod postero die urina tenuis descendet.& si æger ætate floruerit,præditusq; fuerit ob exercitationes corpore bene carnoso,uel melancholico, uel ex nimio potu manus tremulæ,fuerint delyrium uel neruorum distentionem prædicere consentaneum est. Natura omnino Aestate propter aeris caliditatem magis ad superiora mouetur. Boni autem medici officium est prædicere mortem aut dolores magnos. At in uentre iacere, si quis sanus minime assueuerit ita dormire, delyriū significat,

ficat. aut dolorem, qui loca circa uentrem vrgeat. Dentium ſtridor in febribus, qui a pueronon conſueuit, furorem aut mortem prænunciat. at verò prædicere oportet ab utriſque periculum imminere, quòd ſi inſanus hoc faciat, iam ualde pernicioſum eſt. Reſpiratio denſa dolorem portendit, aut inflammationem, quæ loca ſuper ſeptum tranſuerſum poſita ſunt, occuparit. Quæ verò magna reſpiratio eſt & longo interuallo ducitur, delyrium indicat. Si verò pulſus quoque in præcordijs ſentietur, perturbationem, aut delyriū ſignificat; Oculos item eorum ſpectare oportet; etenim ſi frequentius moueantur, furioſos hoſce fore ſuſpicandum eſt. Aquæ porrò inter cutem ſi ab acuto morbo concitatæ ſunt omnes malæ ſunt, neque enim febres abſtergunt & ſummos dolores afferunt, & mortiferæ ſunt; fons autem & origo huiuſce morbi ſunt præcordia & lumbi, plerumque verò à iecore incipit. Teſtes & pudenda reuulſa magnos dolores prænunciant, & periculum mortiferum. Peſsimum autem eſt neque noctu neque interdiu oculis ſomnum videre ſuis, aut enim præ labore uigilijs vrgeri, aut delyrio ex huiuſcemodi ſigno colligimus. Flatum ſine ſono & ſtrepitu edi, quàm inibi reuolui melius eſt; & qui hoc pacto editus eſt flatus, aut dolere quidem ægrum ſignificat, aut inſanire, niſi ſi volūtariè æger ita flatum eijciat. At ſi deſinant, deinde aſſurgant abſceſſus, ægrique ex toto ſpuere deſinant, febre vrgente, terribile eſt; periculum enim eſt, ne delyret æger, & moriatur. Auris dolor acutus cum febre continua & magna horribilis eſt; effugere enim non poteſt, quin aut delyret aut pereat æger: quoniam igitur lubricus hic locus eſt, cætera ſigna ſtatim poſt primam diem animaduertere oportet: namqne minores natu VII. potiſsimum aut celerius morbo pereunt, ætate uerò prouectiores tardius multò: febris enim & delyrium minus hos vrgent, ob eamque cauſam aures antea ſuppurantur. At ſi in recidiuam incidunt, ex ea mors conſequitur, minores verò natu antequam ſuppurent aures, intereunt, ſi uerò ex auribus candidum pus profluat, ſpes eſt natu minorem conualiturum, præſertim ſi aliquod aliud bonum indicium in eius ægritudine notetur. In magna febre ægrum minime ſitire, uel illum de mente deturbatum eſſe indicat, uel naturalem uentris vim ac facultatem (ut ita dicam) cadaueroſam eſſe. niſi ſi fauces humore, qui à capite deſcendat, madeant, atque irrigentur. In vrinis eneorema non ſublime non ſemper indicat deſipientiam, ſed interdum ex euentu eam commōſtrat, quoniam ſpiritum in corpore abundare eneorema demonſtrat. Quibus in aliqua corporis particula dolor vrget, doloremque

non sentiunt ijs mens nō constat. Quibus in febribus aluus liquidior est,& mens minime constat, horumque plurimi floccos legunt, naresque scalpunt,& interrogati, pauca respondent: cæterum per se nihil quod sanum sit planè loquuntur: hæc indicia non melancholica, sed phrenitica sunt. Cum febrientis 4. die lingua titubet, uenterq; liquidiora,& biliosiora reddiderit, hic in delyrium incidere solet, sed diligenter animaduertere oportet, quid subsequentibus diebus potissimum eueniat. Ab ossis vulnere insania, præsertim si vulnus ad medullam penetrauerit. Oculi ardentes delyrium portendere uidentur. Quibus in dextra corporis parte contentio pręcordiorum mollior sentitur, hi insaniunt, nisi si febre desinente planè illud abstergant.

At hoc perpetuum minime est. Sputa rotunda de ratione deturbant, qualia in Pleno obseruauimus. Sputa rotunda insaniam significant, ut in Psinthio, huic ex sinistra nare sanguis profluxit,& quinto die conualuit. Vrina, in qua multa subsident, qualis Dexippi post caluitiem fuit, insaniam abstergit. Qui comate occupati inter initia cum capitis, lumborum, præcordiorum, colli dolores vigilantes num phrenitici sunt? nasus hisce stillàs perniciosus cum aliàs, tum verò si quarto die cœpit. Densæ linguæ atque aridæ phrenitim protendunt.

At hoc minime perpetuum est. Aegri si in maximis perturbationibus uigilarint, vrinæque profluxerint sine colore nigræ, in quibus aliquid innatet, illæque, cum sudoribus emanant, delyrium portendunt.

At nullum neque sudoris neque vrinæ signum proprium phreniticorum est. Insomnia quoque in phreniticis manifesta sunt.

Hoc non phreniticis solis conuenit, neq; cunctis, uerum plurimis. Screatus frequentiores si & aliud quoddam signum præterea accesserit, phrenesim portendunt.

Hoc item multis, non autem omnibus neque solis superuenire obseruamus. vomitus cum capitis doloribus æruginosi cum surditate, & vigilijs insaniam subesse significant.

Signa hæc delyrium notare quidem solent, at perpetua & inseparabilia signa non sunt. In acutis morbis faucium sine tumore dolores haud magni, & qui hominem iugulare queant: atque ubi æger hiarit, os claudere minime facile possit, mentis errorem portendunt. ex quibus phrenitici euadunt & perniciose se habent.

Ex huiuscemodi symptomatis phrenesis minime consequi necessariò solet; nihil enim est, quod cerebrum affectum esse demōstret. In

phreni-

phreniticis albæ alui ſordes malæ, ut Archecrati: num & hiſce etiam torpor ſuperuenit? rigor in his peſsimus.

Ne hoc quidem proprium phreniticorũ eſt. In phreniticis inter initia manſuetudo, veruntamen nullo loco poſſe conſiſtere malum eſt, & ſcreatus malus.

Nihil planè habet phrenitidis proprium. De mente deiecti, ubi præterea acuta febris acceſſerit cum ſudore, phrenitici euadunt.

Nihil quod perperuum ſit habet. Phrenitici qui exiguè bibunt, ad omnem ſonitum protinus commouentur, nullo negocio incidunt in tremorem.

Non omnes quidem, ſed qui deterrime ſe habet. à vomitu cum faſtidio ſi vox cum clangore conſequatur, aut ſordes in oculis inhæreſcant, & quaſi puluere pleni videantur, inſaniam portendunt, vt Hermogigi vxori contigit, quæ inſania vehementer uexata uoce ammiſſa mortua eſt.

Quædam communia ſunt cum tabe occupatis, cętera ſolis Phreniticis minime conueniunt. In febre ardente ſi ſonitus aurium accedat, ſenſuſque uiſus hebetior fiat, grauitaſque narium ſuperueniat, melancholico modo de mente deturbantur.

Hoc nonnunquam verum eſt. Mentis errores cum voce, quæ clangorem habeat, linguæ conuulſiones tremebundæ, & voces tremebundæ, mentem depellunt. in hiſce durities pernicioſa.

Ne hæc quidem phrenitidis propria ſunt, linguæ tremebundæ ſigna ſunt ægros de menti deſeri.

Neque hoc proprium phrenitidis ſignum eſt. Moleſtè ferre morbum cum horrore, partibus ſuperioribus ſi non ſine febre ſudore madentibus, phrenitim prænunciat, veluti Ariſtragoræ, hoc quoque pernicioſum.

Hæc dubia ſigna ſunt: illud argumento eſt, quod ægrum laudat. Surditas & vrinæ rubriores, in quibus nihil omnino ſubſidet, & aliquid innatat, de mente ęgrum diſcedere portendunt.

Neque multos huiuſcemodi ægrotos vidit, neque rei euidentiam ſequitur. Mentis errores tremebundi, obſcuri, lenes, in quibus ægroti facile contineantur, ualde phrenitici ſunt, ueluti Dydimarco in Co.

Nunc & uerum uidetur dicere, & ſingulas res minime notat. Poſtrigorem torpores, mentem conſtare non ſinunt.

A morbis ad ęgros tranſit, aliquando è contra. Dolores, qui vmbilicum vexant palpitantes de mente quidem aliquando deturbant,

bant,uerum in iudicio aceruatim spiritus cum haud vulgari cupiditate peruadit,suræ quoque dolores in his cooriũtur, qui protinus de mente deiiciunt.

Hoc verò in uno aut altero obseruauit. Si innatarit aliquid in vrina dolore recurrente,mentem deturbari significat, & quæ in aurium sonitu oriuntur,talia existunt.

Quantò melius hoc pacto. Dolores coxæ, si qui eos excitauit, humor recurrerit,insaniam aliquando excitare possunt, si caput humor occuparit.Aægro defatigato infirmiori cui dolor capitis accesserit,sitis,vigiliæ,aluus liqaida male habeăt,obscurè loquatur,uerendum est,ne à mente tandem deseratur.

In hac reperiuntur quædam signa, quæ neque eiusdem speciei, neque generis sunt. Quibus mulieribus post partum alba cum febre non reijciuntur,surditasque accesserit,& lateris dolor acutus vrgeat hæ de mente perniciosè deiiciuntur.

Hæc singularia sunt,generalibus subiecta,quemadmodum & multa alia in eo libro continentur. Lateris dolor cum sputis biliosis, si præter expectationem soluatur,ægri mente non consistunt.

Habet hoc quoque quod omnia complectitur; quod tamen neq; ꝑpetuò neq; sæpius consequitur.Quæ ex lumbis ad collum,& caput redundant, & lenis apoplexiæ modo resoluta sunt, neruorum distentiones ostendunt,& de mente deijciunt.

Hæc quoque in uno aut altero ægroto aliquando subsequi obseruauit. Insaniæ signa sunt vigiliæ, tristitia, μαρμαίρυγες aurium sonitus, vrinæ albæ,uel pellucidæ, sudores circa collum orientes, anxietas, frequens & magnus spiritus, si inter morbi initia consequantur, & ante materiæ maturationem,vel ante morbi impetum.

Animæ defectio. Si uerò sæpe aceruatim aluus reddiderit,periculum est, ne ægri animo malefiat. Eos,qui corporis optima præditi sunt sanitate,purgăte sumpto medicamēto anima statim deficit: veluti & eos, qui prauis utuntur alimentis. Post tuberculi interiores partes occupantis ruptionem,virium infirmitas, uomitus, & animæ defectio.

Dysenteria. Post diarrheam dysenteria. Quibus suppurationibus vmbilicus terminus est, suppuraturis aluus cita redditur. Et ex naribus quoque sanguinem profundere sperandum est, ea quæ caput concutiunt; & quæ aurium sonitus excitant sanguinem profundunt, aut menses cient, cum aliàs, tum si in spina ardor consequatur:forte autem dysenteriam excitabunt.

Hoc

Hoc minime perpetuum eſt. Dyſenteria, quæ deſijt, vel abſceſſus uel tuberculum excitabit, niſi aut febris, aut ſudor ſuperuenerint, deſcenderuntque vrinæ craſſę & albæ & leues, aut in tertianis aut in varicibus uel dolor teſticuli, aut cruris, aut coxæ accedat.

Aqua inter cutem. Albæ pituitæ aqua inter cutem ſubſequitur. Poſt ſanguinis profuſionem aqua inter cutem.

Inteſtinorum leuitas. Dyſenteriæ inteſtinorum leuitas conſequitur. Quibus ventre adſtricto ſuperuenit ſanguis è naribus profuſio atque rigor prætere a: num aluus inteſtinorum leuitate corripitur, & durior fit, aut aſcarides ſubſunt, aut vtrunque?

Parotides. Parotidis ſigna ſunt, quod febris minime acuta ſit, ſeneſcat, calor ſuperiores partes occupet, ceruicis capitiſque grauitas ſubſit, huc accedunt faciei tumor, rubor, oculorum humiditas, viſus caliginoſus & ſi quæ alia. Sincerę deſinentes purgationes, quæ in omnibus quidem affligant; his verò etiam ualde ex huiuſcemodi abſceſſus in auribus concitantur.

At hi conſequuntur, ſæpe nō perpetuò. vrinæ quibus poſt aures abſceſſus conſequuntur ſi cito, & parce concoquantur, vitioſæ, & ita refrigeſcere malum.

Hoc autem ſingulare quoddam eſt. Qui ſomno vrgentur, morbo regio correpti ſunt, nec ualde ſentiunt, quibus ſuperuenit ſingultus, his cita aluus conſequitur. an ſi ſupprimitur, exoluuntur? nū his quoq; abſceſſus in auribus oriuntur?

Propria ſigna minime affert. Suppreſſæ cum rigore vrinæ malæ cum aliàs tum verò ſi antea ſopore correptos parotides occuparint: an hæc res ſalutem aliquando afferre poſsit?

Nihil quod parotidum proprium ſit, planè continet. Ex eo, qui torminibus occupatus ſit, ſi, quod venter reddidit, id quod ſubſidet, & limoſum, ſubliuidumque eſt, malum: an ſi inter præcordia dextra potiſſ. dolere videātur, exoluuntur? atque hiſce parotides, quæ parum doleant, ſuperueniunt? Soluta his omnibus aluus perniciem affert.

Singulares notat tantumodo ægritudines. Vigiliæ, quas minime tranquillè ferunt ægrotantes, parotides maxime antecedunt.

At hoc ſanè eſſe non poteſt; quinimo quis neſcit, hæc inſaniam aliquando præcurrere? ex vuluulis male olentibus cum febre acuta, prę cordijsq; ſublimibus diutius vexantib. parotides, quæ excitantur, protinus iugulant.

At mors parotides ſubſequuta nō eſt. Surdos leniores parotidas occupāt cū aliàs, tū ſi cū faſtidio quodā afficiantur & comatoſos magis.

Quaſi

Quasi verò quicquid indicet humorum impetum ad partes superiores, id continuò parotidas indicet. Abscessus in auribus ijs, qui Apoplexia lenius laborant, mali sunt.

Bis terue hoc ad summum obseruauit. Qui conuulsiuo modo cũ cathoche magis vrgentur, parotidas excitant.

Ex symptomatum concursione nihil planè colligere possumus; qua re ad rei naturam, de qua aliquid præsentire volumus, perpẽdendam nos conuertere debemus. Neruorum distentio tremor fastidium cum cathoco parui post aures abscessus cum dolore excitant.

Symptomata diuersi generis affert. Num quibus post aures abscessus gignuntur, capitis dolore vrgentur? num & superiores partes sudore madent, & item aliquo pacto rigent? Deinde & venter sordes extrudit? & somnus profundior consequitur? num & aquosæ vrinæ, in quibus alba quædam innatant? & quæ variè alba sunt, ac male oleant, abscessus in auribus gignunt? num qui huiuscemodi vrinas profundunt, sæpe sanguinis stillas è naribus profluunt? num & lingua his leuis est?

Certo nihil prænunciat. Qui magnam & frequentem habent respirationem morbusque regius consequatur, & febres acutæ cum præcordiis duris deferbuerint, num hos abscessus magni post aures occupant?

In aliquo hoc obseruauit. Quibus symptomata comatosa, quæque fastidium creent, præcordia dolentia, & pauca cruenta appareant, in his parotides concitantur, antea verò faciei signa obseruanda sunt.

Hæc verò quam potissimum partem corporis nostri abscessus occupaturi sint, ostendunt. Aluus nigra stercorosa extrudens, soporque accedens abscessus in auribus gignunt.

Sat ei erat scripsisse coma, cætera frustrà apposita sunt. Tussiculæ cum frequenti sputo abscessum post aures abstergunt. In capitis dolore coma & surditas abscessum aliquem post aures profundunt.

Modò abscessum aliquem futurum antea nouerimus. Præcordiorum contentio cum comate minime tranquilla, & capitis dolore parotidæ, vt prorumpant, in causa sunt.

Duo sunt propria parotidum signa, cæteraq; per se illas minime ostendunt.

Puris eruptio. Capitis dolores magni & continui cum febre, si aliquod mortiferorum signorum accesserit, perniciosi ualde sunt, si uerò sine huiuscemodi signis dolor viginti dies transierit, & febris

quotidie

quotidie vrgeat, ſanguinis è naribus profluuiū, aut abſceſſum quendam expectare oportet, & quoad dolor recens fuerit, ſimiliter ſanguinis è naribus profuſionem, aut puris eruptionem ſperare oportet, cum aliàs, tum ſi dolor tempora & frontem occuparit. Verumtamen ſanguinis profluuium magis expectandum eſt iuuenibus, qui XXXV. annos nondum attigerint, ſenioribus uerò puris eruptio.

Recidiua. In Recidiuam incidunt ægroti cum omnia in morbis cruda ſunt, aut cum nondum planè maturitatem aſſequuta ſunt, aut cum diebus, qui iudicia minime afferre ſolent, humorum emiſſiones eueniunt. Namque ut (Hippo. aliquando tradidit) quicquid ſuppuratur, non illico in recidiuam incidit; nempe ipſa met concoctio iudicatio ſimul & excretio eſt. Recidiuæ, quæ in morbis ſuperueniunt, ſeniores conſumunt: minores uerò natu antequam ad ſuppurationem ſpectent humores planè tollunt morbi acuti; illi enim viribus cum imbecillioribus præditi ſint, morborum reuocationes ferre non poſſunt. Si verò neque in diebus, quæ iudicia exercent, depellatur eryſipelas, neque tuberculum in exteriorem partem feratur, neque pus tuſsiendo reijciatur, ægerque omni morbi perturbatione careat, mortem ſignificat, aut ruboris recidiuam. Quibus febres decedunt, neque ſigna apparent, quæ à febribus liberare ſolita ſunt, neque in diebus, quæ iudicia exercent hiſce febres reuertuntur. Cauſi, qui diſcutiuntur abſque ſanguinis è naribus profluuio, aut ſudoribus cum concoctionis ſignis, reuertuntur, & vel coxa, vel crus dolet, expuetque craſſa, ſi ad ſanitatem æger perducetur. Quæ in morbis poſt iudicia relinquuntur, recidiuas afferre ſolent. Siquidem ex fluentibus aliquid intus relinquatur, illico morbus ad abſceſſum conuertitur. Eodem pacto ſi relinquitur ſitis, oriſque ſiccitas, & ſentiat aliquid, quod inſuaue ſit, atque ciborum faſtidium vrgeat. Febres minime acutæ huiuſcemodi ſunt, nempe recurrunt. Sudores febre occupato ſi inceperint III. ægritudinis die, aut V. aut VII. aut IX. aut XI. XIV. XVII. XXI. XXVII. XXX XXXIV. boni ſunt; hi enim ſudores iudicia afferunt, qui verò alio conſequuntur tempore, laborem morbi diuturnitatem, aut eiuſdem recidiuam ſignificant. Febricitanti niſi diebus imparibus febris deceſſerit, ea recurrere ſolet. At uerò ignorare minime oportet, ſi alio tempore iudicium fiat recidiuas fore prænunciandum, quæ erunt planè pernicioſæ. Quæ ante præiudicata ſunt cum cruditatibus, in recidiuas incurrunt. Si febris in die impari non deſierit, morbi repetitio protinus ſubſequi ſolet. Minus hi, quibus à capite raucedo, & grauedo exci-

tatur,& febris accedit (vt arbitror) in recidiuam incidunt.

Sanguinis è naribus profluuium. Materia crudiori in morbis iudicium rectè exerceri solet uel cum sanguinis è naribus magno profluuio, quod & Hippo. memoriæ mandauit, magnum sanguinis ex naribus profluuium ferè liberat; idem & in Methonis ægritudine obseruauit; aut sudore, ut in mulieris morbo, quæ in littore lecto tenebatur, idem notauit Hippo. At illud hac in re diligenter perpendendum, quòd sanguinis ex naribus profusio, tametsi copiosior, morbum maximum abstergere non potest, vt Gale. in muliere, quæ in Mendacium foro tenebatur, diligentissimè animaduertit: etenim morbi magni magna quoque & ægregia postulant auxilia, quæ optima iudicia afferãt, & tamen sanguis copiosior quoquo modo profluat, spem salutis affert. Contingit autem his in prima circuitione quoque sanguinis ex naribus profluuium, & ualde prodest. At interrogare oportet, an caput doleat, an visum habeant hebetiorem; si enim horum quid acciderit, ad eum locum sanguis repit. Magis autem id euenit iuuenibus, qui XXXV. annum nondum attigerint. Sanguinis uerò profluuium ex superioribus locis maxime expectare oportet. Capitis dolores magni & cõtinui cum febre, si aliquod mortiferum signorum accesserit perniciosi valde sunt; si uerò sine hisce signis dolor viginti dies transierit, & febris quotidie vrgeat, sanguinis è naribus profluuiũ aut puris eruptionem cum aliàs, tum si dolor tempora & frontem corripuerit. Quibus verò in huiuscemodi febre caput maxime dolore uexatur, & pro caligine oculorum sensus visus hebetior sit, aut splendores quidem ob oculos obuersentur, & pro oris ventriculi morsu contentio præcordiorum cum dextri tum verò sinistri lateris sine dolore aut inflammatione accesserit, ijs sanguinis è naribus profluuium pro vomitu expectandum est; magis tamen hoc loco in iuuenibus sanguinis profusionem expectare oportet: qui autem XXX. annum attigerint, & præterea senioribus multò minus, cum vomitus in hisce expectandi sint, in ardentibus autem & cæteris febribus, quibus colli dolor & temporum grauitas, & (vt ita dicam) caligo vertiginosa in oculis, aut etiam præcordiorum contentio nullo cum dolore accedũt, his sanguis è naribus profluit. In his causis, in quibus pulmo maxime afficitur, sanguinis è naribus profusio expectanda est. Signum profusionis sanguinis è naribus in febribus acutis feruentioribus minime voluntarias lacrimas aliquando fuisse obseruauit Hippo. modo nulla alia perniciosa signa, aut antecessissent, aut subsequuta essent. Qui in febribus obsurduerunt, ijs sanguis è naribus profluens, aut cita aluus

morbum

morbum soluit. Post vehementiorem pulsum in ulceribus sanguinis profluuium malũ. Et si è naribus sanguis fluxerit abstergitur ægritudo; nec non & si sudores superuenerint, qui iudicia afferant cum vrinis, & quibus subsideant alba, crassa, & leuia. Quibus in febrib. crura in tumore sunt, qui febre non remissa maturationem minime sit assecutus; faucibusque non tumentibus suffocari ęger uideatur, tumorque illarum recurrerit, sanguis his è naribus fluere consueuit, qui si copiosè profluxerit, morbum absterget, sin minus morbi diuturnitatem indicabit, quo verò minus sanguinis profluxerit, eò deterius & diuturnius malum erit.

Dum singulas res notat, omnia se complecti putat. Qui comate occupati inter initia cum capitis lumborum, præcordiorum, colli dolore vigilantes; num phrenitici sunt? nasus hisce stillans perniciosus cum aliàs tum uerò si IV. die cæpit.

Pessimum signum esse testatur Aetius; magnam enim esse vim sanguinis vel in toto corpore, vel in capite indicat. At Galen. aut copiã indicare tradit, aut imbecillitatem naturæ, quæ superuacanea extrudere nequit. ea verò, quæ in diebus iudicialibus depelluntur, exigua esse non possunt. Quibus lumbi dolent, his si oris ventriculi dolor accesserit, suspicor sanguinis profluuij antegressam notam esse.

Per hæmorrhoides scilicet, fieri etiam potest vt id accidat propter hæmorrhoidum retentionem. Qui statis quibusdam temporibus sanguinem profundunt, hi siti vrgentur, difficiles sunt & exoluti sunt, ni sanguis prorumpit, in comitialem morbum incidunt.

Quædam addit, quæ retentionis sanguinis propria minime sunt. Tranquilli, qui perturbantur, peruigilant; è naribus aliquid profundunt, vj. die meliores sunt, noctu laborant, postridie sudant, somno opprimuntur, delyrantque, copiose sanguinẽ profundent; an & aquosa vrina tale quid indicat?

Cuncta, quæ sanguinis profluuium antecedunt, hoc loco litteris consignauit. Quibuscunque sanguis multus eruperit, procedente morbo aluus eum male habet, nisi si vrina concocta descenderit.

Hæc eadem quarto sententiarum conscripsit. In iudicialibus refrigerationibus sanguinis eruptiones vehementiores, pessimæ. Qui capitis grauitatem sentiunt, quibus sinciput dolet, qui somnum oculis non uident, sanguinem profundunt, cum aliàs tum si quid in ceruice contenditur.

At non multi. Qui peruigilarint, repente cum iactatione quadam sanguinem profundunt, cum aliàs tum si quid antea profluxerit, an & ubi horruerint?

Horum quædam sanguinis profluuium præcurrunt. Colli dolores, oculi rubriores sanguinis profusionem præcinunt.

Hæc uerò non perpetuò sed sæpius tamen sanguinis profusionem significant. Quibus aluus adstricta est, hi sanguinem profundunt.

Semel hæc fortasse vidit. Quibus à lumbis ad caput & manus recursus fit, hi stupidi & dolore oris ventriculi conflictantur, saniosis & serosis humoribus pleni large sanguinem profundunt, verumtamen & cita aluus accedit cum corporis vexatione.

In quibusdam tantummodo hoc notauit. Quibus post sanguinis profluuium largum & frequentiorem, alui sordium nigrarum, multarum depulsio accesit, his aluo adstricta maximis doloribus vexatis sanguinis profusio accedit; quod si alia quædam eruptio consequatur, facilius illam ferunt; nũ hi multis frigidis sudoribus madent? conturbata in hisce vrina non mala; neque id quod geniture simile in ipsa subsidet, repręsentat. at sæpe his aquosa vrina profluit.

Hæc aliquando in re medica exercenda notauit, quæ generatim extulit, quòd singulorum symptomatum vires ac facultates minime nouerit. Quibus ex rigore febres cum lassitudine, his menses muliebres profluunt: at si colli dolor accesserit, sanguis è naribus erumpit. In mulieribus quoque ualentibus idem contingere nullo negocio potest. Ex naribus sanguinem profluere maxime sperandum est, cum caput vexatur, & quæ aurium sonitus adferunt sanguinis profluuium indicant: aut menses cient cum aliàs tum si in spina ardor consequatur: forte etiam dysenteriam excitabit.

In hisce omnia minime continentur. Ventris quoque palpitationes cum præcordiorum contentione sublonga, & quæ in tumore sit, sanguinis profluuium significat: horrent autem hi.

Hæc cum obscura sint, tum uerò in illis cuncta inesse minime videntur. Præcordiorum contentio cum capitis grauitate & surditate, & quæ uisus obtundunt, sanguinis profluuia significant.

Nihil planè noui affert, eadem Hippo. noster tradidit. Vndecima die sanguinis stellicidia, difficilia, cũ aliàs tum si iterũ stilla emanarit.

Hoc quoque singulare est. Quibus in horroribus sudor simul in iudicio, consequutus est: postridie autem postquam horruerint, præter rationem vigilijs vrgeantur, eis sanguinem profluxurum arbitror.

Neque semper neque magna ex parte hoc consequitur. Quos inter initia longa sanguinis profluuia vexant, rigor illa sistit.

Hoc aliquando accidere solet. Quibus capitis & ceruicis dolores, & totius corporis infirmitas quædam cum tremore accedit, hæc

sangui-

ſanguinis profluuia planè abſtergunt, verumtamen & cum tempore hac ratione depelluntur.

Multas concurſiones ſymptomatum litteris conſignauit, & uiam & rationem generalem perſcribere noluit. Non operis exigui eſt ſanguinis profluuium prænoſcere. at rectè iudicabis, ſi hæc tecum ipſe perpendes. Principiò conſiderandum num in toto corpore ſanguinis affluat copia; deinde num tempus vernum, æſtuum aut temperatum ſit; deinde num febris ardens & acuta ægrum vrgeat; deinde num in præcordijs aliqua ſubſit inflammatio; deinde ſi quæ ſigna faciei, ceruicis, capitisque notentur, ex quibus intelligi poſsit, ſanguinis profluuium futurum, præſertim verò ſi partes illæ ſanguine completæ ac refertæ ſint. Poſtremò ſi aliquod in Thorace, præcordijsque ſignũ adſit, ex quo coniectura facile fiat humores ad ſuperiores partes ꝓpelli.

Suppuratio. Si verò xx. dies pertranſierint, & febris vrgeat, tumorq; minime euaneſcat, ad ſuppurationem tendit. Si verò tranſierint lx. dies, febrisq; vrgeat, tumorq; non euaneſcat, ſuppuratũ fore ſignificat, & hunc, & eum, qui aliquam aliam partem ventris occupauit. Quæcunque ſuppurationes, dum ſputum adhuc bilioſum eſt, maturitatem aſſequuntur; pernicioſæ ualde ſunt ſiue bilioſum illud ſeparatim, ſiue ſimul cum pure admixtum expuatur. Atque illud potiſsimum ſi morbo ad vij. diem progreſſo ſuppuratio ab huiuſcemodi ſputo ſeparari incipiat. At uerò ſuppurationum quàm plurimæ rumpuntur xx. die: nonnullæ xxx. multæ xl. quædam lx. diem pertingunt. perpendere verò principium ſuppurationis futuræ neceſſe eſt; ſuppuratione orta ea ipſa die, in qua primum hominem febris corripuerit, aut ſi forte ipſum primo rigor occupauit, & ſi pro dolore grauitatẽ ſe ſentire dixerit eo in loco, in quo dolor infeſtabat. Hęc enim in ſuppurationum initijs accidunt. Ergo ex hiſce temporibus ſuppurationum eruptionem fore coniecturam capere oportet, eaque accommodare ad prædicta tempora neceſſe eſt. Si uerò ſuppuratio alterum tantummodo latus occuparit, ægrum vertere oportet, & perpendere, num in altero latere dolorem ſentiat; ac tangere, num alterum altero calidius ſit, & reclinato ægro in latus ſanum interrogare oportet, num ſentiat graue aliquod ex ſuperiori latere incumbere, ſi enim ita ſe res habeat, in altero erit ſuppuratio, in quo grauitas ſentietur. Cæterum hiſce ſignis ſuppuratos cognoſcere oportet: principiò quidem ſi febris non dimiſerit, ſed interdiu lenior, noctu uerò vehementior appareat, & ſudores multi conſequantur, tuſsis & tuſſiendi cupiditas, in qua nihil memorabile expuat, vrgeat. oculi caui

fiant,

fiant, maxillæ rubeant, & vngues curuentur, digiti calefiant præsertim verò summi, pedes in tumore sint, cibos non appetant, & pustulæ denique in corpore passim oriantur. Quæcunque igitur suppurationes diuturniores sint, hæc obtinent signa, quibus fidem adhibere necesse est. Quæ verò leuiores sunt, his signis cognoscere oportet, si quid acciderit ex his, quæ inter initia fieri consueuerunt: præterea uerò si difficilius spirauerit æger. At uerò, quæ ex ipsis citius aut tardius disrumpuntur, his indicijs cognoscere oportet: etenim si dolor inter principia accesserit, spirandi difficultas, tussis, screatus permanens ad xx. diem perduret, eruptionem tunc potissimum expectare oportet, aut etiam multò ante: si uerò lenior fuerit dolor & cætera huius proportione, eruptio posterius expectanda est; necesse verò est & dolorem subsequi & spirandi difficultatem, & screatum ante puris eruptionem. Horum autem maxime incolumes seruantur, quos febris eodem die post puris effusionem reliquerit, ciboſque citius, auidiusque sumpserint, minimeque siti vrgeantur, venterque pauca, & coacta profuderit, pus album & lene & eiusdem coloris accedat, atque sine pituita, dolore & tussi molestiori edatur; sin minus hi, quibus proxime his contigerint. At uerò pereunt hi, quos febris non dimiserit, aut ubi eam decessisse putauerimus, rursus exardescens ægrũ corripuerit, & qui siti vrgeantur, cibos uerò minime appetant, & si aluus liquida fuerit, & pus pallidum & liuidum ex pectore expuerit, aut pituitosum, aut spumosum, si cũcta hæc accesserint, pereunt. Quibus uerò ex ijs quædam subsequuta fuerint, quædam uerò non, horũ nonnulli intereunt, nonnulli verò diutius incolumes euadunt. Verum tamen ex omnibus signis, quæ adsunt, cum in hoc casu, tum uerò in alijs coniecturam facere oportet. Qui pleuritide correpti sunt nisi intra xiiij. diem superne expurgentur, morbi in Empyema fit translatio. Quibus ex angina in pulmonem fit conuersio, ij septem dierum spatio planè intereunt. Si verò hos præterierint, purulenti euadunt. Si in ventrem sanguis præter naturam profusus est, ij ad suppurationem ueniant necesse est. ab Erysipelate putredo aut suppuratio malum. Post diutinum partium ad ventrem pertinentium dolorem, suppuratio. Destillationes in uentre superiori ad suppurationem perueniunt spacio viginti dierum. Suppurationibus occupati cum vruntur, aut secantur, si purum & album pus profundatur, incolumitatem habent. Quibus purulentum iecur vritur, si purum pus & album extrudatur, incolumes euadunt, in tunica enim pus continetur.

Vomitus

Vomitus. Quicunque verò in febri non mortifera dixerit capitis dolore urgeri, aut etiã præ oculis obſcurum quoddam obuerſari ſi & oris uentriculi morſus huic acceſſerit, ei bilioſus uomitus aderit: quod ſi rigor quoque acceſſerit, & partes infra præcordium frigidiores habuerit, citius euomet.

At ſi quid biberit aut ederit hoc tempore, citius multò euomet. Quos autem grauitates quidem totius capitis, oris verò uentriculi morſus vrgent, & nauſeant, hi bilioſa & pituitoſa euoment. Poſt tuberculi in interiores partes eruptionem virium infirmitas, uomitus, & animæ defectio.

Dolor capitis. Iam verò quibus horum dolor acceſſerit prima ipſa die, hi 4. magis quam 5. premuntur. 7. uerò liberantur. pleriſque tamẽ ipſorum 3. die, dolere incipit, vexantur uerò quinta, eo priuantur 9. aut 11. Qui uerò incœperit 5. die, cæteraque horum proportione accedant, horum morbus 14. iudicium ſubit. ſuperueniunt autẽ hæc & viris & mulieribus maxime in tertianis febribus. iunioribus uero fiunt & in hiſce, & in febribus cõtinuis & ſinceris tertianis. Capitis dolor vehemens, & perpetuus ſi cum febre afflixerit, aliquodque ex peſtiferis ſignis conſequatur, mortiferum admodum eſt. Quibus febre occupatis vrinæ deſcendunt perturbatiores, quales eſſe ſolent iumentorum, ijs dolor capitis uel vrget, uel vrgebit. Quicumque ſani doloribus capitis repente corripiuntur, & muti illico euadunt, & ſtertunt, ſeptem dierum ſpatio, niſi ſi febris eos occuparit, pereunt. Caput dolenti & circumdolenti pus uel aqua, uel ſanguis deſcendens per os, nares, aures morbum ſoluit. Vterum gerentibus ſi capitis dolores ſuperuenerint, quæ ſomnum afferant cum grauitate mali ſunt.

Vteri dolores. Hi, quos grauitas totius capitis, ſtomachique eroſiones atque faſtidia male habent, bilioſa & pituitoſa euomunt, pueros neruorum diſtentio plerunque uexat, mulieres uerò non modò hæc mala corripiunt, uerùm etiam uteri dolores.

Paraplegiæ, Maniæ, oculorum ſenſus priuatio. Seniores, atque hi quorum calor natiuus in dies magis ac magis debilitatur, ac frangitur, ſi grauitate totius capitis, uentriculique morſibus, eiuſque faſtidio conflictantur, quòd præ imbecillitate neque vomitu neque ſanguinis profuſione copiam abundantiamque coaceruatam propellere non ualeant, aut in paraplegiam, aut in maniam, aut oculorum cecitatem incidere ſolent.

Sudor. Materia crudiori in morbis ſudore aliquando indicium

ſubeunt

ſubeunt ægroti,quod in mulieris ægritudine,quæ in littore lecto tenebatur,obſeruauit Hippo.Quorum cutis arida & ſicca contenditur ij ſine ſudore pereunt,quorum uerò laxior eſt, ij ſudoribus madentes moriuntur.In ijs morbis,in quibus ſudoris ſpes oſtenditur , & minime diffunditur ſiccitatis morbi indicium eſt, Et ſi in febribus acutis ſudores ſuperuenerint,qui iudicia afferant cum vri nis,in quibus ſubſident craſſa,alba & lenia,morbum planè abſtergent. Rigor. Rigores ſi ſuperueniunt in die,quæ iudicium afferre ſoleat & cum maturationis ſignis,optimum ſubſequitur iudicium,minime autem bonum neque perfectum cum uel diei , uel maturationis indicia optima non erunt. Quibus in febribus ſexto die rigores excitantur,ij difficile iudicium afferunt. Si rigor conſequatur febre non deſinente,ægro iam imbecillo mortiferum eſt. Qui ardente febre correptus eſt,ſi rigor conſequatur,morbum abſtergit.Frigidum diſtentiones neruorum tetanos,denigrationes,& rigores, quales in febribus, ſubſequi ſolent, excitat.Poſt multam vini potionem rigor & deſipientia malum .Morbi in quibus uehementiores rigores ſubſequuntur,minime leuantur, niſi prope vigorem.Ante rigorem vrinæ ſuppreſsio ſi à bonis indicijs emanarit,perpendendum num aluus fluxerit,& ſomni acceſſerint,pariter & febris ratio,præſertim verò quæ ex laſſitudine concitatur.Rigor a ſuperioribus uentriculi partibus magis incipit, calor uerò ab inferoribus . Quæ in diebus,quæ iudicia afferunt, cum iactatione & anxietate & abſque ſudore refrigeratio. ſunt , malæ ſunt atque ex hiſce ſuperuenientes rigores mali.

Quanto melius ex Galen.hoc pacto.Si rigor iudicium afferat,concitetur uerò,ex iactatione,morbũ ſoluit, præſertim ſi accedant ſudores uel uomitus commodi , uel cita aluus . Ignoratio cum rigore mala;mala quoq; & obliuio.Ex rigore refrigerationes,quæ non iterũ calefiant , malæ . Aeſtuoſi rigores aliquantum pernicioſi flatum-ea quoque cum ſudore facies in his mala, poſteriorumque refrigeratio , diſtentionem neruorum excitat.

Galenus hæc.rigor ſi tertio vel I V. die conſequatur, proprium febriũ eſt ſymptoma; in morbis uerò ſi poſt appareat,iudiciumq; nõ afferat,deterrimum eſt. Tremores in neruorum diſtentiones ſi euadunt,dum ſudores emanant, recurrere ſolent,iudicium eorum exercetur,cum rigor iterum eos occuparit,iterum veró rigent maximè in ventre incipiente ardore.

Hæc ex Galen.commentarijs. Aegritudines,quæ cum ſudore abſtergi viſæ ſunr, iterumque recurrunt , & iterum incenduntur , atque

iterum

iterum sudoribus euelli visæ sunt, verum certumq; habent iudicium, ubi iterum rigore ægri correpti sunt. Ventris æstus rigorem antecedit: cætera falsa sunt. Rigor si bonam aliquando humorum exinanitionem antecedebat, bonum, cum verò humores propelluntur, si subsequatur, malum. Rigor, qui iudicium affert in phrenesi, sudoribus morbum abstergit. Post sanguinis profluuium rigores diuturniores. Cum oculi peruertuntur cum febre & lassitudine rigor perniciosus; coma occupati in hisce malis minus commode se habent.

Grauia & difficilia symptomata permiscet.

Indicijs ita notatis, ac separatis antequam ad ægrorum historias explicandas veniamus, animaduertendum, quod vrinæ nullo nō morbi genere contemplandæ sunt; etenim & in ventris, pectoris, pulmonis, neruorumque morbis semper illæ perpendendæ sunt: namque si bonæ profluxerint, magnum habent cunctis in morbis momentum vel ad salutem obtinendam, vel ad interitum præmonstrandū. Si quis enim magno in discrimine versatur propter ventriculi inflammationem, si & alia quædam in eodem homine accesserit ægritudo, magnā quoque ad malum illud accessionem fieri est necesse. Quapropter consueuit Hippo. in morbis pectoris vrinas quoque inspicere, & quales essent nobis indicare; quamuis enim nullum non impendere videatur periculum ab ijs partibus, quæ aerem & spiritum hauriunt, & reddunt: si tamen & illæ haud belle se habuerint, minime dubiū est, quin maior multò illius partis affectæ accessione ægro calamitas imminet: veluti quoque & ijs, qui vululo laborant, parua in vrinis, ut sint bonæ, salutis spes consistit: at non paruum ad perniciem est momentum, si prauæ ferantur. Illud præterea obseruandum, quod sępenumero morbi quidam cum statim occupant, mortiferi sunt, cum tamen inter initia maligni minime appareant; quoniam natura robusta egregiè morbo se opponit, eumque pulcherrimè reprimit, atque retundit. Quare accidit, ut ad exiguum tempus intermittat, iterumq; deinceps recurrat. atque ubi naturæ vires fractas atque debilitatas inuenit, grauius affligit, quòd in vigore potius, quàm incæteris ægritudinis temporibus euenire solere obseruamus; quamobrem quidam moriuntur, quidam uerò ad sanitatem perducuntur. illi salutem maxime accipiunt, qui medicum habent, qui hæc maxime secum meditetur, & ex artis præceptis morbo medeatur; illi pereunt, qui medicum nacti sunt, qui vtilitatis suæ tantummodo rationem habet; longiusque à recta morbi curatione animum abducit.

Ægrotus I. Ex ijs, quæ in Philisci ægritudine tertia die consequuta sunt,

ta ſunt, manifeſtè admodum morbi ipſius exitum conijcere poſſu-
mus: etenim cum his, quæ iudicia afferre ſolent, illaque minime exer-
cent, non modò mortifera ſigna accedunt, verumetiam, quæ magis
mortifera ſigna appellauimus, ſuperueniant, meritò mortem prædi-
cere ac præſentire debemus. hæc autem in tertio ſignorum gradu an-
tea à nobis collocata ſunt. Indicium illud præterea acceſsit, quod
certum, dilucidum, inſigne, & fidum antea nominauimus, vrina ſcilicet
nigra, quæ non modò tertia die profluit, verum etiam quarto deſcen-
dit, quæ peſsima eſt. atque in tertio gradu poſita. Sitis anxietas, vi-
giliæ, lingua arida febris ardentis ſymptomata ſunt. ſudores frigidi,
parui ſomni prauis moribus morbum præditum eſſe demõſtrant, quæ
in primo gradu locauimus. at extrema frigida mala ſunt. Delyrium
terribile eſt; quod intelligi facile poteſt ex Hippo. progn. at ſi deſinãt
& iterum aſſurgant abſceſſus, ægrique omnino expuere deſinant febre
permanente, horribile eſt: periculum enim eſt, ne delyrent ægri, aut
moriantur. Et infra. Auris dolor acutus unà cum febre continua &
magna horribilis eſt; effugere enim non poteſt, quin aut delyret, aut
pereat æger, quod ſignum medium eſt. Stilla ſanguinis è naribus
ſyncera prauum eſt, perniciemque affert; quod in tertio gradu poni-
tur. Extrema uerò liuida mortem ſubeſſe ſignificant, qui malorum
ſignorum iiij. gradus eſt. Tot igitur, tantisque vel ſignis vel ſympto-
matibus obrutus æger, quæ iij. & iiij. gradum malorum attingebant,
diutius ſpiritum ducere non poterat. vrina autem, in qua nebulæ ap-
parebant rotundæ genituræ conſimillimæ interque ſe maxime diſiun
ctæ, humoris vitrei febrem generantis genus demonſtrabant. quòd ve
rò minime ſubſiderent, naturã crudiorem humorem cõcoquere & ma
turare non valere planè indicabant. II. Silenus verò non aliter at-
que Philiſcus affectus, quoniam egregiè ualidus erat, xj. die mortem
oppetijt. principiò lumbi præcordiaque dolebant, capitis grauitas, vi-
giliæ, colli contentio eum vexabant, quæ imminentis delyrij certiſs.
ſigna eſſe ſolent, quod pulcherrimè obſeruatum eſt ab auctore
Prorh. in ipſo ſtatim libri initio. Verumtamen hæc quamquam nihil
ad prædictionem uel ſalutis vel mortis conducere videantur, tamen
prætereunda non ſunt: propterea quòd inſaniam indicant: in qua ta-
metſi cuncta poſita non ſint: tamen quoniam haud contemnendum in-
dicium eſt, minime ſilentio inuoluendum erat. Cæterum prima ipſa
die bilioſa, ſyncera, ſpumoſa, multaque aluus reddidit: quæ cum mala
ſigna ſunt, tum vero cauſæ, quæ illa excitant, malæ ſunt: primumque
malorum ſignorum gradum aſcendunt. Alui ſordes ſpumoſa, mala;
bilioſa,

biliosa, perniciosa: quicquid item synceri extrudit per uentrem natura, perniciem affert: quæ tertium malorum signorum gra dum faciût. Mala & perniciosa est vrina nigra: nisi si talis fortasse appareret, quò d bilis atrę serum in ea descendisset. in qua uerò nigra quędam subsidêt, mortifera est, quæ eundem assequuntur gradum. Sitis, vigiliæ, lingua arida, mala sunt: at febris ardentis symptomata. Secunda die eadem signa consequuta sunt, quibus insania quoque accessit, quæ nota non sine horrore est. Tertia die cuncta deteriora subsecuta sunt: vrinæ non modò nigræ, verum etiam turbidæ profluxerunt, præcordiorum contentio eorundem inflammationem significat. Quinto die colliquationis signa adiuncta sunt, quæ magis mortifera sunt. Vrinæ tenues perlucidæ valde malæ sunt: & tempore egent ad maturationem. Sexta die pessima accesserunt indicia: sudores enim circa caput tantummodo consequuti sunt, qui pessimis moribus præditum morbum esse indicant. Extrema uerò frigida proximæ mortis certa indicia sunt. quæ quartum malorum gradum tenent. quòd verò neque alui sordes, neque vrinæ profluxerint: iam in præcipiti ægrum esse denunciant, quam rem euentus ipse comprobauit: namque septima die ęger obijt: etenim planè obmutuit, extrema corporis uim caloris nullam amplius continebant, neque vrina profluxit. At octaua die signa nonnulla apparuerunt reuiuiscentis naturæ: namque exanthemata consequuta sunt rubriora, rotunda, parua, quæ pugnam naturæ cum morbo ostendebant: etenim illa conata est extrudere, quicquid prauorum humorum superfluebat: at uires multis partibus inferiores habebat: quod demonstrauit sudor frigidus, qui per totum corpus emanauit, qui pessimus est, poniturque in tertio malorũ signorum gradu. Stercora tenuia & veluti crudiora: vrina item acrior, tenuis, perlucida; quę reddebatur cum dolore, somni tenuiores, postremò illud, quod ne uerbum quidem proloqui potuisse adscribit, perniciosissima sunt, quæ quartum malarum notarum gradum assequuntur. Ergo meritò decima planè concidit: hinc cõfertim profluxit vrina, quam natura amplius continere non poterat, quę tamen praua erat. Extrema iterum refrixerunt: quod signum etsi in primo malorum gradu collocatum sit: namque malum est: tamen quoniam consequitur signis, quę quartum tenent gradum, pessimè cum ęgroto agi, atque adeo actum esse de ęgroti salute demonstrant. vndecima planè perijt. Iam verò in hisce duobus ęgrorum historijs illud maximè animaduertendum, si perniciosa signa, quę ad quartum gradum efferantur, primis diebus indicatorijs continenter in morbis acutis apparuerint, vj. vel vij. ho-

minem rapiunt: sin in cęteris diebus consequuta fuerint, moram aliquam exitium interponit: namque maior in prioribus diebus quàm in cæteris vim ac potestatem inesse obseruauimus. Etenim ubi in ægritudinibus aliqua facta est temporis accessio, dies continuò infirmiores redduntur, & eorum quasi uis exinde emoritur. III. Quantum habeant ponderis signa ea, quæ certa sunt ex Herophontis historia maxime discere possumus: nam cum inter ipsa principia ad mala & perniciosa signa, mortifera quoque, quæ tertium gradum attingunt, accesserint, nisi si v. die certa aliqua nota quasi Sol quidam illuxisset, desperatus homo fuisset. παράδοξας μετάβολας vocant: namque vigiliæ, pauca biliosa, quæ frequentius descenderunt mala erant, & perniciosa; vrinæ uerò tenues & nigræ planè mortiferæ quæ tertium gradum ascendunt. At illud bonum, quòd humores tametsi non omnes in inferiores partes fuerunt detrusi, unde lien. 5. die protinus intumuit: etenim bona, magnaque pars eorum ad superiora propulsa fuit, quare & surditas consequuta est, quæ mala est, & delyrium quod horribile est; lienis verò tumor inter certa indicia à nobis aggregatus est; quod tertium malorum gradum planè obscurauit: etenim vrinis nigris, quod aliud opponeres planè non habebamus 7. uerò alia bona quoque signa apparuerunt: nam extincto illo febris incendio æger refrixit, mentis compos factus est, somnus accessit 8. Quamuis febris cum iterum corripuerit, lien tamen imminutus est, mens constabat, dolor vrgebat in inguine, principiò è lienis regione, deinde utramque tibiam infestauit, quod haud dubium argumentũ est materiam morbum facientem ad inferiores partes deturbatam fuisse, huc accessit nox, quam facile tulit, quæ omnia bona, atq; adeo optima indicia sunt, tertiumque gradum inter bona indicia tenent. vrinæ præterea profluxerunt meliore præditæ colore, in quibus nonnihil subsidebat, quæ humorum inceptam maturitatem ostendebant. Instituta igitur at nondum absoluta maturatione 9. sudor emanauit, iudiciumque subsequutum est, quo æger omnino liberatus non est; namque haud contemnenda humorum pars intus inclusa relicta erat, quæ longius aberat à maturitate. Quare ex Hippo. sententia, quæ post iudicia in morbis relinquuntur, recidiuam inducere consueuerunt, iudicium uerò ob morbi uexationem exercitum fuisse apparet. 14. febris, surditasque iterum ægrum occuparunt, lienque in tumore fuit. 17. tandem morbus exitum optabilem habuit: namque interdiu lien amplius tumore præditus non erat, surditas nulla, nulla dementia, crura tantummodo dolore premebantur, quòd naturam

egregie

egregie ualidam fuisse demonstrabant. noctu sudor iterum consecutus est, qui penitus ægritudinem abstersit. IIII Philini vxor febre ardente correpta fuit, quam rigor, oris uentriculi, præcordiorum, locorum muliebrium, capitis colli, lumborum dolores, alui sordes biliosæ cõsequutæ sunt: quæ symptomata morbi, locorum scilicet inflammationis erant, quæ & si mala essent, periculum tamen uitæ nullum creabant. præterea signa quædam accesserunt, quæ morbi malos mores declarabant, ut sitis & uigiliæ. vrinæ uerò tenues, & nullo colore præditæ ad humorum crudorum maturitatem consequendam tẽpore egere naturam significabant. At naturæ uires, quæ ex pulsibus maximè cognoscuntur, quos planè præterijt Hippo. prorsus ignotæ nobis sunt. quare de longitudine & breuitate morbi certò præsagire minime possumus. Extrema frigida cum malum indicium sit, tamen quoniam inter morbi principia apparuit, maxime perniciosum euadit, & 4. malorum gradum ascendit. 6. delyrium accessit cum antea ꝓcesserint signa ea, quæ ab auctore Prorh. cõmemorata fuere, capitis scilicet, lumborum, præcordiorum, colli dolores: nec non vigiliæ. 8. neruorum distentiones accesserunt, quæ pessimæ sunt, quartumque gradum malorum signorum attingunt, præsertim cum tot malis, perniciosisque signis consequantur. 10. aliquid planè sperare iubebat; nam ea die mens redijt. 11. etiam somnus accessit, cuncta memoria retinebat, quæ tamen minime perseuerarunt, continuò de mente deturbata est. vrina copiose, ac coaceruatim cũ neruorum distentione, profluxit. 14. dolores, qui totum corpus occuparunt, uerba multa, mentis suæ paululum fuit, sed illico ab eadem mente fuit deserta. Hæc 17. vel 20. mortem impendere demonstrant. vtrumque exitus comprobauit, nam 17. planè obmutuit, 20. verò perijt. V. vxor Epicratis febri acuta uexabatur, quæ ut superior ex crudis & biliosis humoribus concitata est. morbi idest locorum inflammationis symptomata erant oris uentriculi, locorum, capitis, colli, lumborum dolor, alui sordes biliosæ. Sitis verò & uigiliæ, & dementia, quamuis minimum perdurarit, malis moribus morbum præditum significabant, 10. ex dolore illo crurum uehementiori magnum esse naturæ cum morbo pro salute certamen, coniecturam facere possumus, & humorum partem maximam ad crura protrudisse, verum illico ad superiora recurrisse; unde iterum eam oris uentriculi dolor, capitis grauitas subsequuta sunt. 11. sudor, qui ut ægra facilius morbum ferret, in causa fuit, subsequutus est, quod bonum indicium fuit. Vrinæ autem melioribus præditæ coloribus, in quibus multa subsidebant, in-

choatam humorum concoctionem esse demonstrabant, quæ certa & insignis nota concoctionis est. Quare morbus necessariò protrahebatur, atque 15. iudicium subijt, vt omnino liberata minime sit, sed tamen longe à periculo aberat; namque post illa ita deinceps ad 40. usque ægrotauit, ut omnino expers esset periculi; etenim tametsi 18. siti uehementius vexaretur, lingua combusta uideretur, somnum non caperet, delyraret, & 20. somno planè opprimeretur, uomitusque nigrorum & surditas consequuta esset, tamen (omitto consultò vrinam editam fuisse crassam cum candidiore sedimento) crura doluerunt; quod indicium certum supra à me appellatum est, rigor, somnusque accesit: cæteris uerò diebus etsi pugna iã senescere videretur, attamen victoria minime dubia erat, namque hostes dissipati. 21. copias suas in pectus subduxerunt, unde lateris sinistri grauitas, dolor, tussisque consequuta est. inde pulsi ueluti in arcem montemq; aliquẽ in caput se receperunt, unde faucium dolor, ruborq; cõtinuo apparuit, columella contracta est, & destillatio acris, mordax, salsaq; emanauit. 34. primo per aluum, deinde. 40. per vomitũ depulsi sunt humores propè oẽs, tandem perfectè illius iudiciũ 80. editum est. VI. Magna quædam errans, & vaga febris Cleonactidem occupauit; cuius symptomata erant capitis, sinistri lateris, atq; aliarum nonnullarum partium dolor; quasi uerò id ex lassitudine, defatigationeque contigisset; qui dolores humorum multitudinem significabant bonis moribus præditum, morbum esse demonstrabant bona indicia, quorum nonnulla quartum gradum bonorum attingunt, ciborum cupiditas, somnus, quod siti minime affligeretur, vrinæ colore præditę, præterea sudores, & uomitus, quæ ut æger morbum facilius multò ferret, effecerunt. vomitus autem nota extremarum manuũ refrigeratio fuit: vrina verò subrubra, in qua rubra, quædam subsidebant, quales. XL. dies profluxisse testatur. morbum quidem diuturniorem, attamen salubrem reddebant: optima verò fuit, quæ LX. descendit. LXX. indicium subijt, cum in vrinis rubrum, & lene subsideret tantum species, formaque subsidentiæ in morbis potest. VII. Febris, qua correptus fuit Methon, continua & ardens erat, cuius symptomata sunt Lumborum dolor & grauitas, in quibus erat humorum putrescentium sedes, alui sordes tenues biliosæ subrubræ humoris morbũ facientis genus significant. III. die capitis grauitas subsequuta est, quæ humores superiores partes petijsse ostendit, quare. IV. die sanguis ex naribus profluxit: at verò vrinæ nigræ, in quorum medio nigrum quoddam innatabat, diuulsum, quod omnino non subsidebat,
crudi-

cruditatem humorum, & periculum minime vulgare imminere demoſtrabant: tertium enim malorum ſignorum gradum attingunt, peſſima enim ſunt. V. verò ſanguinis profluuio & ſudore iudiciũ ſubijt non perfectè, quòd cruditas iudicium ſuſtulerit; nam (ut antea ex Hippo. adnotauimus) concoctio breui iudicium futurum declarat, optatam & expeditam ſecuritatem ſignificat; cruditas vero & immaturitas aut ad abſceſſus recidit, aut iudicia extinguit, aut morbos prorogat, aut dolorem, aut mortem affert, aut horum ipſorum morborũ recidiuas minatur. Quapropter poſt iudicium ſæpius ſanguinem erupiſſe tradit; hoc verò eſt exemplum abſceſſus κατ' ἔκρουν qui ſcilicet eruptione fiunt. Illud nullo modo prætereundum, quod cõmemorat Hippo. Methonem aquam multam II. die bibiſſe, eamq; ventrem egregiè reddidiſſe hoc factum (præſertim ſi ipſius conſilio data non fuerit aqua) vituperandum videtur, quod eo tempore humorum maturatio incœpta non erat at ad ſitim extinguendam, qua mirifice in morbis acutis ægri vexari ſolent, aluumque ciendam optimum remedium eſt; præſertim ſi frigida detur, & non valde multa, nam tanta dari minime debet niſi ſi humorum abſoluta concoctio ſit. VIII. Non dubium erat, quin huic ægro continuò pereundum eſſet; nam ut vigiliæ, delyrium, iactatio, febris ardentis ſymptomata ſint, deſperatus homo planè erat, cum tot congruerent indicia mala & peſsima nullis omnino bonis intercedentibus: etenim ſudores perpetui, qui morbum minime imminuebant, præcordia ſublimia, contenta dolentia, ſitis nulla vrinæ nigræ, extrema frigida, ſubliuida, omnium rerum deſperatio, & denique neruorum diſtentiones inter ipſa initia conſequuta ſunt; quæ III. malorum ſignorum gradum attingunt. Quapropter illud ueriſſ. eſt, quod Hippo. ſcriptum reliquit, febres natura maxime maleficæ & quæ ſignis (vt ita dicam) terribiliſs. ægros corripiunt. IV. die aut citius interimere: diem verò. V. vidit, propterea quod primus lenior fuerat. IX. Veriſs. illud eſt quod Gale. adnotauit, quod ſi huic ægro inter morbi principia miſſus fuiſſet ſanguis, nullo negocio mortifera ęgritudo ad ſalutem conuerti poterat: namq; certiſsimum ſignum extulit natura, quo oſtendit hoſtes facile poſſe propellere, modo paulum fuiſſet adiuta; etenim ad partes inferiores eos ægregiè protruſit, ſed tanta eorum erat copia (quæ ex ea re potiſsimum dignoſci potuit, quod caput quoq, occuparunt, delyriumq; excitarunt) ut paruum illud membrum tantam multitudinem capere non potuerit. Quapropter II. ipſa die natura planè concidit. huiuſce verò ægroti caſum nunquam obliuiſci debemus propter mor-

tis

tis celeritatem: maxime verò malefici erant humores, quam rem delyrium & pustulæ nigræ comprobauerunt. symptomata verò febris sunt horror, nausea, alui sordes meræ, biliosæ. Clazomenio vehementiori febre occupato, quippe inflammatio dextri præcordij suberat, capitis, colli, lumborum dolores, vigiliæ, lingua sicca illico inter ipsa morbi initia consequuta sunt, quæ ægritudinis symptomata sunt. I V. die delyrium accessit, quod & præmostratum antea fuit à colli, capitis, lumborum doloribus, nec non vigilijs, quæ & malis moribus morbum præditum esse significant. huc accedit magna corporis vexatio, & alui illuuies tenuis, & quæ aquam referret, quæ humorum etiam cruditatem summam ostendebant. idem prænunciabant vrinæ tenues, quæ ob coloris bonitatem salutem quidem pollicebantur, aut concoctionis tempus proferebant, in quibus innatabat aliquid dispersum, quod minime subsidebat. X V I. vrinæ profluxerũt crassiores, in quibus aliquid subsidebat; vnde ægro mali quoddam leuamentum subsequutum est, verùm illæ minime perstiterunt. Subdit. X V I I. tenues profluxerunt circa aures tubercula excitata sunt, quæ neque resederunt, neque ad suppurationem spectarunt. coxarum dolor quoque accessit, quod signum tametsi inter certas notas à me antea relatum sit, ille tamen dolor symptomaticus fuit, humores enim acriores naturam pungebant, ac lacerabant, quorum stimulos diutius ferre non potuit. X X X. verò die abscessu κατ' ἔκροιν illos extrusit. X X. morbum planè iudicasset, si vrinæ subsequutę essent crassiores. X V I I. enim. X X. prænuncius est. at morbum non sustulit propter humorum summam cruditatem, quos neque per aluum potuit emittere, quod tandem. X X X. dies præstitit. Sordes ramentosæ, quales profluere solent in Dysenteria, consequutæ sunt, quæ humorum, qui profundebantur, acrimoniam haud vulgarem ostendebant: ergo. X L. diem morbus expectauit, in quo omnino optabilem exitum habuit, namque & oculus dexter minime dolebat, minimeq; obscurè videbat. X I. Vxor Dromedæ illico acuto morbo correpta est, præcordiorum scilicet inflammatione, cuius symptomata erant, rigor, anxietas, iactatio, horror, vigiliæ, spirandi difficultas, capitis verò & lumborum dolorem minime præterijt, cum febri acuta eum laborasse scripsi. anxietas, iactatio, spirandi difficultas malis moribus præditum morbum indicabant. I I. die praua admodũ primò signa consequuta sunt: nam vrinæ turbidæ, quæ non subsident, prauæ admodum sunt; deinde vigiliæ subsequutæ sunt, quæ pessimæ sunt, & tertium malorum indiciorum gradum ostendunt: hæc omnia. I I I. die

per-

permanſerunt.acceſsit deinde præcordiorum dolor maxime animaduertendus ac extimeſcendus:anxietas,quæ peſsima eſt, ſudores frigidi,quamuis per totum corpus emanarint, cum febre acuta morte ſignificant. Verumque illud eſt quod ſi multa mala ſigna apparuerint,nihilque lenius conſequatur,mortis timorem incutiunt,ſignaque ea ſtabilitatem maiorem habent, quæ IV. gradum attingunt. IV. die ſopor conſequutus eſt, qui malus eſt: è naribus ſtillauit, quod & peſſimum ſignum eſt. Vrinæ oleoſæ, quæ colliquationem oſtendunt, quæ VI. ægrum periturum facile portendebāt: nam (vt antea diximus) pernicioſa ſigna ſi continenter in morbis acutis apparuerint, mortem. VI. vel. VII. impendere demonſtrant. V. nihil planè boni ſuperuenit, nam ſitis, anxietas, vrinæ oleoſæ, delirium aluus ſuppreſſa in præcipti ægrum eſſe demonſtrant:meritò igitur. VI. extrema frigida, delirium, ſpiritus magnus & rarus, neruorum diſtentio,& tandem mors illico conſequuta eſt. XII. Febris acutæ, qua homo hic uexabatur,ſymptomata tantummodo ſcripſit, vomitus, & lingua ſicca, præcordiorum dolor morbum malis moribus præditum eſſe indicat,nam febres ex pręcordiorum doloribus excitatę malignę, vrinæ rubræ,quæ minime ſubſidebant, malæ ſunt, & maxime vituperandæ, ſitis præter rationem depulſa mala eſt, primumque gradum malorum ſignorum tenent. V. Indicia planè mortifera apparuerūt; nam oleoſa & leuis profluxit. hæc verò ſigna tertium malorum gradum attingunt. VI. delyrium acceſsit,quod horribile eſt.VII.vrinæ eædem,aluus reddidit liquida,quæ mala ſunt,nec nō turbata, quæ magnam naturæ cum morbo dimicationem eſſe oſtendebant. Lumbrici humores marceſcere indicant, & morbum malignum. in maximo verò cum morbo certamine naturam veniſſe illud argumento eſt, quod bene mane ſudor conſequutus eſt calidior, qui morbum propè omnem depulit; nam febrem planè abſterſiſſe viſus eſt,at vigiliæ, delyrium; cuius nota ante pręceſsit, ſcreatus ſcilicet frequentiores, & nigrorum vomitus,qui malus eſt, haud magna ſalutis nota nos nixos eſſe demonſtrarunt: nam vnum tantum bonum indicium inter multa mala obiectum eſt.dolor crurum,qui. X. hominem occupauit,morbum cuncta iam tenere oſtendit, vnde & mors. XI. conſequuta eſt. XIII. Quod ægri non uno morbi genere laborent aliquando manifeſtum eſt, multiplices uerò morbi non vno & eodem tempore, neque unico iudicij genere iudicium ſubire potis eſt.hæc mulier principiò febre vehementiori correpta eſt,cuius ſymptomata erant, capitis,colli, lumborum dolores, ſordes alui bilioſæ,vigiliæ,delyrium,&

præcordiorum dolor, magna uerò materię pars ad cerebrum & principium neruorum manus dextræ & linguæ propulsa est, quare ægra vocem amplius exprimere non poterat, & resoluta est manus dextra cum neruorum distentione. Signa verò erant maxima & periculosa, nam delyrium terribile est, vigiliæ malæ, præcordiorum tumor magnum quoddam est, & minime contemnendum: neruorum distentiones periculosæ. Vrinæ tenues morbũ crudiorẽ esse indicant. V. die sudor noctu consequutus est, qui febrẽ planè depulit, sed quoniã morbus ad maturitatem planè non peruenit, iudicium optabilem exitum non habuit, quemadmodum Methonis, cuius morbus paullatim deinceps maturitatem consequutus est. propter morbi uerò uexationem iudicium cito editum est, quod minime aliquando perniciosum est, præsertim si in natura uires sint firmissimæ, id antea quoque aliquando accidere posse adnotauimus & in Methone obseruauimus. Restabat alius morbus, qui neruosum genus occupauit, comprobant id symptomata ipsa, tremor, sopor delyrium, qui uomitu & sudore 14. absolutè iudicium subijt. XIV. In hac quoque anteuertit iudicium natura, cum & in hoc morbo plurimum posset, & ab acrioribus humoribus uehementius vexaretur, ac agitaretur. iudicium uerò exercuit 7. dies, cum uix dum incohata esset humorum maturitas, nam vrinæ perpetuò bonis quidem coloribus præditæ erant, ueruntamen tenues erant, febri laborabat acuta, cuius symptomata erant capitis, colli & pectoris dolores. Delyrium & anxietas malignum morbum ostendebat. Ergo meritò in recidiuam incidit; in qua notabantur quoque indicia quædam mala, nam uentris sordes nigræ & male olentes, malæ sunt. optima 11. profluxit urina, in qua album & lene quoddam subsidebat, quapropter optimum statim sudore subsequutum est iudicium.

Tertij libri Hippo. Aegroti.

DVPLICI Pithion quoque morbo correptus est febre & humorum copia haud multa, quæ thoracis partem, quæ cum ultimis ceruicis uertebris connectitur, occupauit. Primum intercostale spatium vulgò appellatur, huius maturationis principium fuit 6. die, namque sputa reddita sunt subrubra, 10. uerò sudauit, sputaque maturiora prodierunt. huius symptomata fuerunt tremor manuum, & os distortum, quæ consequuta

sunt,

ſunt, cum natura humores deorſum raperet. Febris uerò materia nunquam ad maturitatem planè perducta eſt: namque vrinæ ſemper tenues & colore minime præditæ profluxerunt, quæ humorum ſummam cruditatem demonſtrabant. Quod uerò in ipſa innatabat nubiloſum, medium quoddam eſt inter album & nigrum. quare bonum quidem iudicium conſequutum eſt, ueruntamen imperfectum; unde Hippo. Quicumque vrinas tenues, & crudas diutius edunt, ſi cætera ueluti incolumibus ſigna acceſſerint, abſceſſum expectare oportet locis infra ſeptum tranſuerſum poſitis, quem in hoc ipſo accidiſſe obſeruauimus: nam die 40. abſceſſus cum ſtranguria factus eſt, febris uero ſymptomata erant delyrium, & alui ſordes bilioſæ. II. Iocinoris inflammatione correptus eſt Hermocrates, cuius ſymptomata ſunt febris, lingua aduſta, capitis & lumborum dolor, alui ſordes paucæ, combuſtæ. Signa uerò erant ſurditas, uigiliæ, delyrium, ciborum faſtidium, morbus regius, vrinæ tenues, quæ non ſubſident, morbi cruditatem oſtendunt, & grauiſſ. morbi duturnitatem. Turbatæ uerò cuncta naturam turbare ac inuoluere ſignificãt. hæc ſigna, quæ primum malorum gradum attingunt ad 11. vſque diem perſeuerarunt: quibus coma adiũctum eſt; quod pernicioſum eſt, ter tiumque gradum tenet, id enim accidit, vel ob uirium imbecillitatem, uel quòd pars omnino refrixerit. quod verò 14. febre carere uiſus ſit, id malis moribus morbum præditum eſſe demonſtrauit, & pernicioſiſſ. ſignum eſt; nam his, quæ præter ſpem, rationemque leuant, fidem habere non oportet: etenim ſignis mortiferis apparentibus quantò leuius ſe habet æger, tantò pernicioſior morbus eſt. à febre uerò liberatus eſt non modo ſine ſudore, ſed & ſine ullo alio ſigno. ægroto febre ardente occupato, quã excitarunt humores acriores, & mordaces, quorum ſignificationem dederunt aluus liquida, & tenuis, malis ſignis & pernicioſis apparentibus, in die iudiciali, cum nihil quod ad iudicium pertineat planè conſequutum ſit, malum ſedatum eſt. quid præſagiendum niſi mortẽ & calorem natiuum cum conſumptum, tum verò extinctum eſſe? hoc veró comprobant ciborum faſtidium, ſopor, lingua arida, & quòd ſiti minime vexaretur. III. magna fuit in hac ægritudine naturæ dimicatio cum morbo, in qua non ſemel, ſed ter, quaterq; deſcendit, & ni æger virium firmitate præſtitiſſet, mortem profectò cum vita commutaſſet. febre ardente occupatus fuit, cuius ſymptomata erant, capitis dolor, ſopor, præcordiorum contentio; ſigna delyrium, vigiliæ, lingua arida, ſitis, lienis tumor, dolorque femoris directò. Vrinæ te-

nues,quæ aliquando eneoremata dispersa habebant,& crassiorem farinam , geniturámque referebant , aliquando verò nigra quædam in ipsa subsidebant;alui sordes nigræ, tenues,spumosæ, sopor, vomitus, sanguinis meri stilla,quæ quarto die emanauit, sudor collũ & caput tantummodo madens . horum plurima mala sunt, quæ tametsi primũ gradum prauarum notarum tantummodo teneant; tamen cum multa sint,mortis timorem incutiunt.horum fidem optima nota planè imminuit,lienis tumor,dolorque femoris directò; significãt enim humores recta ad inferiores partes fuisse propulsos;quod indicium inter certos antea à nobis numeratum est . Rigor ix.ad quem diem superiora signa perdurarunt , subsequutus est, atque sudor , quæ propter febris magnitudinem eandem protinus abstergere non potuere . delyrium, dextri oculi distortio signa sunt iudiciorum.at quoniam in iudicio vrinæ tenues descenderunt,imperfectum illud fuisse ostenderunt ; quare 14.febris iterum hominem corripuit, eiusdemque generis signa consequuta sunt;& in secundo malorũ gradu collocantur . Vrinæ tenues profluxerunt,in quibus innatabant nebulosa quædam, vigiliæ , delyrium vigebant , dolor femoris,& tibiarum aderat.17. iterum natura in morbum impetum fecit,sudorque per totum corpus emanauit,uomitus consequutus est , febris decessisse visa est. Verumtamen non magnum omnino ex hoc iudicio natura fructum percepit; nam materia nondum maturitatem assequuta erat;vrinæ enim iterum tenuiores profluxerunt,& ea consequuta sunt, quæ morbi robur indicarent . in tanta tamen contentione ac certamine naturæ cum morbo,illud nullo negocio dijudicari poterat , naturam facile posse morbum superare;nam & illum aggredi,& paullum propellere potuit . tertiò quoq; sudore morbum depellere conata est , idque in die iudiciali : verum quoniam materia ne tunc quidem maturitatem cœperat: vrinæ enim tenues semper erant,ad xl.usque iudicium perfectum est productum, qui dies de morbis acutis,sed longioribus iudicare solet . IIII. Morbus magnus est:cerebrum enim affectum est,quod eius symptomata indicant, surditas,delyrium haud vulgare,conuulsio, præcordia dextra retracta ; mortifera planè signa, quæ tertium malorum signorum gradum tenent . huc accessit uomitus æruginosorum quam plurimorum,quæ celeriter morbum moueri indicabant:namque ex eorũ, quæ profunduntur quantitate morbi motum cognosci iampridem adnotauimus . vrinas uerò in quibus innatabant quædam genituræ similia, perniciosas esse iampridem diximus,& celeritatis notam esse.meritò igitur v. obijt die.V . Quòd hic febre ardente correptus fuerit, quam

excitauit

excitauit copia bilioſorum humorum, apertè oſtendunt, quæ emiſſa fuerunt:nam inter ipſa initia, nec non toto morbi ſpatio multa uenter reddidit billioſa, & xvj. vomuit bilioſa,flaua, multa:prætereaverò & morbi ſymptomata:nam vigiliæ,delyrium,rigor,poſtremò ſudor cõſequutus eſt, qui morbum propè abſterſit. humores autem hi ſtatim caput occuparunt,vnde capitis grauitas cum dolore, labri inferioris, & capitis tremor,neruorum diſtentio,delyrium,uigiliæ.principio uerò nonnulla ſigna praua conſequuta ſunt,quæ primum malorum gradum tenent. at iiij. ſomnus acceſsit,quod optimum ſignum eſt,vrinę erant optimis coloribus præditæ:& quod in illis innatabat, cum modicum quoddam eſſet inter album & nigrum, concoctionis tempus paululum prorogari demonſtrabat. vij. iudicium ſubijt cum ſudore, imperfectumque fuit,quòd ſine concoctionis notis dies ſeptima iudicarit de magno morbo.nono igitur febris redijt. xvij. iterum iudicium ſubiit: uerum neque huic fidendum fuit: quoniam xviij. tertiò febris rediit. abſolute xx.iudicatus eſt.hoc loco maxime animaduertẽdum, quòd poſt recidiuam & iudiciũ vrinas optimas profluxiſſe affirmat, & tamen tertiò febre æger correptus eſt. An aliquando natura paullo infirmior,tametſi materia maturitatem cõſequuta eſt,tardius,quæ aduerſa ſunt,nonnunquam propellere conatur, ut & antea obſeruauimus.;inde iudicia paullum extrahi contingit? hæc res cum non ſatis fortaſſe à ueteribus medicis cognita, ac percepta fuiſſet, delendum putauerunt,vigeſimo. at uerò cum ſic in omnibus codicibus legatur, ueterem lectionem tueri uolumus. Suſpicari quoque aliquis poſſet, poſt iudicium vrinas optimas ſubſidentias non habuiſſe: nam Hipp. non optimam ſubſidentiam,ſed tantummodo ſubſidentiam habuiſſe, ſcriptum reliquiſſe uidemus. nos uero eam ſententiã maxime ſequuti ſumus,quam probare Galen. viſus eſt. VI. Nullus in huiuſce virginis ægrotantis hiſtoria,dierũ iudicialium certus eſt ordo, & in dierum enumeratione codices ipſi veteres & probati minime inter ſe congruunt, ac conſentiunt.illud tantummodo in huius virginis caſu notandum eſt,ſumma eam capitis deſtillatione laboraſſe, & tabe, in quam natura propenſior erat,conſumptam tandem fuiſſe.ſymptomata omnia ac ſigna cum malignum morbum, tum naturalis caloris, extinctionem ſignificant;etenim cum ardẽti febre uexaretur, minime ſitiebat;nihil aſſumebat,nihil appetebat, ciborum omnium faſtidium eam vrgebat,extrema frigida,uerba nulla, triſtis erat, animum deſpondebat,nihil,quod maturitatem aliquam aſſequutum eſſet, ex pectore expuebat: deſtillatio multa tenuis, acrior. Illud minime prætereundum,

tereundum, quod vuam, quam sumpsisse dicit, delyrium excitasse dicebant. An forte id ex muliercularum, aut eorum, qui ægrum adseruabant sententia scripsit? minime; namq; id eam præstare solere aliquando testatum reliquit Galen. VII. Hæc angina laborabat, cuius symptomata febris acuta est, colli, pectorisque oedema subrubrũ, quod priorem & posteriorem pectoris partem occuparat: quod morbi magnitudinem ostendit: obscura vox, spirandi & deuorandi difficultas, lingua rubra & arida febris magnitudinem indicant. extrema frigida, anhelitus sublimis, potus per nares effusio, quod omnino deuorare non posset: vrinarum & alui sordium supresſiones perniciosa signa sunt, quartumque malorum indiciorum gradum assequuntur: extinctionem enim, & (vt ita dicam) mortificationem natiui caloris portendunt, quare meritò v. die mortua est, VIII. Adolescens hic febre ardente correptus est, quam excitarunt crudi, & biliosi humores: id indicant aluus cita, eius sordes tenues ac biliosæ, præterea verò delyrium & sitis. Prima ipsa die mala, imò verò pessima apparuerunt indicia, quæ in tertio malorum notarum gradu collocatur: nã subnigræ profluxerũt vrinæ, aluus tenuis, vigiliæque subsequutæ sunt. Secũda verò cuncta deteriora fuerunt: grauioribus enim & pluribus symptomatibus plena est: nam sordes alui plures profluxerunt, illæq; minime suo tempore extrusæ sunt, de mente deiectus est, paulum sudauit, quæ periculosa indicia sunt, & primum tenent malorum gradũ. Tertiò verò auctus est morbus, nã perturbatus ægri totus erat status, siti urgebatur, anxietas, iactatio, desperatio accessit, de mente deturbatus est, præcordiorum contentio mollior, quæ periculosa signa sunt: nam iecur & lien inflammatione correpti sunt: extrema liuida & frigida planè mortifera sunt, & tertium gradum ascendunt, præsertim in adolescente, qui xx. ætatis suæ annum agebat, notæ enim hæ deteriores sunt, cum in huiuscemodi ætate apparent: meritò igitur vij. extinctus est. IX. Ileo correptam mulierem hanc propter morbi celeritatem tàm cito decessisse uerisimile est. inflammata verò erant tenuiora intestina, uomitus multi, potum retinere non poterat, dolores circa præcordia urgebant, tormina aderant perpetua, quæ nullo non tempore morbum consequi solent. vigiliæ uerò & anxietas malis moribus præditum morbum ostendebant, & praua indicia sunt, quæ primum gradum tenent. extrema verò frigida mortifera nota est, & tertium gradum ascendit. Verba autem fecit de vrinis, quoniam si in huiuscemodi morbo bonę profluxerint, ad sanitatem quidem perduci posse ægrum sperandum omnino non est: at si malę sint, exitio sunt,

cum

cum enim periculũ aliquod imminere videtur, uno tantũmodo morbo occupatis; si & alia quædam accesserit ægritudo, malum ægro augeri necesse est. X. Hæc mulier, febre ardente correpta, cum in primis venis meseraicis, & Gibbis iecoris partibus cruda quædam aggregata essent; cuius symptomata, lingua arida, sitis, vigiliæ verò & anxietas, malignum morbum significant; in hoc morbo concoctionem materia nunquam assequuta est: nam perpetuò, inquit, alui illuuies multa erat, tenuis, cruda, vrinæ uerò paucæ & tenues. XI. Altera etiam mulier incidit in febrem ardentem, cuius symptomata erant lumborũ dolor, capitis grauitas, uigiliæ, coma, cuncta, quæ in ea signa adsunt, mala sunt: quæ primum tenent malorum gradum: nã secundo die tenuia & mera deiecit. 3. deteriora, uigiliæ. 4. delyrium, metus, mestitia, oculi distortio, sudor circa caput tantũ pessima nota est, & tertium gradũ ascendit, extrema uerò frigida mortẽ prænunciant, subsequentibus uerò diebus multa ad ea adiũcta sunt pessima & mortifera: quibus apparentibus illico mors expectanda erat. Vrinę erãt paucæ, quæ vim expultricem iam extinctam esse significant, cum præsertim multum biberit: nam quinta scriptum reliquit, siti eam maxime vrgeri. vrinæ nigræ extinctionem caloris indicant, extrema subliuida mortem maturiorem prænunciant. VII. verò mortem obijt. XII. Tertiam hanc mulierem exemplum nobis proposuit Hippo. naturæ fortioris, nam cum omnia indicia inter ipsa initia essent planè mortifera, tamen. XIV. diem eam vidisse tradit, nihil verò in toto eius ægritudinis tempore omnino apparuit, quod illi bono esset nam sudores frigidi circa caput, alui sordes multæ tenues, vigilia, sitis magna, iactatio, frigidior sudor, qui per totum corpus emanauit, extrema frigida, delyrium, partim mala, atque adeo pessima sunt, partim veró mortifera quæ tertium gradum ascendunt. Quapropter magis mirum est quod. IX. vel. X. non interierit, vixit autem vsque ad. XIV. propter naturæ robur; nondum enim. XVII. annum excesserat; naturam uerò fuisse egregie robustam, illud argumento est, quod etiam prope victa, conata sit hostes cum sanguine per nares protrudere. septimo quoque sudores emisit. IX. vomitum excitauit. X. vrinarũ maximam copiam effudit, quę nonnihil ęgram iuuisse visa est. at paradoxa mutatio fuit, signumque illud naturam planè concidisse significat: etenim cum antea de vrinis ne uerbum quidem fecerit Hippo. X. verò scriptum reliquerit multam descendisse vrinam, naturam eam amplius continere non potuisse indicium est, & vires omnes planè amisisse, quod & in secundo ægroto pri. de m. v. animaduerti. Satis

adhuc

adhuc apertè (vt arbitror) ostendimus quemadmodum rationem hanc prçceptionis accomodari ad ęgrorũ historias oporteat, satisq, (ni fallor) in multis ęgrorum historiis id ita se habere experientia comprobatum est. Nunc quoniam in hoc tertio libro. XVI. quoque ęgroti restant, quo res ipsa cognitu facilior sit quęcũque etiã in hisce ęgrotis obtigerint eadem, qua prius via ac ratione, seruata summa in dustria perpendemus, ut planè certam ac perspicuam totam prçsagiendi doctrinam habeamus.

Pestilentis anni ægroti. XVI.

PARIVS in Thaso febre correptus est ardentiori, cuius symptomata statim Hippo. ipse explicauit, siti cruciabatur, coma occupabatur, atque interdum vigilijs, cita aluus erat, quæ reddebat liquida & biliosa multa, quæ humorum cachochimiam demonstrabant, vrina alba summam humorum cruditatem indicat. ciborum fastidium, & odium, naturam imbecillam esse portendit. oleosæ uerò vrinæ minime quidem bonæ sunt, at non ualde mortiferæ; ea uerò minime pinguis erat, sed colore & crassitie oleo persimilis uidebatur. Pinguia uerò quæ aluus 7. profudisse testatur, magis mortifera sunt, quæ 2. gradũ malorum signorum ascendunt. Vomitus æruginosus malus est. 11. de morbo iudicare natura conata est, verum nihil ad exitum perducere potuit, quæ res illam infirmiorem esse testatur. 12. delyrium accessit. 18. iterum iudicium exercere conata est, sed frustrà, nam superioris meliorem exitum non habuit, uigiliæ enim & coma consequuta sunt. ciborum fastidium idem erat, alui sordes biliosæ & crudæ. Quare 24. in recidiuam incidit. 34. iterum iudicium editum est. item 40. sed perpetuò à morbo natura uicta est ac superata. Huc accessit praua uictus ratio, quæ perniciem ei planè comparauit: quare. 100. die obijt, cum mala & mortifera semper signa consequuta sint nullis unquam bonis apparentibus. II. Mulier hæc egregiè ualida erat: nã & morbus diutinus fuit, & natura multoties conata est morbum depellere. Febre acuta laborauit ob retentionem purgationis post partum, cuius simptomata erant rigor, horror, atque delirium. malignũ morbum factum esse ostendit, animi deiectio, ciborum fastidium, anxietudo, iactatio, & quòd siti minime vrgeretur, cum tamen sitis acutarum febrium proprium sit symptoma: atque ea signa praua sunt,

&

& primum malorum gradum tenent. Sanguis autem, qui post partum profluit, melancholicus est, qui cum caput occupasset, melancholica facta mulier est. vrinæ multæ, tenues, & nigræ editæ sunt: quæ si multæ profluxissent, quemadmodum in huiuscemodi casibus euenire sæpe solere scimus, morbum facile depulissent. at in huiusce ægritudine nihil tale contigit: namque ut multæ fuerint, certè crassiores non erant. hæc quoque cacochymia laborauit, nam cita erat aluus, reddebatque multa, tenuia, & bilem aquosam, vigilia uero affligebatur, quòd humores in cerebro putrescerent. coma erat propter humores humidiores, & frigidiores, qui superiora loca petierunt. 27. natura egregiè morbum aggressa est, ad coxēdicemque humores detrusit, quod naturæ robur maximum demonstrauit. at 40. humores recurrerunt, pectusque obsederunt, vnde tussis excitata est, quæ ægram somnum capere minime patiebatur, & multa ex pectore expuebat: uerum nullam unquam maturitatem materia assequuta est. Neque uerò abscessus aliquis consequutus est ex ijs, qui in longis morbis, cum æger ad salutem perducitur, apparere consueuerunt: nam (ut scriptū reliquit. Hippo.) quæcumque febres moram longam faciunt, ægro ad sanitatem properante, sic ut neque dolor vrgeat propter inflammationem, aut ptopter aliam manifestam causam, huic abscessus erumpit cum tumore aut dolore in aliquē articulum, maximeque in inferiorem, at hanc sanitatem assequuturam esse minime uerisimile erat: etenim signa omnia mala antecesserant, ciborum fastidium, tenues, & aquosæ vrinæ, coma iactatio, cita aluus, cuius illuuies erat cum multa tenui & aquosa bile. tussis perpetua, humidior, delyrium quod siti minime vrgebatur. cuncta mala erant indicia & tātùm abest, ut sanitatem pollicerentur, ut interitum minarentur. nullis igitur bonis apparentibus notis mirum alicui minime uideri debet, si 80. perierit, nam & antea prope mortua iacebat: etenim superioribus diebus ne uocem quidem prę imbecillitate mittere poterat, quod extincti caloris natiui portentum est. III. Nemini mirum videri debet, quid sit, quod homo hic 10. mortem obierit, nam inter principia ipsa cuncta mortifera aderant indicia, quæ 3. gradum ascendunt, atque a diebus paribus accessiones occupabant. febri acuta correptus fuit, cuius symptomata rigor, lingua arida, sitis & uigiliæ erant. urinæ edebantur subnigræ, quæ malæ sunt. 2. extrema frigida erant, mutus erat, quod malum quoque est; sine uoce, quod peius est, nam 4. malorum gradum attingit: extinctionem enim caloris natiui portendit. idē significat, quod & statim subdit, breui spirū, iā enim calor iam

extinguebatur.hoc comprobauerunt stercora frigida, quæ non à calore, sed a frigore concreta fuerant.vinæ nigræ & oleosæ.10. propter naturæ robur mortuus est,cum multò ante perire deberet: remitti uerò uidebatur morbi aliquando impetus, quoniam natura morbo se opponere minime audebat. IV. exemplum acuti morbi nobis reliquit Hippo.nam hic phrenitide (quod nonnulli putarunt) minime perijt, uerum obęruginosorum humorum prauam qualitatem. id nobis demonstrat æruginosorum, atque adeo uenenosorum humorum uomitus,qui inter ipsa initia consequutus est: ea enim,quæ inter morborum principia excutiuntur,humorum genus,quod morbum excitat,demonstrant,quæ etiam aluus reddidit idem ostendunt: in hoc uerò cuncta mala signa adfuerunt,nam sudor multus per totum corpus emanans febrem minime discutiens, & qui minime sit in causa, vt æger facilius morbum ferit,malo esse,consueuit,& primum malorum indiciorum gradum attingit. Stercora uerò quæ profluxerunt, cum affatim & multa reddita sint,naturam iam uictam succumbere demonstrant. Secunda die ea consequuta sunt, quæ idem sane demonstraren t:nam sine uoce fuisse tradit: id autem caloris natiui extinctionem significare antea tradidimus,& 4.gradum malorũ ascendit.in fine 3. perijt,& tertio potius quam quarto interijsse dicendum est. V.Caluus hic exemplum est mutationis præter naturam:namq, cum hic tertio planè die uitæ finem facere deberet, præter spem femoris dolor remissus est, & 4. expirauit & vrina multa descendit, quoniam natura uim,quæ retinet,planè amiserat. extremæ uerò partes frigidæ signum mortiferum est,& tertium malorum gradum assequitur. 3. dies non 4.illius uitæ finem esse debebat, in qua præter opinionem femoris dolor finitus est, & materia in caput peruenit, de mente enim deturbatus est æger. hoc uero die nulla pessima signa consequuta sunt. VI. Ego uerò lætor exemplum hoc nobis oblatum acutissimi morbi,in quo homo ad sanitatem perductus sit, nam ea res mirifice me leuat,præsertim cum tot iam perijsse uiderimus, hic febri acuta uexatus est, cuius symptomata erant sitis multa, capitis grauitas, quòd pars materię aliqua sursum lata esset, anxietas. Lien in tumore erat, quòd maior materiæ pars eò detrusa fuerit, quæ inflammationem excitabat, sanguis ex sinistra nare postea accessit, quod est celeris iudicij signum : idem ostendebant vrinæ multæ turbatæ, quæ magnum esse naturæ cum morbo certamen indicant. 2.die urinę crassę quæ subsidebant, hæc uero naturam arbitratu suo materiam moderari,demonstrant. anxietas

xietas ad eo male hominem non habebat: præterea somnus accessit, qui salutem certò expectare iubebat. 3. uerò die cum multa & optima vrina profluxerit, noctuque quies subsequuta sit, minime dubium erat. 4. hominem iudicium subiturum; sudor autem morbum egregiè depulit. VII. virgo hæc humorum copia laborat haud vulgari, illud argumento est, quod inter ipsa morbi initia menses profluxerunt, rubor & anxietas aderant, quæ humorum copiam osten debant. correpta fuit febri acuta & ardenti, cuius symptomata erant sitis, & vigilia, anxietas verò malignum morbum indicat, signa aderãt ad 7. vsque mala: quantum igitur ad ea, quæ apparuerunt, spes exigua salutis erat, at vrina profluxit optimo prædita colore, quod signum tametsi diuturniorem morbum fore indicet, tamen maxime salutare est; quapropter ea deinceps consequuta sunt symptomata, quæ magnum quoddam esse certamen atque discrimen naturæ cum morbo ostenderent; ita tamen vt victoriam natura reportaret; nam octauo die surditas, quæ profusionem sanguinis portendebat, vigilia, anxietas, accessit. 14. etiam de mente deiectus est. 17. signa victorię edita sunt, nam sanguis è naribus profluxit, surditasque prope depulsa est. at iudicium imperfectum fuit, cuius signa antecesserunt, surditas, delyrium, vigiliæ anxietas. 20. materia in inferiora loca detrusa est, pedum dolor excitatus est, surditas, delyriumque planè absterſa. Sudor, sanguinis ex naribus profusio consequuta sunt, febrisque tãdem discessit. Sed quoniam ea erat morbi magnitudo, vt à natura illico vinci minime posset, idcirco ad 27. iudicium perductum est, cuius iudicij signa antecesserunt, surditas, & delyrium, maximo sudore morbus depulsus est, cum tamen sanguinis quoque, profusio meritò esset expectanda. VIII. Quod contemplandæ perpetuo vrinæ sint, antea nos docuimus, nunc verò Hippo. demonstrat idem in hac historia in qua narrat Anaxionem lateris dolore correptum fuisse, cuius symptomata erant lateris dextri dolor perpetuus, febris acuta, spirandi difficultas, tussis. Vrinas inter ipsa morbi initia tradit bonis coloribus præditas fuisse, multas, tenues, quæ febris tempora diuturniora futura ostendebant. Vrinarum exinde non meminit. 27. tantummodo in ea multa alba subsedisse affirmat, quæ absolutam materiæ maturationem ostendunt. cætera maturationem humorum, qui pleuritidem concitabant, demonstrant. 20. cuius prænuncia erat. 17. iudicium subiit æger, at imperfectum fuit, quoniam nõdum absoluta erat humorum maturatio. nihil ergo mirum, si in recidiuam inciderit: etenim quæ in morbis relinquuntur post iudicium, morborum renoua-

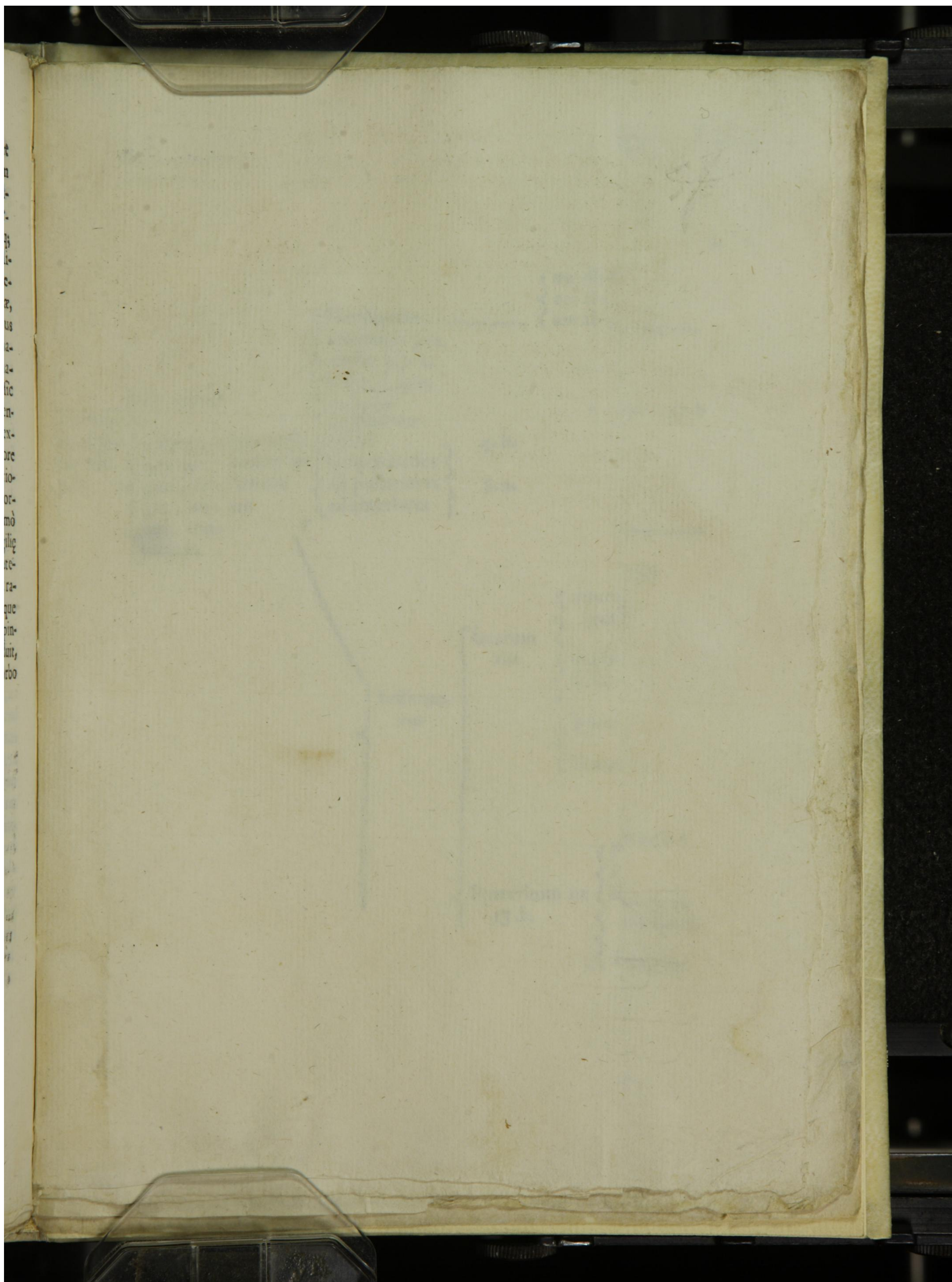
tiones excitant. 27. verò absolutam materia consecuta est maturationem, & perfectum iudicium. 34. natura exercuit sudore per totũ corpus emisso, febrique penitus profligata. IX. Hic febre ardente & magna principiò correptus est, cuius symptomata sunt capitis dolor, vomitus biliosus, sitis, molestia delyrium, ac ante. 14. febris (ut ita dicam) acumen retusum est; nam febris accesio non uno & eodem modo repetebat. Surditas subsequuta est, quæ profusionis sanguinis aliquando nota est: nam, qui in febribus obsurduerunt, ijs sanguis è naribus profluens, aut cita aluus morbum soluit. Vrinæ tenues & nigræ malum erat indicium, & nisi natura uiribus valuisset Herophytus perijsset. Spiritum liberè ducebat, quæ imperabantur optimè sumebat, quæ magnam habent ad salutem pęmostrandam vim. diutius in morbo superando natura laborauit; attamen. 40. planè vicit. sanguinemque è naribus profudit, & febris remissa est, at totam abstergere ægritudinem non potuit, quoniam morbum maximũ depellere non potest, magni enim morbi magna naturæ auxilia postulant. 60. coxę dolor accesit, quod optimum signum est. 80. manifesta maturationis indicia adfuerunt, profluxerunt vrinæ bonis coloribus præditę, in quibus, quod subsidebat, multum erat. 100. perfectè iudicium subijt. X. Hunc completum, refertumque crudioribus & biliosis humoribus febris occupauit, quę diebus paribus accesiones habebat, eius symptomata erant, sitis, lingua exusta, horror, vigiliæ, biliosorum vomitus, malis moribus pręditum indicant, anxietas, cordis verò dolorem biliosi humores os ventriculi occupantes excitabant. Vrinę nigræ malę erant, quæ nota insignis est, tertio die cũ cta leuata sunt. 4. vrinę tenues, & encorema habebant. 7. & 8. leuata & remissa sunt omnia. 20. crassa & alba, in qua nihil subsidebat, vrina profluxit, quæ certamen naturæ cum morbo primum, deinde & crassitiem crudorum humorum significat. Sudor dein multus subsecutus est, qui iudicium exercuit, at, cum sine cõcoctionis signis factum fuerit, meritò ęger in recidiuam incidit. 24. de morbo perfectè iudicauit, tametsi non omnino optimę vrinę profluxerint, albę erant urinę, uerum quod subsidebat, (ad id enim nunquam non respicere debemus) optimum erat. in hoc quoque ęgroto natura ęgregiè ualida erat. XI. Hæc quoque mulier humorum copia laborauit ob mensium retentionem, unde facta melancholica est, tristis, timida. humorum ab bundantiam neruorum distentiones, dolores multi & magni continui totum corpus vexantes comprobant, febri correpta est. primo die ea lenior fuit, quam consequuta sunt mæstitia, verba multa, quæ caput

humo-

humores petijsse demonstrant. 3. dies de morbo iudicauit sudore emisso. Vrinæ nigræ erant, quoniam menses, qui retinebantur melā cholici erant. Eneorema autem valde rotundum habebat, quod humorum craßitiem indicabat. iudicium vero minime fidum subsecutū esset, nisi si mensium profluuium accessisset, quod fidum ex infido, ut esset, effecit. XII. Virgo hæc plethoria laborabat; id significat rubor faciei, oculorum dolor, capitis grauitas anxietas: febri ardente correpta est, cuius symptomata sunt, sitis, vigiliæ lingua fuliginosa, sicca; maligna verò minime erat febris. Prima igitur ipsa die concoctio humorum cōsequuta est; at infirma erat maturatio, nam vrinas bono tantūmodo colore præditas esse tradit. 3. naturæ opera humorum effusio, quamuis minime absolutā maturitatem assequuti fuerint, facta est; illud argumento est, quòd sequentibus etiam diebus facile, toleranterque huiuscemodi humorum profusionem tulisse affirmat ęgrotam. Iudicium subijt. 6. die, quod obseruare diligenter debemus; nam id perrarò accidit, quamquam perfectè tunc non iudicatum sit; quoniam post illa menses profluxerunt; quæ res iudiciū perfectum reddidit. XIII. Hunc incidisse in iocinoris obstructionem, antequam ad morbi narrationem se conuerterit, memoriæ mandauit, & secundo de morb. vulg. sic scriptum reliquit. color qui multum pallidus est, & qui candescens pallit. quoniam omne huiuscemodi à iecore est, & ex hoc sunt iecore hi morbi, & morbi regij à iecore ad subalbidum colorem vergunt. caro bouina crassum & crudum humorem gignit, lac verò caprinum & vinum, nisi si suo tempore sumatur, facile putrescit, & in bilem vertitur. Quare mirum non videtur, si corpus ad obstructionem procliuior mala uictus ratione in morbum inciderit, inflammationem scilicet iecoris. huius symptomata erant præcordiorum dextrorum tumor cum dolore, sitis multa, vigiliæ, sopor verò inflammatio, delyrium & obliuio, vnà cum biliosis humoribus crudorum humorum copiam superesse demonstrant. extrema frigida mortem prænunciant. Vrinæ tenues & nigræ mortiferæ, quæ. 3. malorum gradū ascendunt. earū verò paucitatē obstructionē haud vulgarem, & naturam planè concidisse ostendunt. sordes verò alui nigræ, & tandem lacteæ naturam uires omnes amisisse demonstrant, quæ perniciosiss. sunt: meritò. 34. perijt. præter. opinionem accidit, vt. 14. commodius se haberet. XIV. Mulier hæc quemadmodum & superiores sanguiue melancholico retento incidit in febrem acutam, quæ vteri inflammatione mirifice aucta est; cuius symptomata erant capitis & colli grauitas, sitis, vigiliæ, tristis uerò erat & seue

ra

ra humoris, qui morbum excitabat, copia & natura huius pars caput occupauit, inde vehementer insaniuit. Anxietas malignum morbum ostendebat. Vrinæ tenues crudum morbum, nigræ uerò, oleosæ colliquationem demonstrant. 14. verò pessimis signis, atque adeo perniciosiss. quæ quartum gradum malorum assequuntur, interijt; namq; neruorum distentiones aderant. extrema erant frigida, vrinæ amplius non profluebant. XV. Hæc & phrenitide & melancholia correpta est, illius symptomata erant, quod minime loquebatur, lacrimæ, risus, vigiliæ, verba multa, febres leuiores erant, quare ad 21. morbus perductus est, multa ac mortifera, signa notantur quæ & 3. & 4. malorum gradum ascendunt, palpitatio, floccorum euulsio, & extremarum partium frigiditas iam uerò proximæ mortis indicia fuerunt, sic cæ cutis contentio, & quòd, quæ bibebat citò venter reddebat. Sensus vocisque omnis amissio, & spiritus breuis, quę caloris planè extinctionem indicant. XVI. Hic ex potu & venere cum diu calore leniori correptus esset, tãdem decubuit, inciditque in febrem ex uitiosa humorum copia excitatam, quæ inflammationem quoque præcordiorum mouit, principio minime grauem, deinde magnam, postremò & delyrium excitatum est. febris symptomata fuerunt, sitis, vigilię horror, anxietas. at tenues vrinę paucę nullo prędítæ colore materiam caput occupare significant, his accessit spiritus magnus & rarus. cutis autem arida & contenta, pessimum signum est, tertiumque gradum malorum tenet, nec non & aluijilluuies multa, tenuis & pinguis in præcipiti ęgrum fuisse significat; cum urinę minimum profluit, naturę uim illam, quę expultrix dicitur, iam consumptam à morbo fuisse præmonstrat.

nt,

aut ob m
aut ab ij
aut ab ij

uium. 41.b

um

n-

Animalia regũtur aut 2.b.

ab anima

à natura — hæc eadē mouet in iudicijs aut

quæ gignit, auget, nutrit, concoquit.

Inordinatim —
ordinatim 3.a.
acriter 3.a.
lente, 4.b.
κατ' ἐκροήν
κατ' ἀπόδοσιν
criticè 4.b.
ſymptomatice
ad poſteriores 5.a.
ad anteriores

Iudicium aut

futurum aut

natura pot

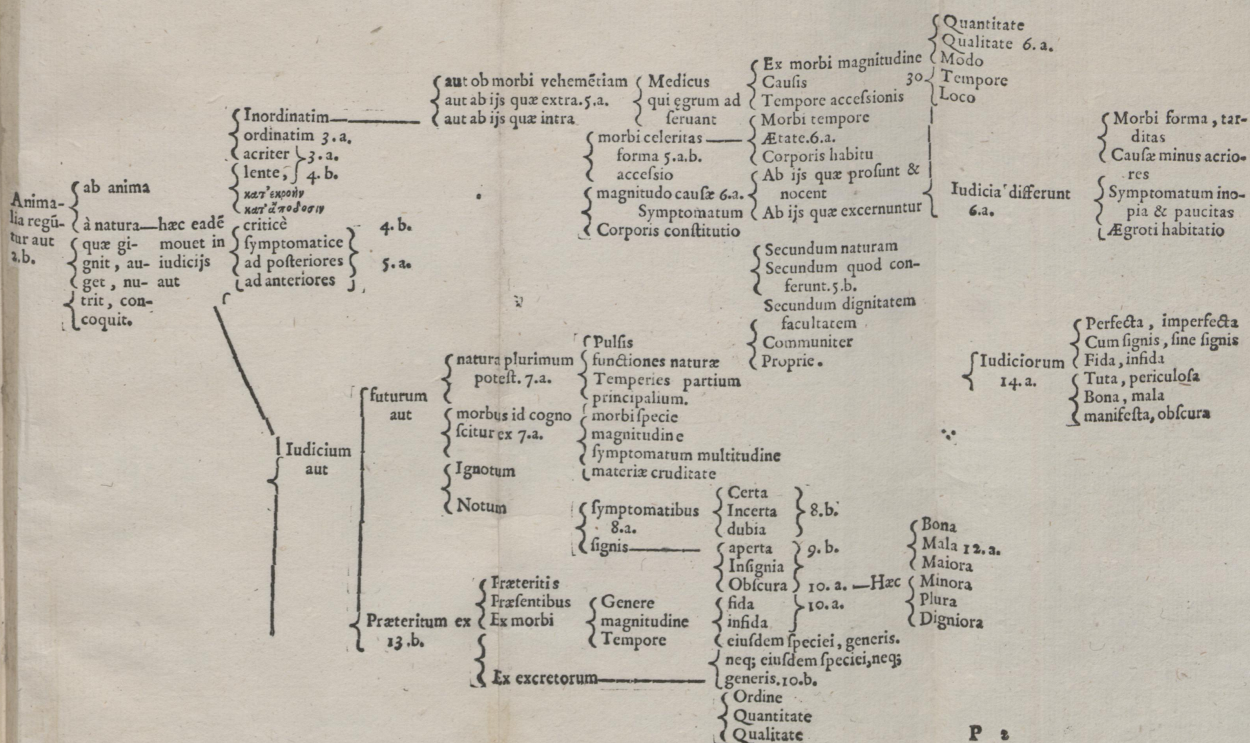
morbu ſcitur

Ignotu

Notur

Præteritum ex 13.b.

P em.52.a
P
E im.51.b.
t in litore.
I Mulier

Animalia regũtur aut 2.b.
ab anima
à natura
quæ gignit, auget, nutrit, concoquit.
hæc eadẽ mouet in iudicijs aut
Inordinatim
ordinatim 3.a.
acriter 3.a.
lente, 4.b.
critice
symptomatice
ad posteriores
ad anteriores
4.b.
5.a.
aut ob morbi vehemẽtiam
aut ab ijs quæ extra. 5.a.
aut ab ijs quæ intra
Medicus
qui ęgrum ad seruant
morbi celeritas
forma 5.a.b.
accessio
magnitudo causæ 6.a.
Symptomatum
Corporis constitutio
Ex morbi magnitudine
Causis
Tempore accessionis
Morbi tempore
Ætate. 6.a.
Corporis habitu
Ab ijs quæ prosunt & nocent
Ab ijs quæ excernuntur
Quantitate
Qualitate 6.a.
Modo
Tempore
Loco
30
Iudicia differunt 6.a.
Morbi forma, tarditas
Causæ minus acriores
Symptomatum inopia & paucitas
Ægroti habitatio
Secundum naturam
Secundum quod conferunt. 5.b.
Secundum dignitatem facultatem
Communiter
Proprie.
Iudicium aut
futurum aut
natura plurimum potest. 7.a.
morbus id cognoscitur ex 7.a.
Ignotum
Notum
Pulsis
functiones naturæ
Temperies partium principalium.
morbi specie
magnitudine
symptomatum multitudine
materiæ cruditate
symptomatibus 8.a.
signis
Certa
Incerta
dubia
8.b.
aperta
Insignia
Obscura
fida
infida
9.b.
10.a.
10.a.
Hæc
Bona
Mala
Maiora
Minora
Plura
Digniora
12.a.
Præteritum ex 13.b.
Præteritis
Præsentibus
Ex morbi
Genere
magnitudine
Tempore
Ex excretorum
eiusdem speciei, generis.
neq; eiusdem speciei, neq; generis. 10.b.
Ordine
Quantitate
Qualitate
Iudiciorum 14.a.
Perfecta, imperfecta
Cum signis, sine signis
Fida, infida
Tuta, periculosa
Bona, mala
manifesta, obscura

P 2

io
s c
s q

l
e

is
ex

im

n

ra
ra
x

ex

In quæ desinere plerunque soleant, ægritudines, & eorum iudicia.

Aegrorum Hyppo. nomina, quorum Historias in extremo libri diligentissime perpendimus.

P Mulier

60

BONORVM SIGNORVM GRADVS.

Primus.	Secundus.	Tertius.	Quartus.
Bona. 17.	Melius. 16.	Optima . 15. b.	Valde magni momenti. 15.b.
Salutaria. 17.	Securius. 16.	Placidiſſ. 16.	
Supſtes. 17.b.	Valde prodeſt. 16.	Securiſſ. 16. b.	
Vtile. 18.		Securitatẽ. 16.b.	
Prodeſt.18.		Cõmodiſs. 16.b.	
Commoda.18.			
Oportet. 18.			
Conducit. 18.			
Soluit.18.b.			

MALORVM SIGNORVM GRADVS.

Primus.	Secundus.	Tertius.	Quartus.
Mala. 19.b.	Peiora, ſeu deteriora. 25.	Peſsima.26.	Mortẽ proximam, & citam. 30.b.
Magnũ malum. 23.a.	Valde mala. 87.	Pernicioſa.26	Valde pernicioſa. 31.
Abſurdum. 23.	Magis periculoſa. 25.b.	Terribile . 28.	Terribilia maxime.31.b.
Maligna.24.	Minus pernicioſa. 25.b.	Mortifera.28.	Maligniſſ.31.b.
Minus graue.25.	Non magnopere pernicioſa.25.	Mors.29.	Perniciociſs. 31.b.
Prauum. 23.	Non ualde mortifera. 86.	Valde mortifera.30.	Timor. 31.b.
Praua admodũ. 24.a.		Magis mortifera.30.	Diſperatus homo.31.b.
Periculoſa. 25.		Magis terribilia.30.	
Minus periculoſa.25.			
Non bonum.25.			
Minus bõa.25.b.			
Damnare. 25.b.			
Minus ſecurum. 25.b.			

MEDIA SIGNA.

Inutilia, aut incõmoda.32.	Suſpecta. 32.	Non malum.32.b.	Morbus incoctus.32.b.
Difficilia.32.		Difficile iudicium. 32.q.	Longitudo morbi.33.
		Morbus magnus, & paruus.32.	

Errata quę hoc modo corrigenda, prior numerus folium, ſecundus paginam, totius lineam.

Fol.9.pag.1.linea 18.alicui legendum alui.fo.16.pag.1.li.7.auem legendum autem.fo.17.pag.1.li.24.iuratur legendum edatur.fo.20.pag.1.li.26.homini legendũ huiuſcemodi.fo.22.pag.1.li.54.perfunctiones legendum perfrictiones.fo.28 pag.1.li.27.nunciare prænunciare.pag.2.li.6.omnino omnes.fo.29.pag.2.li.17.ſignant ſignificant.lin.23.excrepetur excreetur.fo.30.pag.1.li.1.erant,qui ductius perdurabãt deſunt hæc tria verba.fo.31.pag.1.li.19.oris ſupereſt.fo.32.pag.1.li.30.defunderunt deſcenderunt.fo.33.pag.2.li.18. Deſunt ſequentia Nebulæ quæ apparent in vrinis albæ quidem bonæ ſunt,& illa de. fo,36.pag.1.li.3.Deſunt quarta quaq.die in quartanis reponendum. fo.42.pag.2.li.33.humoribus horroribus.fo.55.pag.1.li.28.inflammatio inflatio.pag.2.li.6.adorant aderant.pag.11.li.1.flauorum floccorum.

